

**HOLDNINGER TIL LESBISKE KVINNER, HOMOFILE MENN,
BIFILE KVINNER OG MENN OG TRANSPERSONER (LHBT-
PERSONER)**

**EN LANDSOMFATTENDE REPRESENTATIV
SPØRREUNDERSØKELSE, 2008**

Av

Norman Anderssen

Hilde Slåtten

Universitetet i Bergen

Avdeling for samfunnspsykologi

ISBN 978-82-91713-48-9

INNHOLDSFORTEGNELSE

FORORD	5
SAMMENDRAG.....	7
INNLEDNING.....	11
FORMÅLET MED RAPPORTEN	11
BETEGNELSENE I RAPPORTEN.....	11
LHBT-PERSONER INGEN GRUPPE.....	13
HVORFOR UNDERSØKE HOLDNINGER TIL LHBT-PERSONER?	14
<i>Befolkningens holdninger angår lhbt-personer.....</i>	<i>15</i>
<i>Holdninger til lhbt-personer har regulerende kraft og inngår i bredere normsystemer .....</i>	<i>17</i>
<i>Ønske om å vite status i dag og hvilken vei holdningene beveger seg over tid .....</i>	<i>17</i>
TIDLIGERE FORSKNING OM HOLDNINGER TIL LHBT-PERSONER.....	18
<i>Norske meningsmålinger om lesbiske og homofile.....</i>	<i>18</i>
<i>Norske holdningsundersøkelser om lesbiske og homofile.....</i>	<i>20</i>
DET DOBLE KJØNNSSKILLET.....	21
<i>Samlet vurdering av holdningene i Norge i dag (før undersøkelsen) .....</i>	<i>22</i>
TEORETISKE FORUTSETNINGER	22
<i>Sosialkonstruksjonisme som metaperspektiv: Virkelighet og erfaring som bevegelige størrelser.....</i>	<i>22</i>
<i>Sosialkonstruksjonisme og queer theory.....</i>	<i>23</i>
<i>Sosialkonstruksjonisme og queer theory utfordrer vante forståelsesmåter (essensialisme).....</i>	<i>24</i>
<i>Queer theory vs. tradisjonell homoforskning .....</i>	<i>26</i>
<i>Holdninger.....</i>	<i>26</i>
<i>Klassisk holdningsteori.....</i>	<i>27</i>
<i>Holdninger som diskursivt produserte uttrykk.....</i>	<i>29</i>
<i>Drope "homofobi"-uttrykket .....</i>	<i>30</i>
<i>Hvilke konsekvenser får et sosialkonstruksjonistisk metaperspektiv for spørreundersøkelsen?.....</i>	<i>31</i>
<i>Presisering av hovedtemaene som er kartlagt i undersøkelsen .....</i>	<i>33</i>
<i>Bakgrunnsvariabler.....</i>	<i>35</i>
METODE.....	37
2 PILOTUNDERSØKELSER	37
SPØRRESKJEMAET	39
<i>Prinsipp for begrepsapparat og form på spørreskjemaet: kommunikasjon og intuitiv relevans.....</i>	<i>40</i>
<i>Spørsmålstemaer og skalaer i skjemaet.....</i>	<i>41</i>
DATAINNSAMLINGEN	42
<i>Periode med politisk fokus på kjønnsnøytral ekteskapslov.....</i>	<i>42</i>
<i>Gjennomføring: Internettbasert spørreundersøkelse.....</i>	<i>43</i>
BESKRIVELSE AV UTVALGET OG REPRESENTATIVITET	43
<i>Utvalget .....</i>	<i>43</i>
<i>Representativitet.....</i>	<i>45</i>
ANALYSENE	46
RESULTATER.....	47
1. HOLDNINGER TIL LESBISKE KVINNER OG HOMOFILE MENN	47
2. HOLDNINGER TIL BIFILE KVINNER OG MENN.....	51
3. HOLDNINGER TIL TRANSPERSONER	54
4. KONTAKT OG BEKJENTSKAP MED LESBISKE KVINNER OG HOMOFILE MENN.....	61
<i>Kontakt med lesbiske kvinner og homofile menn.....</i>	<i>61</i>
<i>Bekjentskap med lesbiske kvinner og homofile menn .....</i>	<i>63</i>
5. KONTAKT OG BEKJENTSKAP MED BIFILE KVINNER OG MENN	67
<i>Kontakt med bifile kvinner og menn .....</i>	<i>67</i>
<i>Bekjentskap med bifile kvinner og menn.....</i>	<i>70</i>
6. KONTAKT OG BEKJENTSKAP MED TRANSPERSONER.....	73
<i>Kontakt med transpersoner .....</i>	<i>73</i>
<i>Bekjentskap med transpersoner.....</i>	<i>76</i>

7. HOMONEGATIVITET.....	79
8. HOMOPOSITIVITET.....	84
9. ERTING MED HOMO-ORD	88
<i>Selv ertet med homo-ord</i>	88
<i>Ertet med homo-ord i omgangskretsen</i>	91
10. HOLDNINGER I RESPONDENTENES OMGANGSKRETS TIL LESBISKE KVINNER OG HOMOFILE MENN	94
11. HOLDNINGER TIL LESBISKE KVINNER OG HOMOFILE MENNS RETTIGHETER TIL Å BLI FORELDRE	98
12. ENDRINGER AV HOLDNINGER OVER TID.....	102
13. VURDERINGSGRUNNLAG FOR EGNE HOLDNINGER	103
OPPSUMMERING AV FUNNENE	104
OPPSUMMERING AV BETYDNINGEN TIL BAKGRUNNSFAKTORENE.....	108
OVERORDNET DISKUSJON	109
TRE HOVEDFUNN OG KOMMENTARER.....	109
HOLDNINGER TIL LHBT-PERSONER SOM ETT AV FLERE KULTURELLE UTTRYKK FOR HVORDAN SAMFUNNET FORHOLDER SEG TIL LHBT-PERSONER	112
METODISKE REFLEKSJONER	113
<i>Har folk svart ærlig?</i>	113
<i>Har spørreskjemaet styrt svarene i visse retninger?</i>	113
<i>Om å kartlegge holdninger til nye grupperinger</i>	114
<i>Temaer som ikke er belyst</i>	114
<i>Representativitet</i>	114
VIDERE FORSKNING	115
REFERANSELISTE.....	117
VEDLEGG.....	123
VEDLEGG 1: SPØRRESKJEMAET.....	125
VEDLEGG 2. HOVEDTEMAER OG OPERASJONALISERING	143

FORORD

Den foreliggende rapporten utgår fra prosjektet "En kartlegging av norske holdninger om lesbiske, homofile, bifile og transpersoner". Prosjektet munner ut i to rapporter: 1. Holdninger til lesbiske kvinner, homofile menn, bifile kvinner og menn og transpersoner (lhbt-personer). 2. Holdninger til personer som mottar eller har mottatt kjønnsbekreftende behandling. Barne- og likestillingsdepartementet har finansiert undersøkelsen.

Rapporten baserer seg på svar fra 1246 personer, og vi vil takke alle som tok seg bryet med å svare på et omfattende spørreskjema. Takk også til forsker Ole-Johan Eikeland, førstelektor Merethe Giertsen og universitetslektor Ragnhild Hollekim for faglige innspill. Vi vil også si takk til alle som deltok i pilottesting av spørreskjemaet: ansatte i en privat bedrift på Vestlandet samt studenter ved Universitetet i Bergen, Norges Handelshøyskole og Høgskolen i Bergen.

Bergen, 30. oktober 2008

Norman Anderssen og Hilde Slåtten

SAMMENDRAG

Undersøkelsen tok sikte på å beskrive eksplisitte holdninger til lesbiske kvinner, homofile menn, bifile kvinner og menn og transpersoner (lhbt-personer) i Norge i dag. Vi gjennomførte en landsrepresentativ spørreundersøkelse blant 1246 personer i aldersgruppen 16-80 år foretatt i april-mai 2008. En rekke brede temaer ble dekket gjennom 180 spørsmål. Den foreliggende rapporten viser svarfordelingene på tretten temaer, hovedsakelig med utgangspunkt i kjønn, aldersgruppe, utdanning, by-land, religiøsitet og grad av støtte til tradisjonelle kjønnsroller. Undersøkelsen ble gjennomført via internett.

Undersøkelsen viste tre hovedtendenser:

1. Et flertall stiller seg nøytrale eller positive på generelle spørsmål om deres holdning til lesbiske kvinner og homofile menn. For kvinner er flertallet stort, for menn er flertallet mindre. Det samme bildet tegner seg for mer spesifikke spørsmål som omhandler konkrete situasjoner og reaksjoner, selv om det er en tendens til at flere er negative her. På spørsmål om holdninger til lesbiske og homofiles rettigheter til å bli foreldre, rapporterer ca. en tredjepart negativ innstilling. Ca. en av fem oppgir at de ikke kjenner en lesbisk kvinne, eller en homofil mann.
2. Et flertall stiller seg nøytrale eller positive på generelle spørsmål om deres holdning til bifile kvinner og menn. For kvinner er flertallet stort, for menn er flertallet noe mindre. Ca. halvparten sier at de ikke kjenner en bifil kvinne, eller mann. Transpersoner: Et flertall stiller seg nøytral eller positiv på generelle spørsmål om deres holdning til transpersoner, dvs. personer som beveger seg mellom å være kvinne og mann. Et flertall sier at de ikke kjenner en kvinne, eller en mann, som beveger mellom å være kvinne og mann.
3. Kjønn skiller: Flere menn er negative enn kvinner, spesielt overfor homofile menn, bifile menn og mannlige transpersoner og til det å gi lesbiske og homofile samme rettigheter til å bli foreldre.

Her følger en kortversjon av svarene på de tretten temaene i undersøkelsen:

1. Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn: Andelen med en generelt negativ holdning varierte mellom 5-28%. De mest negative holdningene fant vi blant menn og deres holdninger til homofile menn. 95% av kvinnene svarte at de har nøytrale eller positive holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn.

2. Holdninger til bifile kvinner og menn: Andelen med en generell negativ holdning varierte mellom 6-31%. De mest negative holdningene fant vi blant menn og deres holdninger til bifile menn. 91% av kvinnene svarte at de har nøytrale eller positive holdninger til bifile kvinner og menn.

3. Holdninger til transpersoner: Andelen med en generell negativ holdning varierte mellom 11-33%. De mest negative holdningene fant vi blant menn og deres holdninger til menn som beveger seg mellom å være mann og kvinne. 82-83% av kvinnene svarte at de har nøytrale eller positive holdninger til transpersoner.

Andelen med en generell negativ holdning til personer med utradisjonelle kjønnsuttrykk varierer mellom 9-46%. De mest negative holdningene fant vi blant menn. 51-59% av kvinnene svarte at de har nøytrale eller positive holdninger til personer med utradisjonelle kjønnsuttrykk.

4. Kontakt og bekjentskap med lesbiske kvinner og homofile menn: Andelen som sa at de aldri har kontakt med en lesbisk kvinne, eller med en homofil mann, varierte mellom 10-18%. Andelen som ikke kjenner noen lesbiske kvinner eller homofile menn, varierte mellom 15-26%.

5. Kontakt og bekjentskap med bifile kvinner og menn: Andelen som sa at de aldri har kontakt med en bifil kvinne, eller med en bifil mann, varierte mellom 30-37%. Andelen som ikke kjenner noen bifile kvinner, eller noen bifile menn, varierte mellom 44-57%.

6. Kontakt og bekjentskap med transpersoner: Andelen som sa at de aldri har kontakt med en kvinne eller en mann som beveger seg mellom å være mann og kvinne, varierte mellom 65-

68%. Andelen som ikke kjenner noen kvinne eller mann som beveger seg mellom å være mann og kvinne, varierte mellom 73-79%.

7. Homonegativitet: Andelen som sa seg enige i homonegative utsagn, varierte mellom 2-44%, gjennomgående flere menn enn kvinner.

8. Homopositivitet: Andelen som sa seg enig i homopositive utsagn, varierte mellom 36%-85%, gjennomgående flere kvinner enn menn.

9. Erting med homo-ord: Andelen som sa at de har kalt noen med ord som homo o.l. månedlig eller oftere det siste året, varierte mellom 5-22%, flere menn enn kvinner. Andelen som sa at noen i omgangskretsen har kalt noen eller noe for homo o.l. siste måneden, varierte mellom 3-34%, flere i menns omgangskrets enn i kvinners.

10. Holdninger i respondentenes omgangskrets til lesbiske kvinner og homofile menn: Andelen som sa at deres omgangskrets har negative holdninger til lesbiske kvinner eller homofile menn varierte mellom 9-26%, flere i menns omgangskrets enn i kvinners.

11. Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre: Andelen med negative holdninger til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre varierte mellom 14-52%.

12. Endringer av holdninger over tid: Andelen som oppga at deres holdninger til lesbiske og homofile hadde bedret seg, varierte mellom 26-29% på de ulike spørsmålene.

13. Vurderingsgrunnlag for egne holdninger: De forholdene som flest oppga å ligge til grunn for deres vurderinger, var likeverd, rettigheter, romslighet og det som er naturlig.

Bakgrunnsfaktorene

På de utvalgte bakgrunnsfaktorene skilte gruppene seg. Her følger en oppsummering.

Kjønn: Flere menn er negative enn kvinner, og dette går igjen i alle temaer og på så å si alle spørsmål.

Alder: På de aller fleste temaene var de aller eldste mest negative, hadde minst kontakt med og minst bekjentskap med lhbt-personer. For enkelte temaer var det også relativt sett mye negativitet blant de aller yngste, særlig blant guttene.

Utdanning: På over halvparten av temaene var det flere med negative holdninger til lhbt-personer blant de med lav utdanning.

By-land: På over halvparten av temaene var det flere med negative holdninger til lhbt-personer blant de som bodde i ikke-urbane strøk.

Religiøsitet: På så å si alle variablene var de religiøst troende mer negative til lhbt-personer og beslektede temaer.

Synet på tradisjonelle kjønnsroller: På så godt som alle temaområder var de som støttet tradisjonelle kjønnsroller, mest negative til lhbt-personer.

INNLEDNING

Formålet med rapporten

Rapportens formål er å beskrive og kommentere hva som kjennetegner eksplisitte holdninger til lesbiske kvinner, homofile menn, bifile kvinner og menn og transpersoner (lhbt-personer) i Norge i dag slik de fremkommer i svarene i en landsrepresentativ spørreundersøkelse foretatt april-mai 2008.

Med en eksplisitt holdning til hver av gruppene som inngår i lhbt-betegnelser mener vi "en diskursivt produsert samlet vurdering av gruppen det er snakk om". En holdning til lesbiske kvinner er en diskursivt produsert samlet vurdering av lesbiske kvinner. Tilsvarende gjelder for de andre persongruppene. Med denne definisjonen ønsker vi å få fram at gruppene det er snakk om og holdningene som vi spør etter, inngår i både stabile og foranderlige kulturelt konstituerte formasjoner. I dette innledningskapitlet utdyper vi bakgrunnen for dette.

Rapporten er skrevet med tanke på at leserne av rapporten består av beslutningstakere (politikere, administratorer), talpersoner for lesbiske, homofile og bifile, forskningskolleger, - generelt sett en informert allmennhet. Den foreliggende rapporten presenterer oversiktstall fra undersøkelsen, og de er analysert med utgangspunkt i sentrale bakgrunnsfaktorer (kjønn, alder, by - land, m.m.). Datamaterialet vil i 2009 bli analysert videre med tanke på å utforske samvariasjoner og teoribaserte hypoteser.

Betegnelsene i rapporten

Temaet for undersøkelsen dreier seg om heteroseksualitet, homoseksualitet, biseksualitet og transpersoner, og til disse emnene foreligger diskusjoner innen mange fag. Siden alle informantene i undersøkelsen har blitt bedt om å oppgi sine holdninger til lesbiske kvinner, homofile menn, bifile kvinner og menn og transpersoner, vil vi her kort presisere hvordan vi har kretset inn holdningsobjektet, dvs. det som man har holdninger til.

I rapporten blir betegnelsene "lesbiske kvinner og homofile menn" brukt mye. Med lesbiske kvinner og homofile menn menes personer som primært har en følelsesmessig og erotisk tiltrekning til personer av samme kjønn. I Norge er det mest vanlig å snakke om homofile personer og ikke om homoseksuelle personer, ikke minst fordi lesbiske kvinner og homofile menn lenge har insistert på dette. I dag er det flere som vender tilbake til uttrykket homoseksuell for å indikere at skillene mellom heteroseksuelle og homoseksuelle ikke handler om egenskaper utover hvem man kan ha en erotisk tiltrekning til. Videre er det vanlig å bruke uttrykket lesbiske kvinner og homofile menn (i stedet for homofile kvinner og menn), dette er for å synliggjøre kvinnene fordi de lettere enn menn forsvinner i det kjønnsnøytrale uttrykket homofile personer.

Med heterofile kvinner og menn menes personer som primært har en følelsesmessig og erotisk tiltrekning til personer av et annet kjønn enn en selv.

Med bifile kvinner og menn mener vi kvinner og menn som har en følelsesmessig og erotisk tiltrekning til både kvinner og menn.

Med transpersoner mener vi personer som i større eller mindre grad, i kortere eller lengre tid, og på forskjellige måter bryter med måten man forventer at kvinner og menn skal kle og oppføre seg på. Det kan innebære uvanlige måter å fremstille seg på, uvanlige måter å se på seg selv (identiteter). Vi tenker for eksempel på menn som kler seg i kvinneklær (ofte eller noen ganger) og på personer som ser på seg selv som både kvinne og mann (jf. Espen Ester Pirelli Benestad). Noen transpersoner ser på seg selv som heterofile, noen som homofile, noen som bifile og noen som ikke tilhørende verken den ene eller andre grupperingen. Et viktig skille: vi inkluderer ikke i denne kategorien personer som rapporterer at de er født med feil kjønn og som har mottatt eller mottar medisinsk kjønnsbekreftende behandling (på folkemunne kalt for transseksuelle). Holdninger til disse blir gjenstand for en egen rapport.

Med lhbt-personer mener vi altså alle gruppene som er nevnt over bortsett fra heterofile kvinner og menn.

Disse definisjonene er formulert for å være i tråd med det som er gjengse og intuitive definisjoner av disse kategoriene i Norge i dag. Selve objektet som folk har holdninger til, er vesentlig å ha en felles forståelse av. Mange bruker uttrykkene lesber og homser, bi'er, og tran-

ser, enkelte også gay, skeiv og queer, og vi har vurdert å bruke disse betegnelse i rapporten og i spørreskjemaet. Men det er fortsatt mange som ser disse uttrykkene som slanguttrykk, og vi ville overfor alle respondentene fremstå som mest mulig seriøse for å invitere til mest mulig seriøs utfylling av spørreskjemaet. Resultatet er en konservativ ordbruk fra vår side, både i spørreskjemaet og rapporten. Men vi har også forsøkt å formidle at vi er vare for at gruppene ikke er så entydige.

Lhbt-personer ingen gruppe

Det er ikke entydig hvem som kan sies å være lesbisk, homofil, bifil, transperson eller heterofil, og spørsmålet om definisjoner og avgrensninger er omfattende og berører større teoridiskusjoner (for norsk litteratur om dette, se for eksempel Anderssen, 2005; Bjørby, 2001; Nissen, 2001). Dette kommer vi tilbake til seinere i innledningskapitlet.

Mens lesbiske kvinner og homofile menn tradisjonelt er definert på bakgrunn av seksuell orientering og etter hvert på bakgrunn av egne identiteter, er dette langt fra så tydelig for bifile kvinner og menn og enda mindre for alle de som måtte inngå i transpersongruppen. Det er lesbiske og homofile som siden 1970-tallet har fått mest av oppmerksomheten innen samfunnsfaglig forskning om alternative seksualiteter, og man har internasjonalt utført mange forskningsarbeider om for eksempel holdninger, stigmatisering, identitetserfaringer og komme-ut-prosesser for lesbiske kvinner og homofile menn. Det er fokusert langt mindre på bifile kvinner og menn. Det er heller ikke like vanlig at man snakker om en bifil seksuell orientering eller om en bifil identitet med egne kvaliteter. Biseksualitet er muligens i ferd med å få større faglig og seksualpolitisk oppmerksomhet nå (se for eksempel Fox, 2004). Transpersoner på sin side er personer som bare til dels kan sies å ha seksuell orientering til felles. Dette er en gruppe som først de siste få årene har fått oppmerksomhet, og avgrensningene er i bevegelse (se for eksempel definisjoner og grenseoppganger hos Pirelli Benestad & Almås, 2001).

Det er en regulerende handling å gruppere personer og så mene noe om dem, og dette er spesielt tydelig for alle de personer som av forskjellige grunner i dag omfattes av betegnelse transpersoner, transepersoner, transseksuelle og personer som har gjennomgått medisinsk kjønnsbekreftende behandling.

Hver av gruppene bør på den ene siden forstås ut i fra sin særegne logikk. De inngår i sine egne former for stigmatisering, identitetserfaringer, sine spesielle måter å fremstille seg på/bli fremstilt, samt sine egne kriterier for i det hele tatt å være en gruppe. Hver av disse store og uklart innrammede klassene fortjener egne presiseringer og diskusjoner og å bli belyst på egne premisser.

På den andre siden inngår gruppene i en slags bred kulturell bevegelse som med ulik styrke og presisjon drar i til dels samme retning av å opponere mot standarder knyttet til kjønn og kjønnsuttrykk. Ved å snakke om lhbt-personer i en og samme rapport understrekes dette. Lesbiske og homofile sin dominans blir tonet ned, de andre blir løftet noe fram, og det hele fremstilles som om de har samme sak.

En annen side ved betegnelsen "lhbt-personer" er at den innebærer en teknologisering av språket. Å gjøre om på ord og vendinger er en aktiv handling som kan fungere klargjørende, bevisstgjørende og tankevekkende, eller motsatt: tilslørende. I vårt tilfelle kan det være et poeng å bryte med det strenge og tilsynelatende entydige "lesbiske kvinner og homofile menn og bifile kvinner og menn". Det å bruke lhbt-personer som begrep er ikke bare plassbesparende, men det innebærer også et element av ønsket provokasjon vedrørende de kategoriene vi snakker om (jf. Søndergaard, 2002).

Hvorfor undersøke holdninger til lhbt-personer?

Samlet sett har vi i Norge overraskende liten kunnskap om befolkningens holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn sammenliknet med for eksempel USA, og spesielt lite og ingen kunnskap om holdninger til bifile kvinner og menn og transpersoner. Etter vårt syn foreligger tre gode grunner til å undersøke disse holdningene. For det første, holdningene angår lhbt-personer direkte. For det andre, holdninger til lhbt-personer har en regulerende kraft ved at de inngår i et bredere sett av normer og forestillinger om sanselighet, kvinnelighet, mannlighet, stabilitet og gjennomgripenhet, og dette angår alle. For det tredje er det av interesse å vite i hvilke retning holdningene beveger seg over tid. Vi vil kort kommentere disse tre hovedbegrunnelsene.

Befolkningens holdninger angår lhbt-personer

Livene til lesbiske, homofile, bifile kvinner og menn og transpersoner blir påvirket av befolkningens holdninger til dem. Det sier seg selv at negative oppfatninger fungerer dårlig for dem, mens likegyldige eller positive oppfatninger fungerer ok eller godt.

Flere undersøkelser tyder på at det er viktig for lesbiske kvinner, homofile menn, bifile kvinner og menn og transpersoner hva andre mener om de som tilhørende sin gruppe. Igjen og igjen viser det seg at for eksempel at lesbiske og homofile bruker mye energi og oppmerksomhet på å håndtere det å være lesbisk eller homofil i et samfunn der dette ikke er en selvfølge. Eksempler på temaer i slik forskning er levekår og livskvalitet blant lesbiske kvinner og homofile menn (Hegna, Kristiansen, & Moseng, 1999), identitetsnavigering blant lesbiske og homofile, (Middelthon, 2006; Ohnstad, 2006), seksualitet og kropp hos lesbiske kvinner, (Bolsø, 2005), homofile menn og faderskap (Andersen, 2003) og livserfaringer hos eldre homofile menn, (Kristiansen, 2006). Boken til Pirelli Benestad og Almås viser tydelig hvordan tradisjonelle syn på kvinnelighet og mannlighet angår livet til transpersoner (Pirelli Benestad & Almås, 2001).

Internasjonalt er det særlig konsekvensene av homonegative holdninger for lesbiske og homofile som er blitt undersøkt. Det kan være meningsfullt å sortere ut i hvert fall tre ulike virkeprosesser for homonegative holdninger (Anderssen, 1999). Dette er virkeprosesser som det er all grunn til å tro gjelder på tilsvarende måter for bifile kvinner og menn og transpersoner. Vi vil kort peke på dem her.

For det første, negative holdninger til lesbiske og homofile leder ofte til en faktisk forskjellsbehandling, og diskriminering kan skje på flere samfunnsarenaer, som i helsevesenet og i skolen (Grønningsæter & Nuland, 2008). I Norge skjer dette i hht. til Grønningsæter og Nuland kanskje mer indirekte bortsett fra ett tydelig unntak: vold på gaten og i det offentlige rom. I en stort anlagt undersøkelse i Oslo blant ca. 11 500 elever i alderen 14-16 år, avdekket Moseng (2007) at en vesentlig større andel unge lesbiske og homofile trolig blir utsatt for vold enn blant andre ungdommer. En faktisk forskjellsbehandling av lesbiske og homofile kan imidlertid også være så umerkelig og hverdagslig at aktørene nesten ikke legger merke til det i det diskrimineringen skjer. Dette er vist i mange detaljerte studier foretatt i USA (se Kite, 1994, for en oppsummering. Heterofile personer samhandler med lesbiske kvinner og homofile

menn litt annerledes enn de samhandler med personer der de ikke vet om personen er lesbisk eller homofil. Den lille forskjellen går systematisk i negativ retning. For eksempel viser noen studier at man snakker så vidt litt raskere til en person man tror er lesbisk eller homofil, og man har en tendens til å huske litt mindre om personen dersom man tror personen er lesbisk eller homofil. Slike laboratorieundersøkelser om forskjellsbehandling er også støttet i annen type forskning. I en undersøkelse i Pennsylvania i USA ønsket man å forstå lesbiske og homofile sine dagliglivserfaringer med homonegativitet, og de lot 69 personer fylle ut en svært detaljert dagbok over en uke (Swim, Pearson, & Johnston, 2007). Fra disse dagboksnotatene kom det fram nettopp en rekke små og tilsynelatende ubetydelige eksempler på forskjellsbehandling med utgangspunkt i informantene som lesbiske og homofile, en forskjellsbehandling som er vanskelig å fange opp i generelle spørreskjemaer.

For det andre, lesbiske kvinner og homofile menn tilegner seg vanlige gjengse oppfatninger som alle andre. I den grad det foreligger utbredt homonegativisme vil lesbiske og homofile ofte selv ha negative oppfatninger om det å være lesbisk eller homofil. Dette har blitt kalt internalisert homonegativisme eller internalisert homofobi, og det gir seg uttrykk i uro over å se seg selv som lesbisk eller homofil, og i skam og frykt for å bli sett som lesbisk eller homofil av andre (Shidlo, 1994; Szymanski, Kashubeck-West, & Meyer, 2008).

For det tredje, i den grad det er utbredt med negative holdninger til lhbt-personer vil lhbt-personer gjerne forvente negative reaksjoner på seg selv som lhbt-personer. Selv om negative reaksjoner ikke inntreffer, er frykt for avvísning og trakassering belastende i seg selv, selv om dette ubehaget varierer med hvem man frykter reaksjoner fra og hva saken gjelder. Dette er plagsomt enten det man gruer seg for inntreffer eller ikke (Meyer, 1995).

Derfor kan man på vegne av de aktuelle gruppene av personer si at det er viktig å forstå mer av dynamikken i de holdningene som allmennheten har. I den grad det er utbredt i Norge med negative holdninger til lhbt-personer og grupper, vil det ramme nettopp lhbt-personer, deres familier og andre gjennom frykt for avvísning, faktisk forskjellsbehandling og internaliserte negative holdninger hos dem selv.

Holdninger til lhbt-personer har regulerende kraft og inngår i bredere normsystemer

Den foreliggende rapporten er utformet i tråd med et syn om at holdninger til lhbt-personer har en regulerende kraft. Holdningene angår alle ved at disse holdningene forteller hva det er lov å tenke på og gjøre.

Holdninger til lhbt-personer utgjør et element i et bredere sett av normer som forteller oss om muligheter og grenser og betydning på livsområder som sanselighet, kroppslighet, kvinnelighet, mannlighet. Dette er områder som gjelder oss alle enten vi stiller som heterofile, lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner. Negative holdninger og normer tilsier at man bør være forsiktig med å gjøre noe eller føle noe som kan gi andre eller en selv mistanke om å være ikke-heterofil. Det er for eksempel ikke entydig hvor vi i dag skal sette grensen for når en handling eller tanke er homofil, bifil eller heterofil. Handlinger som for 100 år siden ble ansett som uttrykk for lojalt og inderlig vennskap, som å sitte tett med mye kroppskontakt, vil i dag raskt ofte bli ansett som homoseksuelle. I den grad det er utbredt med negative forestillinger om homoseksualitet, vil vi ligge unna slike handlinger. Holdningsundersøkelser knyttet til de forskjellige gruppene av lhbt-personer vil også kunne bidra til å belyse variasjoner mellom gruppene og slik sett gjøre oss mer i stand til å forstå hva som i dag er viktig i konstitueringene av det kvinnelige, mannlige, det seksuelle etc. Den foreliggende undersøkelsen har ikke ambisjoner om dette, men den vil kunne utgjøre ett av mange innspill.

Ønske om å vite status i dag og hvilken vei holdningene beveger seg over tid

Det har skjedd raske forandringer i den formelle statusen (diskrimineringsvern, omfattet av ekteskapslov) til lesbiske kvinner og homofile menn i det norske samfunnet, og det er av interesse om dette har allmenn tilslutning eller ikke. Men i Norge vet vi lite om dette. Grupper som lenge har vært utdelte eller usynlige, som bifile kvinner og menn og transpersoner, bør ha samme muligheter til livsutfoldelse som alle andre, og ett av mange nødvendige bidrag vil være å forstå holdninger i allmennheten.

Et annet moment er at holdninger kan raskt endre seg. Fra innvandringsfeltet viser analyser av holdninger til innvandrere foretatt av Statistisk sentralbyrå for perioden fra 1980- og 90-tallet at vi i Norge er blitt restriktive til innvandring i økonomisk dårlige tider (Blom & Ellingsen,

1998). Hvis vi ser holdninger i et korttids-historisk perspektiv, er det ønskelig å kjenne til hvilken vei holdningene beveger seg.

Det er også nødvendig å etablere et kunnskapsgrunnlag for å kunne iverksette tiltak med formål om å redusere homonegative holdninger. I dag er det politisk vilje til å arbeide for å bedre livsvilkårene for lesbiske, homofile og bifile, og Regjeringen har lagt fram en handlingsplan for perioden 2009-2012 (Barne- og likestillingsdepartementet, 2008). Den foreliggende undersøkelsen vil kunne utgjøre et kunnskapsgrunnlag for hvordan og hvor man eventuelt kan stimulere til at negative holdninger til lhbt-personer endres til det bedre. Her kan det være aktuelt både å forstå hvilke grupper av befolkningen som kanskje særlig er negative og hvilke strukturelle faktorer som virker inn på folks holdninger.

Tidligere forskning om holdninger til lhbt-personer

Norske meningsmålinger om lesbiske og homofile

Det foreligger en god del norske meningsmålinger om lesbiske og homofile. Vi vil kort peke på noen av meningsmålingene om lesbiske og homofile.

Meningsmålingene om lesbiske og homofile tyder på at stadig færre personer i Norge har negative holdninger. Det er foretatt landsrepresentative meningsmålinger om homoseksualitet i hvert fall siden slutten av 1970-tallet. Målingene kjennetegnes av de er gjort på oppdrag av en avis eller organisasjon, at det oftest er stilt bare ett spørsmål, at spørsmålet ikke skiller mellom lesbiske og homofile, og at spørsmålet gjenspeiler de offentlige temaene som ble diskutert på den aktuelle tiden. For eksempel stilte man på 1970- og 1980-tallet spørsmål om lesbiske og homofile skulle ha samme yrkesmuligheter som andre, mens man på 1990-tallet stilte spørsmål om formalisering av samliv, og på 2000-tallet om rettigheter til assistert befruktning for lesbiske kvinner.

Selv om spørsmålene er ulike og ikke direkte sammenliknbare fra undersøkelse til undersøkelse, viser svarene samlet sett at det blir en stadig mindre andel i den voksne norske befolkningen som ikke aksepterer homoseksualitet i perioden 1978-2008.

1970-tallet: I 1978 svarte 42% av den voksne befolkningen at homoseksuelle ikke bør få jobb som lærer i grunnskolen eller bli leger. 14% og 17% sa at homoseksuelle ikke bør få bli henholdsvis ekspeditører eller soldater (Norsk Gallup Institutt A/S, Sept. 1978). 1980-tallet: I 1986 var det derimot 9% som svarte nei på spørsmålet om homofile burde likestilles når det gjelder å få jobber (Norsk Gallup Institutt A/S, Februar 1986). I 1988 mente 20% at homofili burde forbys ved lov (Markeds- og Mediatinstituttet A/S, Mars 1988). 1990-tallet: I 1994 var 40% negative til at personer i homofile parforhold skulle få adgang til å formalisere sitt samliv tilsvarende det vanlige ektepar har (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, 1994). I 1995 var 59% enige i at personer som står åpent fram som homofile, kan få ansettelse som prester i Den norske kirke. (Opinion A/S, 1995). 2000-tallet: På 2000-tallet foreligger tilsvarende meningsmålinger som forsterker bildet av en voksen norsk befolkning som er mindre skeptisk enn tidligere. 60% (Dagsavisen, 2005) og 63% (Klassekampen, 2005) mente i 2005 at homofile bør kunne inngå ekteskap på lik linje med heterofile. Et markert flertall ønsker like rettigheter for lesbiske og homofile: 69% for, 26% i mot (RadiokanalenP4, 2005, undersøkelse utført av Norstat på oppdrag fra Hundreårsmarkeringen i Norge).

Spørsmålene i undersøkelsene som er nevnt over, er ikke direkte sammenliknbare. Men det er ett unntak: statistisk sentralbyrå stilte samme spørsmål til befolkningen over en periode på 14 år. Det vil si, de gjennomførte en tidsserieundersøkelse (Statistisk sentralbyrå, 1997) som viser en økt akseptering av homoseksualitet fra tidlig 1980-tall til midten av 1990-tallet. Et representativt utvalg av den voksne norske befolkningen ble bedt om å vurdere i hvilken grad en rekke ulike handlinger kunne rettferdiggjøres, deriblant homoseksuell handling. Utvalget ble bedt om å angi svarene på en skala fra 1 (handlingene kan aldri rettferdiggjøres) til 10 (handlingene kan alltid rettferdiggjøres). Tabell 1 viser gjennomsnittsverdiene for befolkningen på de tre forskjellige tidspunktene: 1982, 1992 og 1996. Det er ikke de samme personene som er spurt fra gang til gang, men representative utvalg av den voksne befolkningen. Som vi ser, beveget gjennomsnittsverdien seg i retning av større grad av rettferdiggjøring av homoseksualitet i løpet av disse årene. Utvalgene ble samlet sett mer positive, og det samme gjelder alle undergrupper: både kvinner og menn ble mer positive, alle aldersgrupper og både religiøse personer og ikke religiøse personer ble mer positive.

Tabell 1. Ulike befolkningsgruppers holdninger til homoseksualitet. Gjennomsnittlig vurdering på en skala fra 1 (aldri rettferdiggjort) til 10 (alltid rettferdiggjort). Kilde: Statistisk sentralbyrå, 1997.

		1982	1990	1996
Totalt		3,6	4,1	5,7
Kjønn	Menn	3,3	3,5	4,8
	Kvinner	3,8	4,8	6,6
Alder	18-24 år	4,6	5,1	6,5
	25-44 år	4,0	4,9	6,5
	45-66 år	3,2	3,4	5,1
	67-79 år	2,4	2,4	3,5
Religiøsitet	Religiøs	2,9	3,5	5,3
	Ikke religiøs	4,2	4,7	6,0

Norske holdningsundersøkelser om lesbiske og homofile

Det er ingen skarpe skiller mellom holdningsundersøkelser og meningsmålinger, men holdningsundersøkelser er ofte ikke så unyanserte som meningsmålingene, og de spesifiserer oftere utgangspunktet for spørsmålene. Videre setter man spørsmålene i større grad inn i en teoretisk sammenheng, og man benytter oftest flere spørsmål i stedet for bare ett. Ikke minst er det vanlig i holdningsundersøkelser å skille mellom holdninger til lesbiske kvinner og holdninger til homofile menn.

Vi kjenner ikke til større norske holdningsundersøkelser fra før 1990-tallet, men på 1990-tallet ble enkelte mindre holdningsundersøkelser foretatt blant norske ungdommer. I en tidsserieundersøkelse i Bergen ble 16-åringene i 1997 (n=553) og 16-åringene i 2004 (n=403) stilt de samme spørsmålene om deres generelle holdning til lesbiske kvinner/jenter, homofile gutter/menn (Anderssen, 2004). Det kom fram at blant gutter ble vesentlig flere positivt innstilt til homofile menn/gutter over denne 7-års perioden (fra 35 til 50%), flere fikk også et mer positivt syn på lesbiske kvinner/jenter (fra 56% til 81%). Også blant jentene var det en endring mot det positive. Flere ble positive til homofile menn/gutter (fra 55% til 79%) og til lesbiske kvinner/jenter (fra 53% til 80%).

I en toårs lengdesnittsstudie i Hordaland ble 511 ungdommer fulgt fra de var 19 år til de var 21 år gamle, og de ble stilt spørsmål om deres generelle holdninger til lesbiske kvinner og

homofile menn (Anderssen, 2002). I tabell 2 kommer det fram at flere deltakere ble positive med økende alder.

Tabell 2. Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn. En toårs oppfølging av 19-åringer i Hordaland. Andel som rapporterer positive holdninger. Prosent. Kilde: Anderssen (2002).

	Gutter		Jenter	
	19 år -->	21 år	19 år -->	21 år
Pos. holdning til homofile menn/gutter	36	44	60	68
Pos. holdning til lesbiske jenter/kvinner	19	69	60	70

I samme undersøkelse ble deltakerne spurt om hvor ofte de hadde kontakt med en de visste var homofil eller lesbisk. Et flertall rapporterte at de aldri hadde kontakt med homofile menn/gutter eller lesbiske kvinner/jenter. Samtidig kom det fram at flere har slik kontakt i løpet av de to årene som gikk fra de var 19 til de var 21 år gamle. Et viktig spørsmål er om de som rapporterte mer kontakt, ble mer positivt innstilt, og svaret er ja. Men også de som rapporterte at de ble mer positive, rapporterte mer kontakt.

I to større spørreskjemaundersøkelser ble ungdommer bedt om å rangere 37 forskjellige ungdomsgrupper, og "homofil ungdom" ble plassert blant de aller nederste (sammen med satanister på en skala fra 1 til 10, der de skulle gi rangeringen 6-10 dersom "du liker gruppen, eller det de driver med" og 1-5 dersom de ikke likte gruppen eller det de drev med (Hegna, 1996; Øia, 1994). I disse undersøkelsene ble kun ett spørsmål benyttet og man skilte ikke mellom holdninger til lesbiske jenter og homofile gutter. Videre er det heftet en viss usikkerhet ved disse to undersøkelsene siden informantene kanskje har svart så nøyaktig og konkret de kunne, dermed kan det være at de fleste heterofile ungdommene har gitt få poeng til homofil ungdom fordi de ikke selv er interessert i det som gruppen driver med, underforstått: de har kanskje svart at de selv ikke er homofile.

Det doble kjønnsskillet

I en rekke internasjonale undersøkelser om folks holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn viser det seg at menn ikke bare stiller seg mer negative enn kvinner, men de er mer negative til homofile menn enn de er til lesbiske kvinner (se for eksempel Herek, 2002). Dette

har fått betegnelsen "gender gap" eller "sex-of-target effect" og vi oversetter det her med det doble kjønns skillet.

Samlet vurdering av holdningene i Norge i dag (før undersøkelsen)

På bakgrunn av det som står over, kan man ane visse motstridende signaler om hva som kjennetegner typiske norske holdninger i dag. Meningsmålinger og holdningsundersøkelser tyder på at den norske befolkningen blir mer velvillig innstilt til lesbiske og homofile, og Norge har kommet lenger enn de fleste andre land når det gjelder likestilling for lesbiske kvinner og homofile menn, jf. antidiskrimineringsvernet fra 1981 og den kjønnsnøytrale ekteskapsloven som trer i kraft i 2009. Samtidig foreligger klare indikasjoner på at homoseksualitet og kjønnsverskridelser ikke er et likegyldig tema verken for lhbt-personer eller for alle andre, det ser ut til at homo benyttes som skjellsord blant unge, og mange lhbt-personer er ikke komfortable med å være helt åpen om sine preferanser.

Teoretiske forutsetninger

Sosialkonstruksjonisme som metaperspektiv: Virkelighet og erfaring som bevegelige størrelser

I denne undersøkelsen inntar vi et sosialkonstruksjonistisk metaperspektiv (tilsvarende posisjon som Toverud et al., 2002) og i tråd med presiseringene foretatt av Guba og Lincoln (1994) der vi er inspirert av queer theory.

I samfunnsfaglig forskning om lhbt-personer er det vanlig at forskeren posisjonerer seg i et teoretisk landskap fordi ens forståelser får konsekvenser for utforming av forskningsprosjekter og fortolkning av empiri. Dette teoretiske landskapet dreier seg særlig om grad av relativisme. På den ene siden har vi sosialkonstruksjonisme og queer theory (meget relativistisk orientert) og på den andre siden har vi essensialisme og biologisme (ikke relativistisk orientert). Etter vårt syn er aksene sosialkonstruksjonisme - essensialisme den mest betydningsfulle for forskere og som analytisk utgangspunkt for å forstå folks holdninger til lhbt-personer.

Sosialkonstruksjonisme og essensialisme innebærer vesensforskjellige forståelsesmåter av stor betydning. I vår beskrivelse her plasserer vi sosialkonstruksjonisme og queer theory på samme banehalvdel.

Sosialkonstruksjonisme og queer theory

Sosialkonstruksjonisme:

Med sosialkonstruksjonisme tenker vi her bredt i tråd med psykologen Kenneth Gergens posisjon: *"Sosialkonstruksjonistisk forskning er prinsipielt sett opptatt av å gjøre tydelig prosessene der folk beskriver, forklarer, eller forstår verden (inklusive seg selv) som de lever i"* (Gergen, 1985, p. 266). Dette bygger på et syn om at verden og virkeligheten bare består av bevegelige størrelser og et syn om at tilgangen til denne går gjennom å forstå hvordan fenomen alltid inngår i en lokal og kulturspesifikk kontekst. Det stilles spørsmål ved ideen om naturlig gitte kategorier. Beslektede termer og tradisjoner er blant annet kulturpsykologi (Shweder, 1990) og symbolsk interaksjonisme (Denzin, 1995). Sosialkonstruksjonisme og andre relativistisk orienterte tilnærminger blir noen ganger anklaget for å slå inn åpne dører (for eksempel av Østerud, 1997). Vi mener at et sosialkonstruksjonistisk metaperspektiv åpner for å forstå fenomen på tankevekkende måter.

Vår posisjon får konsekvenser for hvordan vi forstår objektet som folk har holdninger til (dvs. lesbiske kvinner, homofile menn, bifile kvinner og menn og transpersoner), det får konsekvenser for hvordan vi samlet sett forstår det analytiske uttrykket "holdninger", og det får konsekvenser for hvordan vi kan fortolke og ramme inn informasjonen som er gitt oss i en anonym spørreundersøkelse. Vi foretar derfor en rask gjennomgang fordi vi mener at ens ståsted får betydning for hvordan man gjennomfører en undersøkelse.

Hovedpunktene i en sosialkonstruksjonistisk forståelse av kjønns- og seksualitetskategorier kan kanskje sammenfattes i to punkter. For det første, de til enhver tid gjeldende kjønns- og seksualitetskategorier bunner i kulturelle forordninger, dvs. hvordan forskjellige menneskelige uttrykk gis mening som kjønnsrelaterte og seksuelle og som tilhørende spesielle kategorier. For det andre, alle mennesker identifiserer seg i henhold til de identitetskarrierer og muligheter som er tilgjengelige og som nærmest er påbudt den enkelte.

Queer theory:

Siden 1990-tallet har queer theory trådt fram som en betegnelse på forståelsesmåter og teorier der man særlig fokuserer på kjønns- og seksualitetskategorier, og der man ser dagens betegnelser og kategorier som kulturelt konstituerte. Queer-teoretikere deler en interesse for hvordan betegnelse og kategoriene blir konstituert, hva som kan sies å være regulerende effekter av disse konstitueringene samt en interesse for å røkke ved de gitte kjønns- og seksualitetskategoriene (se Annfelt, Andersen, & Bolsø, 2007a; Bech, 2003; Bjørby, 2001 for gode oppsummeringer). Her anser man kategoriene kvinne og mann, heteroseksuell og homoseksuell som kulturelt konstituerte fenomen, dvs. fenomen konstituert gjennom sosiale og språklige forordninger (Anderssen & Hellesund, 2009; Ingraham, 1994). De aktuelle kategoriene erfares og produseres som gjensidig utelukkende og hierarkiske (hetero bedre enn homo, mann bedre enn kvinne), - en samlebetegnelse på dette er heteronormativitet, og man mener at kategoriene disiplinerer og styrer erfaringer, og setter grenser for hva som er normalt og ikke-normalt; de produserer identiteter, og de posisjonerer mennesker. Med andre ord: de regulerer. Dette er i tråd med poststrukturalistisk inspirerte teorier der subjektivitet og sannhet ses som kontinuerlig produsert (til forskjell fra gitt) (Henriques, Hollway, Urwin, Venn, & Walkerdine, 1984/1998). Queer-teoretikere søker å identifisere heteronormativitetens uttrykk: det som den produserer og betingelsene for at dette er mulig, og man studerer et stort spekter av sosiale fenomen for å få tilgang til dette (dagligspråk, sakprosa, skjønnlitteratur, medier m.m.).

Det er ikke alle som ville være enige i at sosialkonstruksjonisme så lett kan slås sammen som ett samlet ståsted. Sosialkonstruksjonistene Prieur og Moseng poengterte blant annet at de ikke kunne stille seg bak queer-teoretikernes hang til å se all erfaring og alt levd liv i termer av tekster (Prieur & Moseng, 2000). Uten å gå inn på denne debatten vil vi erklære at vi anser sosialkonstruksjonisme og queerteorier som å være på samme banehalvdel i et teoretisk landskap der essensialisme er på den andre.

Sosialkonstruksjonisme og queer theory utfordrer vante forståelsesmåter (essensialisme)

Sosial konstruksjonisme og queer theory utfordrer den vanlige måten å tenke om kjønn og seksuelle kategorier. Det vanlige synet er å forstå kjønn og seksuelle identiteter som uttrykk for stabile og allmenngyldige inndelinger av mennesker, og det er gitt betegnelsen essensialisme. Det vanlige er for eksempel å snakke og tenke i stabile og entydige termer: vi snakker

om å være heterofil eller bifil eller homofil, vi snakker om å ha en bifil legning, og vi spør: når fant du ut at du er lesbisk? Blant essensialistisk orienterte forskere er det ikke like vanlig å posisjonere seg langs aksene sosialkonstruksjonisme/queer theory -- essensialisme, men Wilson og Rahman (2005) er et unntak i sin gjennomgang av sin egen og andres forskning om homoseksualitet.

Essensialisme står muligens ikke nødvendigvis i motsetning til sosialkonstruksjonisme. På flere måter kan en si at sosialkonstruksjonistene møter essensialistene i en felles interesse for hvordan man forholder seg til sine identiteter selv om de forstår virkemekanismene prinsipielt forskjellig. Mens essensialistene vil si at hetero- og homoseksualitet springer ut fra iboende egenskaper, vil konstruksjonistene si at hetero- og homoseksualitet i vår kultur er konstruert som essenser. ”*For the essentialist, homosexuality is a form of being; for the constructionist, homosexuality becomes a form of being once it is defined as such*” (Plummer, 1981a, s.95).

Hvor kommer queer-teoriene fra? Queer-perspektiver i samfunnsvitenskap og psykologi har vokst fram annerledes enn i humaniora. I over 30 år har en del psykologer og sosiologer belyst seksuelle kategorier med et kritisk blikk (se for eksempel De Cecco & Shively, 1984; Hart & Richardson, 1981; Plummer, 1981b). Disse er igjen inspirert av analyser og refleksjoner fra eldre fagfeller (for eksempel Hooker, 1957; McIntosh, 1968; Simon & Gagnon, 1967). De psykologene og sosiologene som har tematisert seksuelle kategorier og deres tilblivelse i konstruksjonistiske termer er blant annet også inspirert av symbolsk interaksjonisme med Georg Herbert Mead og Herbert Blumer i spissen, se for eksempel Plummer (1975). Videre er denne delen av queerteoretikerne påvirket av spesifikk seksualkategoriforskning. Kinsey utfordret det unormale ved å påvise hvor mange som hadde homoseksuelle erfaringer (Kinsey, Pomeroy, & Martin, 1948; Kinsey, Pomeroy, Martin, & Gebard, 1953), og Hooker (1957) utfordret det syke ved å påvise at trente psykiatere ikke greide å skille homofile fra heterofile i projektive tester. De mer humanistisk inspirerte teoretikerne er på sin side eksplisitt inspirert av feministisk vitenskapskritikk, litteraturteori og psykoanalyse. Her rokker man ved ideen om at den utforskede kan forbli upåvirket av forskeren, og om forskeren i det hele tatt kan stille nøytralt. Sentrale skikkelser er for eksempel Judith Butler (1993) og Eve Kosovsky Sedgwick (1990). Nylig har imidlertid sosiologen Martin Berg {, 2006 #1777} forsøkt å benytte Georg Herbert Mead som utgangspunkt for å videreutvikle Butlers subjektivitetsbegrep, noe som utgjør en teoretisering på tvers av den humanistiske og den samfunnsvitenskapelige queertradisjonen.

Queer theory vs. tradisjonell homoforskning

Fra 1970-tallet av vokste det flerfaglige feltet "gay and lesbian studies" fram i USA og andre land. Her forsket man på det som i dag ses som tradisjonelle spørsmål, spørsmål som "komme ut"-prosesser for lesbiske og homofile, og holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn. Dette er temaer som ikke er langt unna de som vi stiller i foreliggende undersøkelse. Med et sosialkonstruksjonistisk og queerteoretisk perspektiv kan man lett mene at disse tradisjonelle spørsmålene rundt komme-ut-prosesser, holdninger m.m. er ikke bare gammeldagse og dermed uinteressante, men også logisk og seksualpolitisk problematiske siden temaene tilsynelatende tar for gitt essensialistiske kjønns- og seksualitetskategorier. Men for å gjøre en lang historie kort: sosialkonstruksjonister og queerteoretikere hiver ikke barnet ut med badevannet, de sier ja til såkalt tradisjonell homoforskning, se for eksempel Hegarty & Massey (2006) og Sedgwick (1990) og kommentarene til en antologi om queerinspirert norsk forskning (Bjørby & Ryall, 2008a).

Etter vårt syn er det ingen motsetning mellom å være inspirert av queer theory og sosialkonstruksjonisme i et empirisk prosjekt om holdninger til lhbt-personer.

I denne undersøkelsen belyser vi et tradisjonelt tema innen 1970-, 80,- og 90-tallets internasjonale homoforskning: holdninger til seksuelle minoritetsgrupper. Samtidig er vi inspirert av de siste 15 års teoretisering om kjønn og seksuelle kategorier (queer theory).

Holdninger

Med holdning vil vi i denne rapporten mene en diskursivt produsert samlet vurdering av et tankeobjekt. Denne definisjonen er basert delvis på klassisk holdningsteori og delvis på en sosialkonstruksjonistisk forståelse. Vi vil kort gjennomgå dette.

Klassisk holdningsteori

En holdning blir ofte definert som en samlet vurdering av et tankeobjekt (jf. Bohner & Wänke, 2002, s. 5). Et tankeobjekt kan være helt konkret (et stykke pizza) eller abstrakt (rett til å si hva man mener). Dette er en gjengs holdningsoppfatning i sosialpsykologi, som f.eks. hos Eagly og Chaiken: An attitude is *"a psychological tendency that is expressed by evaluating a particular entity with some degree of favour or disfavour"* (Eagly & Chaiken, 1993, s. 1). Det er snakk om et objekt som man vurderer langs en akse fra positiv til negativ. Holdninger til lhbt-personer vil dermed dreie seg om en samlet vurdering langs en positiv-negativ akse (se formell definisjon lenger nede).

Holdningsbegrepet er likevel komplekst fordi en holdning kan uttrykkes på forskjellige måter, og det er vanlig å skille mellom tanker, følelser og atferd. Disse tre elementene er mer eller mindre i samsvar med hverandre og mer eller mindre fremtredende i forhold til hverandre. Videre kan holdninger være bevisste og ubevisste, flyktige og varige, sammensatte og enkle, viktige og uviktige for personen. Videre er det ingen en-til-en samsvar mellom en persons holdninger og det som personen gjør. Vi vil kort gå gjennom noen av disse momentene i klassisk forståelse av holdninger.

Eksplisitte og implisitte holdninger: I ca. 20 år har man innenfor holdningsforskningen skilt mellom eksplisitte og implisitte holdninger (se Greenwald & Banaji, 1995), selv om ikke alle er enige om at denne distinksjonen er fruktbar (Gawronski, Lebel, & Peters, 2007). Eksplisitte holdninger er holdninger som er tydelig tenkt og rapportert, holdninger man aktivt innestår for når man får tenkt seg om. Implisitte holdninger er holdninger man ikke har tydelig tilgang til selv, holdninger som man ikke nødvendigvis innestår for, holdninger som kanskje til og med ikke har med ens eksplisitte holdninger å gjøre når man får tenkt seg om. Som forsker kartlegger man eksplisitte og implisitte holdninger helt ulikt. Eksplisitte holdninger kartlegges ved å spørre folk direkte (som i vår undersøkelse her), mens implisitte holdninger kartlegges indirekte ved forholdsvis kompliserte prosedyrer som blant annet omfatter gjenkjennings- og tidsfaktorer under forskjellige spørsmål og svarbetingelser (se Nosek, 2007 for en gjennomgang).

I foreliggende undersøkelse forholder vi oss til eksplisitte holdninger, det vil si de holdningene som folk rapporterer direkte til oss på spørsmål om hvilke holdninger de har.

For personen viktige og uviktige holdninger: Noen holdninger betyr mye for oss, andre ikke. Vi antar at de holdningene som vi har kartlagt i undersøkelsen, er til dels viktige for de fleste informantene fordi temaene er diskuterte såpass mye offentlig at det er vanskelig å unngå presset om å måtte mene noe, for eksempel om lesbiske og homofiles rettigheter til å få barn.

Er holdninger stabile? Noen holdninger er stabile over mange år, andre er helt flyktige. Dersom holdningen er viktig for oss og gjennomtenkt, er den mer stabil, men ikke uforanderlig. Dersom holdningen er uviktig (f.eks. hvilken sjampo vi skal bruke), er den som vi vet mye mer flyktig. I undersøkelsen her bygger vi på ideen om at holdninger er foranderlige, dvs. at holdninger til lhbt-personer er foranderlige. Vi antar (og vet) for eksempel at holdningene var annerledes for 40 år siden.

Spesifikke vs. generelle holdninger: Et annet viktig skille gjelder graden av spesifisitet, er holdningen om noe spesifikt eller noe generelt (se Bohner & Wänke, 2002). Begge deler kan være interessant å forstå og kartlegge. For vår del kan et skille være for eksempel mellom ens holdning til biseksualitet (generell holdning for uttrykket biseksualitet favner om mange forskjellige konkrete fenomen) og ens holdning til det at en 45 år gammel person har erotiske fantasier om både en kvinne og mann (spesifikk holdning). I den foreliggende undersøkelsen har vi forsøkt å undersøke generelle holdninger samtidig som vi også har tatt med flere konkrete emner.

Ligger holdninger til grunn for våre handlinger? Ja, men dette er bare mulig å observere under visse omstendigheter, dvs. når holdningen og handlingen har samme abstraksjonsnivå (Bohner & Wänke, 2002). Holdningsforskningen opererte i flere tiår med erkjennelsen av at det faktisk ikke var slik at ens holdninger virket inn på ens handlinger. Snarere tvert i mot: man så at i mange sammenhenger var det slik at det man gjorde, influerte på de holdningene man hadde. De siste 30 årene er spørsmålet mer nyansert: Dersom man spør om folks holdninger til noe helt konkret, viser det seg at denne holdningen hjelper til å forutsi hvordan man handler i hht. akkurat det konkrete man har spurt om. Og tilsvarende: dersom man spør om noe meget generelt, hjelper den rapporterte holdningen til å forutsi hvordan man samlet sett hand-

ler på tvers av en rekke ulike konkrete situasjoner (selv om det er dårlig samsvar mht. en spesifikk situasjon).

Dagligtalen og den formelle definisjon av holdning (om vi liker noe eller ikke) gir oss temmelig tydelig beskjed om at holdninger er noe som har handlingsmessige konsekvenser. Det er denne erkjennelsen som ligger i bunn når foreliggende rapport er finansiert: Man ønsker å undersøke folks holdninger til lhbt-personer fordi de virker inn på det man gjør.

Holdninger som diskursivt produserte uttrykk

Mange mener at holdninger er et altfor grovmasket uttrykk som ikke fanger opp all den variasjon og mangetydighet som våre liv er preget av. Helt siden slutten av 1980-årene har flere forskergrupper kritisert tradisjonell holdningsforskning for å snakke i altfor brede termer, for å overse det til enhver tid situasjonsbestemte og foranderlige (Augoustinos, Walker, & Donaghue, 2006; Potter & Wetherell, 1987). Deres alternativ er å se svarene i holdningsundersøkelser som uttrykk for det personer gjør der og da i den bestemte situasjonen der de blir bedt om å svare på spørsmål om et fenomen med de bestemte svarkategoriene som man får til rådighet. Underforstått her er at ens holdninger ikke er uttrykk for en stabil mental innstilling til et fenomen. Med utgangspunkt i et sosialkonstruksjonistisk metaperspektiv ser vi på holdninger som diskursivt produserte uttrykk. Sosialkonstruksjonismen forkaster på linje med diskurspsykologi jakten på indre mentale representasjoner (se Augoustinos et al., 2006).

Det er en stor litteratur om diskursteori, og flere måter å tenke om diskurs på vil kunne ligge innunder et sosialkonstruksjonistisk metaperspektiv (men ikke alle). Vi anlegger ikke et uttalt diskursanalytisk perspektiv i denne undersøkelsen. Men diskursbetegnelsen fanger godt opp det konkretiserende og gjennomgripende ved blant annet språket, og vi vil bruke diskurs i tråd med Jaworski og Coupland: *“Discourse is language use relative to social, political and cultural formations – it is language reflecting social order but also language shaping social order, and shaping individuals’ interaction with society.”* (Jaworski & Coupland, 1999, p. 3) og Burman (1994) *Discourse means “.... socially organised frameworks of meaning that define categories and specify domains of what can be said and done”* (Burman, 1994, p. 2).

For vår del betyr en slik tilnærming at vi bør være forsiktige med å slå fast altfor kategorisk

hva som er gjeldende holdninger. Vi kan forstå svarene i foreliggende undersøkelse som uttrykk for det som folk mente var riktig da de fylte ut spørreundersøkelsen, men vi vet strengt tatt ikke hvordan holdningene ser ut om de var undersøkt på andre måter og i andre situasjoner.

Droppe "homofobi"-uttrykket

Vi velger å ikke bruke homofobi-uttrykket og vil kort redegjøre for hvorfor.

Begrepet homofobi ble særlig kjent da den amerikanske psykologen George Weinberg brukte uttrykket i sin bok fra 1972 "Society and the healthy homosexual" (Weinberg, 1972). Han beskriver homofobi som en *"skrekk ['dread'] for være i nærheten av homoseksuelle personer"* (s.4). Han pekte på flere grunnmotiver (fem til sammen) for å være negativt innstilt overfor lesbiske og homofile. Blant annet spekulerte han over et religiøst motiv der man anser at seksuelle handlinger kun skal utføres med tanke på reproduksjon. Videre foreslo han et motiv som springer ut av frykt for å være homoseksuell (i psykodynamisk term: reaksjonsdannelse). Weinbergs motiver har ikke fått særlig støtte i empiriske undersøkelser siden.

Men homofobi-uttrykket ser ut til å ha slått an blant journalister, homopolitikere, helsearbeidere og forskere, og det inngår i dagligtalen i Norge i dag. Fram til slutten av 1960-årene hadde så å si all forskning om homoseksualitet vært rettet mot den homoseksuelle person der årsaksforskning var mest vanlig (Morin, 1977). Med uttrykket homofobi ble det tydelig at søkelyset også ble rettet mot *andre*, også innen psykologisk forskning. Dannelsen av begrepet homofobi kan ses som en del av en faglig endring i nord-amerikanske og britiske samfunnsvitenskapelige og psykologiske forskningsmiljøer. Det ble i økende grad stilt spørsmålsteget ved årsaksforskningen og sykdomstenkningen, og man begynte å se homoseksualitet i lys av stigmatiseringsprosesser der majoritetens handlinger er i fokus mer enn avvikerens. Denne perioden utgjør et vendepunkt i psykologisk forskning om homoseksualitet.

En av de første empiriske undersøkelsene om homofobi utgjorde et forsøk på å beskrive personlighetsprofil hos personer med homofobi (Smith, 1971). Her er det altså den homofobe som er i søkelyset og ikke den homoseksuelle. I en spørreundersøkelse blant unge psykologistudenter sammenliknet Smith studentene med mest negative holdninger (21 personer) med de

studentene som hadde mest avslappede holdninger (21 personer). Resultatene kunne tyde på at flere av de mest homofobe personene var mer opptatt av sosial status, mer skeptisk til passive menn og mer skeptisk til utroskap. Tilsvarende undersøkelser er foretatt mange ganger siden.

Homofobibegrepet har visse gode egenskaper. Det har slått an som betegnelse, og det synliggjør et skille med hensyn til hvem oppmerksomheten er rettet mot: mot heteroseksuelle og ikke mot homoseksuelle. Videre tilsier begrepet at frykt for lesbiske og homofile er en sykkelig tilstand, underforstått: det er ingen grunn til å ha denne frykten siden den er sykkelig. Slik sett har uttrykket kanskje hatt en viss oppdragende effekt. Og ikke minst: uttrykket kan ses som et ironisk trekk mot de som ønsker å sykliggjøre lesbiske kvinner og homofile menn: uttrykket homofobi tilsier noe sykkelig hos de som lider av det.

Det er i mange år reist en betydelig skepsis mot uttrykket av begrepsmessige og politiske grunner, se Herek (2004) og Kulick (2007) for gode gjennomganger. For det første dreier det seg ikke om en fobi i fobi-ordets egentlige forstand ved at lesbiske og homofile ikke utløser angst hos de som lider av homofobi. Negative holdninger til lesbiske og homofile er antakelig verken preget av frykt-reaksjoner eller irrasjonalitet. De kan tvert i mot spille en gunstig rolle for personens selvbylde ved at hun eller han kan få uttrykt viktige verdier gjennom å markere negativitet overfor lesbiske og homofile (Herek, 1987). For det andre bidrar uttrykket til å fremheve de enkeltes holdninger på bekostning av over-individuelle forhold som usynliggjøring. Et tredje forhold gjelder at homofobi-uttrykket muligens bidrar til å marginalisere biseksualitet ved at det sementerer en forestilling om at de viktigste motsetningene er mellom heteroseksualitet og homoseksualitet: her er det ingen plass til biseksualitet. Mange har foreslått alternative uttrykk, for eksempel homonegativitet, heterosexisme og homosexisme (Kite, 1994). Vår konklusjon er at vi dropper å bruke homofobi-uttrykket.

Hvilke konsekvenser får et sosialkonstruksjonistisk metaperspektiv for spørreundersøkelsen?

I den foreliggende undersøkelsen er det verken produksjonen av dagens seksuelle kategorier eller hvordan vi lever med våre identiteter som hetero, homo, bi eller transperson vi skal belyse, men hvordan vi i Norge i dag vurderer det som sies å inngå i kategoriene lesbisk, homofil,

bifil og transperson langs en positiv-negativ dimensjon. Det er komplisert å analysere holdninger om lesbiske og homofile og bifile i sin fulle bredde når man har et sosialkonstruksjonistisk utgangspunkt. Mens holdningsbegrepet og begreper som lesbisk, bifil etc. tilsier noe stabilt og entydig, vil et sosialkonstruksjonistisk perspektiv nettopp stille spørsmålstegn ved dette. Dersom man anlegger et sosialkonstruksjonistisk perspektiv, hvordan kan det da være mulig å kartlegge noe på tvers av personer og steder og tid? Vi tror det er mulig å beholde et sosialkonstruksjonistisk metaperspektiv og samtidig svare på utfordringen om å generere kunnskap som gjelder flere enn de som er kartlagt (jf. Jaworski & Coupland, 1999).

Mens et tradisjonelt essensialistisk ståsted lettere innebærer å se etter entydigheter, vil vi med et sosialkonstruksjonistisk ståsted lettere erkjenne at flertydigheter eksisterer for konkrete emner, og vi vil formulere oss minst mulig lukkende. Spørreskjemaformen er lukkende i sin natur, men vi har likevel forsøkt å tilkjennegi gjennom introduksjoner, ordvalg, svarkategorier og det samlede spørreskjemaet, at vi forstår at for eksempel holdninger kan være av flertydig karakter.

Vi tenker slik om hvilke konsekvenser et sosialkonstruksjonistisk ståsted får for undersøkelsen:

1. Svarene som folk gir, må forstås i den settingen de svarer, og svarene må forstås like mye som produkt av kontekst, spørsmålsformuleringer og svarkategorier etc (der man for eksempel tar språklige kategorier for gitt).
2. Emnene og spørsmålene er ment å berøre vanlige oppfatninger, og de er formulert i et dagligdags språk. Dermed tror vi at svarene i undersøkelsen representerer det mange andre ville svare i tilsvarende situasjoner (jf. Moscovici's begrep om sosiale representasjoner, se Moscovici, 1998).
3. Gruppene som folk mener noe om (lhbt-personer), er sosialt konstituert samtidig som de er identitetsskapende og strukturerende.
4. Folks holdninger utgjør ett av flere uttrykk for hvordan de forholder seg til lesbiske, homofile, heterofile og bifile emner.

De to første tilsier stor forsiktighet i generaliseringen av svarene i undersøkelsen.

Presisering av hovedtemaene som er kartlagt i undersøkelsen

På bakgrunn av det som står over har vi ønsket å kartlegge tretten fenomen i spørreundersøkelsen som fanger opp ulike aspekter ved holdninger. Hvert av aspektene er dekket i spørreskjemaet gjennom spesielt utformede spørsmål (se metodekapitlet). De tretten holdningsrelaterte temaene er disse:

1. Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn
2. Holdninger til bifile kvinner og menn
3. Holdninger til transpersoner
4. Kontakt og bekjentskap med lesbiske kvinner og homofile menn
5. Kontakt og bekjentskap med bifile kvinner og menn
6. Kontakt og bekjentskap med transpersoner
7. Homonegativitet
8. Homopositivitet
9. Erting med homo-ord
10. Holdninger i respondentenes omgangskrets til lesbiske kvinner og homofile menn
11. Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre
12. Endring av egne holdninger over tid
13. Vurderingsgrunnlag for egne holdninger

Vi vil kort presisere hva vi legger i temaene.

Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn, bifile kvinner og menn og transpersoner:

Vår definisjon av dette fenomenet er: "diskursivt produsert samlet vurdering av lesbiske kvinner", av homofile menn, av bifile kvinner, av bifile kvinner og menn og av transpersoner.

Med denne definisjonen har vi foretatt flere grep. Vi vektlegger at objektet for holdningene er sosialt konstituert og potensielt foranderlig. Videre er objektet det spørres om, av generell karakter og lite spesifikt/detaljert. Videre understreker vi at holdningen i seg selv er oppgitt i en viss kontekst rent konkret i skjemaet og konkret i den sammenhengen som hver svarer be-

finner seg i under utfylling. Dessuten spør vi om folks eksplisitte holdninger uten å tematisere implisitte holdninger.

Kontakt og bekjentskap med lesbiske kvinner, homofile menn, bifile kvinner og menn og transpersoner: I kontakt og bekjentskap mener vi hyppighet av kontakt med lhbt-personer rent fysisk enten man kjenner lhbt-personene godt eller ikke. Med bekjentskap mener vi hvor godt man kjenner lhbt-personer.

Homonegativitet og homopositivitet: Med homonegativitet mener vi en innstilling om at homoseksualitet er mindre ønskelig i vår kultur enn heteroseksualitet. Vår forståelse av homonegativitet som holdningsaspekt bygger på en bredere forståelse av homonegativitet beskrevet slik: *"de kulturelle og sosiale institusjonene, normene og praksisene som bygger på at homoseksualitet er mindre ønskelig enn tilsvarende heteroseksuelle uttrykk"* (Anderssen & Hellesund, 2009). Som beskrevet tidligere, er homonegativitet et logisk bedre uttrykk enn homofobi. Homopositivitet på sin side er et begrep som favner om en eksplisitt vurdering av at homoseksualitet har en ønsket plass i vårt samfunn på linje med heteroseksualitet.

Holdninger i omgangskretsen overfor lesbiske kvinner og homofile menn: Vi vil med omgangskretsen mene nær familie, venner samt kolleger og medelever/medstudenter.

Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre: De rettigheter og lovverk vi har kartlagt holdninger til, gjelder dagens debatt som særlig er knyttet til lesbiske og homofiles rettigheter til å bli foreldre.

Erting med homo-ord: Erting med homo-ord favner om i hvilke grad en selv og andre i nær omgangskrets bruker homo-ord som betegnelse på andre og om det nyttes i positiv eller negativ ertesammenheng.

Endring av egne holdninger over tid: Med dette mener vi respondentenes egne opplevelser av i hvilken grad de har endret holdninger til tre store tema i undersøkelsen: holdninger til lesbiske kvinner, til homofile menn og til foreldreskap for lesbiske og homofile.

Vurderingsgrunnlag for egne holdninger: Med dette mener vi hva respondentene særlig legger vekt på i sin egen vurdering når de svarer på våre holdningsspørsmål, og vi har oppgitt verdier

og temaer av noe ulike karakter som mulige svaralternativer, f.eks. romslighet, synd og likeverd.

Bakgrunnsvariabler

Kjønn og alder: Vi har valgt å løpende vurdere all informasjon i hht. kjønn og aldersgrupper fordi mange undersøkelser i andre land tilsier at menn og kvinner har en tendens til å svare ulikt på holdningsspørsmål om lhbt-personer (menn strengere enn kvinner). Videre har de eldre voksne og eldre personene i Norge vokst opp med et vesentlig mer negativt formelt syn på homoseksualitet, og det er rimelig å anta at disse har mer negative holdninger enn personer i de yngre aldersgruppene.

By-land: I Norge har man muligens andre holdninger til lhbt-personer i griskrendte enn i urbane strøk. Det er ikke gitt at de er mer negative, selv om visse stereotyper tilsier at man er mer restriktive i bygde-Norge enn i byer.

Utdanning: Holdningsundersøkelser i andre land tyder på at de med kortere utdanning rapporterer mer negative holdninger til lesbiske og homofile (Herek, 1994).

Religiøsitet: I tidsserieundersøkelsen foretatt av SSB, var det klare tendenser til at de mest religiøse, var mest skeptiske til homoseksuelle handlinger (Statistisk sentralbyrå, 1997), dette gjaldt hele den undersøkte 14-års perioden (se en nærmere presentasjon av denne undersøkelsen tidligere i innledningen). En nyere studie i USA i et utvalg studenter viser samme tendenser (Stoever & Morera, 2007). Den mest kjente forskeren på feltet holdninger til lesbiske og homofile, nord-amerikaneren Gregory M. Herek (1994) hevder at religiøsitet henger sterkt sammen med negative holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn, jo mer religiøs, jo mer negativ.

Tradisjonelle kjønnsroller: Støtte til tradisjonelle kjønnsroller henger sammen med negative holdninger til lhbt-personer (se for eksempel Whitley Jr. & Lee, 2000).

METODE

Det er mange måter å undersøke holdninger på, og vi valgte å gjennomføre en web-basert spørreundersøkelse blant et representativt utvalg av den norske, voksne befolkningen. Dette ble avklart allerede i prosjektbeskrivelsen og lå som en forutsetning for finansieringen. Andre muligheter kunne vært å benytte åpne intervjuer, eller å gjennomføre flere eksperimentelle småstudier der vi varierte betingelsene i eksperimentet. I dette kapitlet vil vi kort gjøre rede for den metodiske delen av prosjektet.

Undersøkelsen er samlet sett gjennomført i perioden august 2007-oktober 2008 (se tabell 3).

Tabell 3. Kronologisk oversikt over fasene i undersøkelsen.

Aktivitet	Tidsrom
Forberedelse og gjennomføring av pilot 1	August 2007
Anbudsrunde og valg av byrå for datainnsamlingen	Oktober-november 2007
Forberedelse og gjennomføring av pilot 2	Januar-februar 2008
Etablering av endelig spørreskjema	Mars-april 2008
Datainnsamlingen	18.april-30.mai 2008
Analysen og utskriving av rapporten	Juni-oktober 2008

2 pilotundersøkelser

Spørreundersøkelsen inneholder en rekke konkrete spørsmål om holdninger og relaterte fenomen. Noen av spørsmålene er brukt i Norge tidligere, noen er oversatt fra internasjonale studier og noen er utformet spesielt for denne undersøkelsen (se gjennomgang nedenfor). For å prøve ut om spørsmålene fungerte etter hensikten gjennomførte vi to pilotstudier.

Den første pilotundersøkelsen ble foretatt i august-september 2007 blant 207 studenter på Universitetet i Bergen. Fem versjoner av et spørreskjema som inneholdt dels felles og dels unike spørsmål ble distribuert blant studentene. Hovedtemaer som vi kartla her, var blant annet holdninger til, kontakt og bekjentskap med lesbiske kvinner, homofile menn, bifile kvinner, bifile menn og transepersoner, homonegativitet, homopositivitet, ertering med homo-ord,

holdninger til kjønnsoverskridende uttrykk, holdninger til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å få barn, holdninger til homoseksuelle handlinger, hva som ligger til grunn for vurderinger om homoseksualitet, årsakstilskriving for holdninger til LHB, samt bakgrunnsvariabler som blant annet kjønn, alder, seksuelle preferanser og religion.

Den andre pilottesten utgjorde en videre utprøving av spørsmål justert fra første pilottest. Den ble gjennomført i mars 2008 blant 62 studenter ved Norges Handelshøyskole, 93 studenter ved Høyskolen i Bergen og i tillegg 37 ansatte i en privat bedrift på Vestlandet. Totalt deltok 192 personer i den andre pilotundersøkelsen. Hovedtemaene for denne pilotundersøkelsen var lik den første med unntak av at den inkluderte spørsmål om selvoppfattet holdningsendring over tid, holdninger til tradisjonelle kjønnsroller og holdninger til om barn av homofile og lesbiske klarer seg bra. Den la også større vekt på sivile rettigheter i forhold til homofiles og lesbiskes rettigheter til å få barn. Totalt deltok 399 personer i de to pilotstudiene.

Tallmaterialet og informasjon fra hver av pilottestene ble analysert for å undersøke egenskaper ved spørsmålene. Vi ønsket blant annet at spørsmålene skulle skille mellom folk (for å sikre variasjon i svarene: spørsmål der alle svarer det samme er ikke interessante), at spørsmål om samme emne skulle samvarierte meget godt (høy interreliabilitetskoeffisient, Cronbachs alfa), at introduksjonene og spørsmålene skulle være lette å forstå, at svarkategoriene skulle være relevante for svarerne, og at skjemaet ikke skulle oppleves som støtende. Respondentene ble bedt om å gi oss tips i margin dersom de så noen feil eller uklarheter. Studentene fikk denne oppfordringen muntlig under en forelesning, mens de ansatte på bedriften kunne lese denne oppfordringen på en plakat der hvor de hentet spørreskjemaet. Flere respondenter gav kommentarer, hvorav noen ble tatt til etterretning.

En viktig utprøving gjaldt bruk av nøytral midtkategori versus svarkategorier uten nøytral midtkategori. Vi hadde en variant med nøytral midtkategori hvor respondentene hadde mulighet for å svare "Verken positiv eller negativ", og en annen variant med svarkategorier som tvang respondentene til å ta stilling som enten "Positiv" eller "Negativ". Respondenter som hadde mulighet til å velge en midtkategori, rapporterte mindre negative holdninger enn respondenter som ble tvunget til å ta stilling som enten positiv eller negativ. Det viste seg at en relativt stor andel valgte "Verken positiv eller negativ" i stedet for å plassere seg i en bestemt retning. Dette gjorde at vi valgte å beholde denne svarkategorivarianten i selve spørreundersøkelsen fordi vi ville at respondentene skulle finne kategorier som passet for dem. Alternati-

vet ville vært å tvinge respondentene inn i en positiv eller negativ retning. Vi undersøkte også om variasjon av spørsmålsrekkefølgen innad i sekvenser i skjemaet virket inn på svarene, men vi fant ingen effekter av dette. Vi valgte likevel å la spørsmålene innad i visse sekvenser komme i tilfeldig rekkefølge i spørreskjemaet.

Et annet spørsmål vi undersøkte, var spørsmålsformuleringen om informantenes kjønn. I tråd med en forståelse av kjønn som potensielt flertydig og varierende, forsøkte vi ut å ha en åpning for dette da vi bad informantene oppgi kjønn. Svarkategoriene for dette spørsmålet var ”Mann”, ”Kvinne” og ”Annet”. Det viste seg at svarkategorien ”Annet” medførte misforståelser og latter selv om hele 38 (9,7%) respondenter benyttet seg av den. En stor andel skrev i marginen at de ikke forsto hva vi mente med denne svarkategorien, og enkelte ga uttrykk for at dette gjorde at de ikke tok skjemaet helt seriøst. Vi regner med at det i Norge er flere som verken anser seg som å være kvinne eller mann, og vi skulle gjerne hatt en svarkategori for dem. Men vi valgte å ikke bruke dette fordi faren for useriøs utfylling øker dersom informantene ikke forstår logikken og hensikten med spørsmålene og svarkategoriene.

På bakgrunn av de to pilottestene, tilbakemeldinger fra kolleger med høy kompetanse på spørreskjema og med råd fra Opinion AS, ble det endelige spørreskjemaet etablert (se Vedlegg 1). Alle hovedoverskrifter ble beholdt i det endelige spørreskjemaet, men flere av skalaene ble forkortet, ordlyden på noen av spørsmålene ble endret og noen helt nye spørsmål ble lagt til.

Spørreskjemaet

Omfang: Spørreskjemaet består av til sammen 180 spørsmål som tar for seg holdninger til LHB-relaterte tema, holdninger til kjønnsrollebrudd, holdninger til personer som har mottatt kjønnsbekreftende medisinsk behandling, utvalgte personlige kjennetegn og demografi. Den foreliggende rapporten belyser spesielt holdninger til LHB relaterte tema mens det utarbeides en egen rapport om holdninger til personer som har mottatt kjønnsbekreftende medisinsk behandling. Vi stilte også tre åpne spørsmål, ett etter hver aktuell hovedbolk (det siste helt til slutt i skjemaet). Vi forsøkte å utvikle et spørreskjema som skulle ta 20-30 minutter å fylle ut, men antakelig har mange brukt mer tid.

Rullering av ledd innenfor emner: Spørsmålene i enkelte av emnene ble overfor informantene

gitt i tilfeldige rekkefølger (dataprogrammet gjennomførte dette automatisk). Dette var for å unngå systematiske effekter av det at spørsmålplasseringene i stor grad påvirker hvordan man svarer (Schwarz, 1999). For eksempel ble spørsmålene i den første bolken der vi spurte om generell holdning til lesbiske kvinner, generell holdning til bifile kvinner, kontakt med bifile kvinner, etc., presentert for informantene i en rekkefølge som var tilfeldig og forskjellig fra informant til informant. Dette forhindrer at vi i analysene unngår en mulig uønsket effekt av at ett spørsmål er plassert før et annet spørsmål og dermed leder oppmerksomheten i visse retninger.

Prinsipp for begrepsapparat og form på spørreskjemaet: kommunikasjon og intuitiv relevans

Vi utformet spørreskjemaet med en tematisk rekkefølge, introduksjoner, spørsmålsordlyder og svarkategorier som var ment å kommunisere godt med informantene. Vi la vekt på kommunikasjon med informantene ved å forsøke å ha en så logisk oppbygning som mulig og ved å forsøke å unngå fremmedgjørende og urimelige spørsmål.

Ikke bare spørsmålsformuleringene, men også utforming av svarkategorier regulerer i stor grad svarfordelinger. For eksempel vil det å droppe nøytrale midtkategorier (for eksempel "Verken positiv eller negativ") medføre at flere plasserer seg som enten positive eller negative, men dette vil for en del oppleves irriterende dersom de faktisk helst ville plassere seg nøytralt. Statistisk sett og tabloidmessig sett er det fordeler ved å tvinge svarfordelingene i retning av positiv eller negativ, men kommunikativt sett overfor svarerne er det mest rimelig å ha intuitive og reelle svarkategorier. Vårt valg her var det siste: vi valgte prinsippet om å kommunisere med svarerne best mulig (Schwarz, 1999). Dette er ingen selvfølge i spørreskjemaundersøkelser fordi forskere ofte lar teoretiske anliggender få forrang i utformingen. Det at det ikke har kommet en eneste motreaksjon på spørreskjemaet overfor prosjektleder eller Opinion AS kan tyde på at informantene har opplevd spørreskjemaet som imøtekomende.

Vanlige betegnelser: Vi søkte å unngå utfordrende formuleringer (siktemålet var ikke å stimulere svarerne), unngå støtende formuleringer (informantene gjorde oss en tjeneste, vi ønsket å unngå å være uhøflige tilbake). Disse prinsippene ledet oss til å benytte de mest vanlige be-

tegnelsene i Norge i dag: kvinne, mann, lesbisk kvinne, homofil mann, bifile kvinner og menn. Samtidig søkte vi også å forsiktig definere uttrykk der dette kunne tenkes å være uklart, for eksempel der transetemaet kommer på banen og på temaet om assistert befruktning.

Et viktig spørsmål gjelder hva folk har holdninger til. I spørreskjemaet har vi valgt å unngå å formelt definere holdningsobjektet. For eksempel kunne vi definert "lesbiske kvinner", "bifile kvinner" o.l. Men vi lot være å gjøre dette fordi det å formelt definere et fenomen nesten alltid innebærer å kretse inn og innsnevre fenomenet mer enn det ønskelige. Videre ønsket vi å unngå at informantene skulle bruke tid og krefter på å forstå og forholde seg til definisjoner. Faren ved å ikke definere holdningsobjektet er at folk oppfatter spørsmålene ulikt, at vi sitter igjen med svar der informantene ikke har svart med tanke på samme holdningsobjekt. For eksempel kan det være at noen med "bifile kvinner" tenker på personer som har evnen til å bli forelsket i både kvinner og menn, mens andre kanskje tenker på personer som har løpende seksuelle erfaringer med både kvinner og menn. For å redusere denne faren har vi forsøkt å benytte vanlige ord og uttrykk, å sette spørsmålene inn i logisk innbyrdes sammenhenger og å la svarkategoriene ha en logisk oppbygning (jf. råd fra Schwarz, 1999).

Spørsmålstemaer og skalaer i skjemaet

Temaer som inngår i denne rapporten er oppsummert i tabell 4 (jf. listen presentert mot slutten av forrige kapittel). Her ser vi at enkelte temaer har undertemaer. For flere av emnene har vi etablert skalaer ved å legge sammen svarene som folk gir på de spørsmålene som inngår i skalaen. Et mål på samvariasjon mellom leddene i en skala er Cronbachs alfa, og den varierer mellom 0,68 og 0,97 slik det fremgår av tabellen. I vedlegg 2 har vi presisert operasjonalisering av de ulike temaene.

Tabell 4. Hovedtemaer, skalaer og bakgrunnsvariabler.

	Antall spørsmål	Chronbachs Alpha for skala ¹
1. Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn	2	0,91
2. Holdninger til bifile kvinner og menn	2	0,90
3. Holdninger til transpersoner		
Holdninger til transpersoner	2	0,96
Holdninger til personer med utradisjonelle kjønnsuttrykk	7	0,94
4. Kontakt og bekjentskap med lesbiske kvinner og homofile menn		
Kontakt med lesbiske kvinner og homofile menn	2	0,70
Bekjentskap med lesbiske kvinner og homofile menn	2	0,68
5. Kontakt og bekjentskap med bifile kvinner og menn		
Kontakt med bifile kvinner og menn	2	0,79
Bekjentskap med bifile kvinner og menn	2	0,74
6. Kontakt og bekjentskap med transpersoner		
Kontakt med transpersoner	2	0,83
Bekjentskap med transpersoner	2	0,75
7. Homonegativitet	12	0,92
8. Homopositivitet	7	0,90
9. Erting med homo-ord		
Selv ertet med homo-ord	3	0,85
Erting med homo-ord i omgangskretsen	3	0,74
10. Holdninger i respondentenes omgangskrets til lesbiske kvinner og homofile menn	6	0,90
11. Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre	12	0,97
12. Endring av egne holdninger over tid	3	Ingen skala
13. Vurderingsgrunnlag for egne holdninger	7	Ingen skala
Bakgrunnsvariabler		
Kjønn	1	Ingen skala
Alder	1	Ingen skala
Utdanning	1	Ingen skala
By - land	1	Ingen skala
Religiositet	1	Ingen skala
Holdning til tradisjonelle kjønnsroller	8	0.75

¹ Hele utvalget inngår i analysen av Cronbachs alfa.

Datainnsamlingen

Periode med politisk fokus på kjønnsnøytral ekteskapslov

Datainnsamlingen ble gjennomført i en periode på fem uker i tidsrommet 18. april 2008 - 30.mai 2008 (se tabell 1). Dette var en periode med en del nyhetsdekning av spørsmålet om

ekteskapslovgivningen og hvor mye av denne som skulle omfatte sammekjønnspar, for eksempel om den skulle gi samme rettigheter til å søke om å adoptere til lesbiske og homofile som heterofil par. 13. juni 08 var saken oppe i Stortinget. I månedene før undersøkelsen hadde mediene en temmelig bred dekning av diskusjoner om den foreslåtte endringen i ekteskapslovgivningen. Vi så en mediedebatt om de politiske partienes meninger og strategier. Konklusjon: datainnsamlingen skjedde de siste ukene før vedtak om ny ekteskapslovgivning. Temaet homoseksualitet og barn sto på den politiske dagsorden og respondentene var trolig ikke overrasket over at temaet ble gjenstand for en grundig utspørring.

Gjennomføring: Internettbasert spørreundersøkelse

Undersøkelsen er gjennomført gjennom internett. På bakgrunn av en formell anbudsrunde valgte vi en web-basert undersøkelse. Kriteriene for valget gjaldt anslått kvalitet på data, utvalgets representativitet samt pris. En web-basert undersøkelse er vesentlig billigere enn telefonintervjuer eller det å bruke vanlig post. Opinion AS var ansvarlig for datainnsamlingen. De benyttet et panel hos Norstat, og det var Norstat som sto for trekking og etablering av utvalg og epostforsendelse til informanter. Prosjektansvarlig (N.Anderssen) var ansvarlig for spørreskjemaet (introduksjoner, spørsmålsformuleringer, svarkategorier, rekkefølge på spørsmål etc.).

I bestillingen til Opinion AS ble det presisert at utvalget skulle være representativt for den voksne norske befolkningen, og at det burde være ca. 100 kvinner og 100 menn i hver aldersgruppe (15-20, 21-30, etc.) for å sikre nok statistisk styrke til å kunne identifisere sammenhenger i materialet. Dette ble stort sett gjennomført bortsett fra i de eldste aldersgruppene der det var færre deltakere.

Beskrivelse av utvalget og representativitet

Utvalget

Et landsrepresentativt utvalg på 1246 personer av den norske befolkningen deltok. Alle fylker var representert. Tabellen under gjengir nøkkeltall fra utvalget.

Tabell 5. Beskrivelse av utvalget.

		n	%
Kjønn	Menn	614	49,3
	Kvinner	632	50,7
	Vil ikke svare	0	0
Alder	15 - 20	121	9,7
	21 - 30	206	16,6
	31 - 40	219	17,6
	41 - 50	245	19,7
	51 - 60	199	16
	61 - 70	178	14,3
	71 - 80	77	6,2
	Vil ikke svare	0	0
Inntekt	Egen bruttoinntekt i 2007: under 100 000	119	9,5
	Egen bruttoinntekt i 2007: 100 000 - 199 000	113	9,1
	Egen bruttoinntekt i 2007: 200 000 - 299 000	188	15,1
	Egen bruttoinntekt i 2007: 300 000 - 399 000	295	23,7
	Egen bruttoinntekt i 2007: 400 000 - 499 000	194	15,6
	Egen bruttoinntekt i 2007: 500 000 - 599 000	90	7,2
	Egen bruttoinntekt i 2007: 600 000 - 699 000	47	3,8
	Egen bruttoinntekt i 2007: 700 000 eller mer	58	4,6
	Foretrekker å ikke svare	143	11,4
Høyeste utdanning	7-årig eller liknende	9	0,7
	9-årig/ 10-årig grunnskole/ folkeskole/ realskole	121	9,7
	Videregående skole/ gymnas (1-3 år etter grunnskole)	409	32,8
	Universitet/ høyskole (1-4 år etter videregående skole)	479	38,4
	Universitet/ høyskole med høyere grad (embetsstudium, hovedfag, master eller høyere)	217	17,4
	Vil ikke oppgi	12	0,9
Tettbygd bosted	Oslo med omegn	231	18,6
	Bergen, Stavanger, Trondheim	194	15,6
	By med 20 000 til 100 000 innbyggere	307	24,7
	By eller tettsted med under 20 000 innbyggere	328	26,4
	Spredtbygd strøk	171	13,7
	Vil ikke svare	14	1,1
Antall egne barn	0	425	34,1
	1	157	12,6
	2	360	28,9
	3	227	18,2
	4	58	4,6
	5	12	1
	6 eller flere	7	0,6
Etnisitet	Norsk	1191	95,6
	Annet	53	4,2
	Usikker/ vet ikke	3	0,2
Religiositet (troende)	Ikke-troende	514	41,2
	Mellom ikke-troende og troende	464	37,3
	Troende	244	19,6
	Vil ikke svare	24	1,9
Religiositet (delta i møter)	Deltar månedlig eller oftere på religiøse møter	132	10,5
	Deltar sjeldnere enn månedlig på religiøse møter	539	43,3

	Deltar aldri på religiøse møter	552	44,3
	Vil ikke svare	23	1,9
Politisk parti (stortingsvalg)	Arbeiderpartiet	303	24,3
	Fremskrittspartiet	241	19,3
	Høyre	200	16
	Kristelig Folkeparti	45	3,6
	Rødt	38	3
	Senterpartiet	51	4,1
	Sosialistisk Venstreparti	122	9,8
	Venstre	90	7,2
	Foretrekker å ikke svare	157	12,6
Seksuell orientering	Heteroseksuell (1 og 2)	1167	93,6
	Mellom heteroseksuell og homoseksuell (3-5)	44	3,5
	Homoseksuell (6 og 7)	19	1,5
	Vil ikke svare	16	1,3

Svarprosenten kan sies å være på 100 fordi rekrutteringen skjedde ved å trekke et utvalg fra Norstats landsrepresentative database på ca. 75 000 personer; personer i Norstats database som ikke ville delta, ble erstattet av personer i tilsvarende kategori slik at den ønskede utvalgsstørrelse ble nådd (i hht. de gitte kriteriene knyttet til alder, kjønn og landsdel).

Representativitet

Er utvalget representativt? Vi tror utvalget i tilfredsstillende grad er representativt for den voksne norske befolkningen.

Men et web-utvalg er ikke fullt og helt representativt. Et web-basert utvalg trekkes fra de som har tilgang til og som bruker internett og som er villig til å være i et panel der man trekkes ut som potensiell deltaker i en spørreundersøkelse. Blant de i aldersgruppen 60-69 år er det i dag ca. 77% som har tilgang til internett og 46% som bruker nettet daglig. Tallene blir mindre for de over 70 år (Thoresen, 2008). Telefonintervjuer kunne være et alternativ til web-undersøkelse, men det fordrer også et spesielt utvalg (de som sier seg villig til å delta i et panel), det tar lengre tid å fylle ut med den konsekvens at spørreskjemaet blir vesentlig kortere, og det medfører kanskje mer sosial ønskeverdighet i svarene (siden man snakker med utspørren under utfyllingen). I et temanummer i bransjebladet "Analysen" (nr. 2 2008) som utgis av Norsk Markedsanalyse Forening, diskuteres webbaserte undersøkelser opp i mot intervjuundersøkelser, og konklusjonen er at begge er nyttige og har fordeler og ulemper, og at valget

bør være avhengig av hva som skal undersøkes (Thoresen, 2008). For vår del var det viktig å kunne kartlegge mange temaer og at informantene i størst mulig grad skulle unngå sosial ønskeverdighet, og vi valgte derfor en webbasert løsning.

Analysene

De statistiske analysene er foretatt ved hjelp av SPSS versjon 15, og vi har brukt vanlig beskrivende statistikk som frekvenser, sammenlikning av gruppegjennomsnitt og standardavvik, t-tester (for sammenlikninger av gjennomsnittsverdier for kvinner og menn) og enveis variansanalyse (for sammenlikninger av gjennomsnittsverdier i grupper basert på bakgrunnsfaktorene). Fordi variansen i skårene for de ulike gruppene var forskjellige for flere av variablene har vi brukt den mer robuste testen for "Equality of Means": Welsh testen. Slutningsstatistikk (analyser av i hvilken grad det er fare for at de foreliggende gruppeforskjeller skyldes slump) følger vanlige regler med et valgt statistisk signifikansnivå på 5%. Det betyr at der det står $p < 0.05$, er det mindre enn 5% sannsynlighet for at de foreliggende forskjellene mellom grupper skyldes en slumpmessig fordeling i vårt utvalg (p for probability). Ingen av de statistiske prosedyrene er foretatt med vekting. De fleste svarene er gjengitt i fordelinger noe som gir en viss oversikt over råsårer. I tillegg har vi behandlet de aller fleste variabler som om de var på intervallnivå selv om de er kartlagt på ordinalnivå. Dette gjør at de oppgitte gjennomsnittsverdiene ikke gjenspeiler nøyaktige anslag over verdier. Men sammenlikninger av gjennomsnitt på denne måten gir et raskt overblikk over tendenser i materialet og forskjeller mellom grupper.

Det er en viss andel lesbiske, homofile og bifile i befolkningen, som vi kan se også i det foreliggende utvalget. Deres meninger inngår som en del av folkemeningen, og vi har valgt å inkludere deres svar i alle analyser.

RESULTATER

I gjennomgangen av resultatene går vi gjennom de tretten temaområdene. For hvert område starter vi først med å presisere hovedfunnene. Her løfter vi hovedsakelig fram andeler med negative holdninger siden det er negative holdninger som er et problem. Vi viser deretter til svarfordelinger på de viktigste spørsmålene, resultater fra sammenlagtskalaer (der dette er aktuelt) og til slutt gjennomsnittsskårer for ulike grupper basert på bakgrunnsvariablene.

1. Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn

Andelen med en generelt negativ holdning varierte mellom 5-28%. De mest negative holdningene fant vi blant menn og deres holdninger til homofile menn. 95% av kvinnene svarte at de har nøytrale eller positive holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn.

Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det mer negative holdninger blant de eldre, de med lav utdanning, fra mindre urbane strøk, de mest religiøst troende og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det mer negative holdninger blant de eldre, de religiøst troende og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller.

Tabell 6 viser hvilke holdninger menn og kvinner sa de har til lesbiske kvinner og homofile menn. Mellom en tredjedel og opp i mot halvparten rapporterte at de verken har positive eller negative holdninger til denne gruppen. Menn rapporterte at de har mer negative holdninger enn kvinner, og de mest negative holdningene fant vi blant menn og deres holdninger til homofile menn. Cirka en fjerdedel av mennene sa de har negative holdninger til homofile menn. En av seks menn rapporterte videre at de har negative holdninger til lesbiske kvinner, og fem prosent av kvinnene rapporterte at de har negative holdninger til homofile menn og lesbiske kvinner. De mest positive holdningene fant vi blant kvinnene hvor godt over halvparten SA de stiller seg positive til lesbiske kvinner og homofile menn.

Figur 1 viser samleverdier for hvilke holdninger menn og kvinner sa de har til lesbiske kvinner og homofile menn (desto høyere skåre jo mer negative holdninger). Her vises det samme som i tabellen: Et betydelig flertall av respondentene rapporterte at de har positive eller mid-

dels negative/positive holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn. Sett under ett har kvinner i større grad enn menn positive holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn (kvinner gj.snitt = 7,4, SA = 1,75; menn gj.snitt = 6,3, SA = 1,85; $t(1239) = -10,89$, $p = 0,00$.)

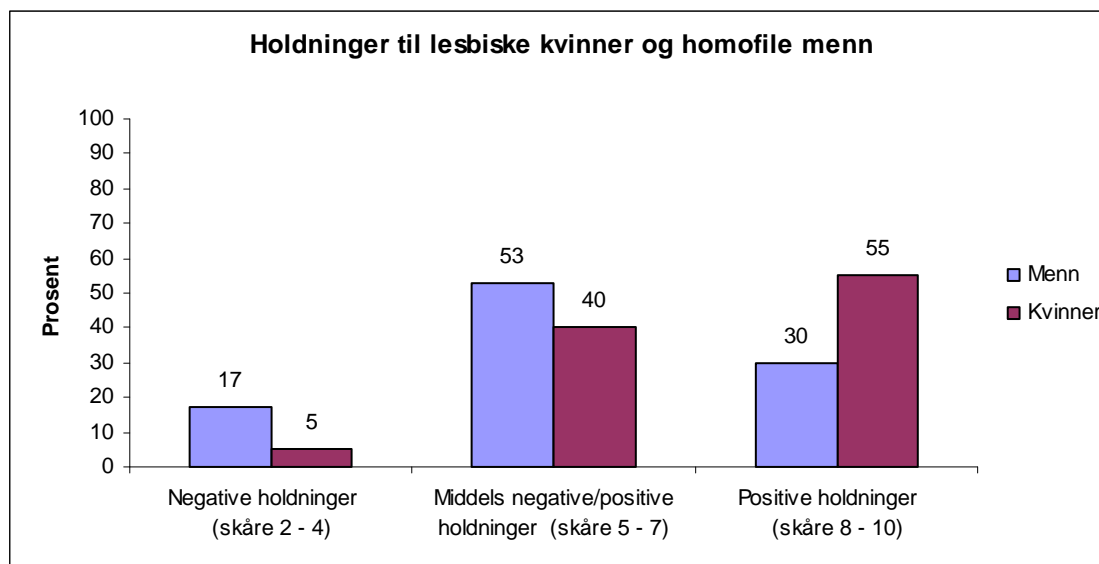
Tabell 6. Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn (andeler¹ og gjennomsnittsskåre²).

	Positiv %	Verken pos. eller neg. %	Negativ %	Vil ikke svare %	n	Gj.sn. (SA)	t
Holdninger til lesbiske jenter/kvinner							
Menn	39	45	16	0,7	610	3,3 (0,93)	
Kvinner	56	39	5	0,1	631	3,7 (0,88)	7,96**
Holdninger til homofile gutter/menn							
Menn	31	41	28	0,7	610	3,0 (1,04)	
Kvinner	58	37	5	0,1	631	3,7 (0,90)	-12,70**

¹ Kategorien "Positiv" består av svarkategoriene "Svært positiv" og "Positiv", og kategorien "Negativ" består av svarkategoriene "Svært negativ" og "Negativ"

² Høy skåre indikerer positive holdninger

* < 0,05, ** < 0,01

Figur 1. Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn (fordelt på en tredelt sumskåre, prosent).

Tabell 7 viser holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn etter utvalgte bakgrunnsvariabler. De mest negative holdningene fant vi blant menn, spesielt blant menn med positiv holdninger til tradisjonelle kjønnsroller, religiøst troende menn, og menn i aldersgruppen 61

til 80 år. Vi kan også se en tendens at menn med lavere utdanning, og menn fra spredtbygde strøk hadde noe mer negative holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn enn menn fra de større byene, og menn med høyere utdanning. Menn med en negativ holdning til tradisjonelle kjønnsroller og menn fra Oslo med omegn er de mennene som rapporterte at de har de mest positive holdningene til lesbiske kvinner og homofile menn.

Tabell 7. Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn etter utvalgte bakgrunnsvariabler (gjennomsnitt av sumskåret)².

	Menn Gjennomsnitt (SA)	n	Kvinner Gjennomsnitt (SA)	n	t
Alder					
15 - 20 år	6,1 (2,17)	65	7,7 (2,01)	52	-3,97**
21 - 30 år	6,5 (1,73)	100	7,6 (1,67)	107	-4,57**
31 - 40 år	6,7 (1,78)	103	7,6 (1,82)	116	-3,051**
41 - 50 år	6,4 (1,64)	56	7,5 (1,65)	189	-4,28**
51 - 60 år	6,4 (1,78)	100	7,3 (1,84)	99	-3,52**
61 - 70 år	6,0 (1,88)	126	6,5 (1,32)	51	-1,80
71 - 80 år	5,6 (1,77)	60	6,0 (1,24)	17	-1,01
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 3,72^{**}$		$F^1 = 8,08^{**}$		
Utdanning					
Grunnskole/ folkeskole/ realskole	6,0 (1,82)	73	7,1 (1,81)	55	-3,57**
Videregående skole/ gymnas	6,0 (1,92)	183	7,4 (1,87)	222	-7,22**
Univ. / høgskole	6,4 (1,74)	237	7,4 (1,63)	241	-6,52**
Univ. / høgskole, høyere grad	6,8 (1,88)	113	7,6 (1,71)	105	-3,23**
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 5,15^{**}$		$F^1 = 0,84$		
By - land					
Oslo med omegn	6,9 (1,87)	109	7,6 (1,79)	123	-2,98*
Bergen, Stavanger, Trondheim	6,3 (1,89)	102	7,6 (1,67)	92	-5,07**
By med 20 000 - 100 000 innb.	6,1 (1,76)	156	7,5 (1,54)	150	-7,59**
By, tettsted, under 20 000 innb.	6,2 (1,87)	152	7,0 (1,87)	176	-3,92**
Spredtbygd strøk	6,0 (1,80)	88	7,4 (1,78)	82	-5,17**
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 5,65^{**}$		$F^1 = 2,19$		
Religiositet					
Ikke troende	6,5 (1,75)	281	7,9 (1,66)	230	-8,72**
Mellom troende og ikke troende	6,3 (1,82)	203	7,4 (1,49)	260	-7,49**
Troende	5,6 (2,07)	109	6,6 (2,06)	134	-3,57**
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 8,74^{**}$		$F^1 = 19,80^{**}$		
Holdning til tradisjonelle kjønnsroller					
Negativ til trad.kjønnsroller	8,0 (1,32)	87	8,2 (1,58)	179	-1,28
Middels	6,2 (1,64)	320	7,1 (1,66)	289	-6,75**
Positiv til trad.kjønnsroller	5,0 (1,77)	89	5,5 (1,77)	24	-1,11
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 90,29^{**}$		$F^1 = 41,09^{**}$		

¹ Welsh-test i stedet for F-test, se metodekapitlet.

² Høy skåre indikerer positive holdninger

* < 0,05, ** < 0,01

Jevnt over hadde kvinner mer positive holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn. Hos kvinnene fant vi også de mest negative holdningene blant kvinner med en positiv holdning til tradisjonelle kjønnsroller, blant kvinner i aldersgruppen 61 til 80 år og blant religiøst troende kvinner. Ikke- troende kvinner og kvinner med en negativ holdning til tradisjonelle kjønnsroller rapporterte å ha de mest positive holdningene. Jo yngre kvinnene var, desto mer positive holdninger hadde de til lesbiske kvinner og homofile menn.

2. Holdninger til bifile kvinner og menn

Andelen med en generell negativ holdning varierte mellom 6-31%. De mest negative holdningene fant vi blant menn og deres holdninger til bifile menn. 91% av kvinnene svarte at de har nøytrale eller positive holdninger til bifile kvinner og menn.

Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det mer negative holdninger blant de eldste og de yngste, de med lav utdanning, de fra mindre urbane strøk, de mest religiøst troende og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det mer negative holdninger blant de eldre, de mest religiøst troende og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller.

Tabell 8 viser hvilke holdninger menn og kvinner rapporterte at de har til bifile kvinner og menn. Opp i mot halvparten av alle sa at de verken har positive eller negative holdninger til denne gruppen. Menn rapporterte at de har mer negative holdninger enn kvinner, og de mest negative holdningene fant vi blant menn og deres holdninger til bifile menn. I overkant av en fjerdedel av mennene oppga at de har negative holdninger til bifile menn, mens en av seks menn sa de har negative holdninger til bifile kvinner. Mellom seks og ni prosent av kvinnene rapporterte at de har negative holdninger til bifile menn og kvinner. De mest positive holdningene fant vi blant kvinner og deres holdninger til bifile kvinner og menn. Fire av fem kvinner stiller seg positive til disse.

Tabell 8. Holdninger til bifile menn og kvinner (andeler¹ og gjennomsnittskåre²).

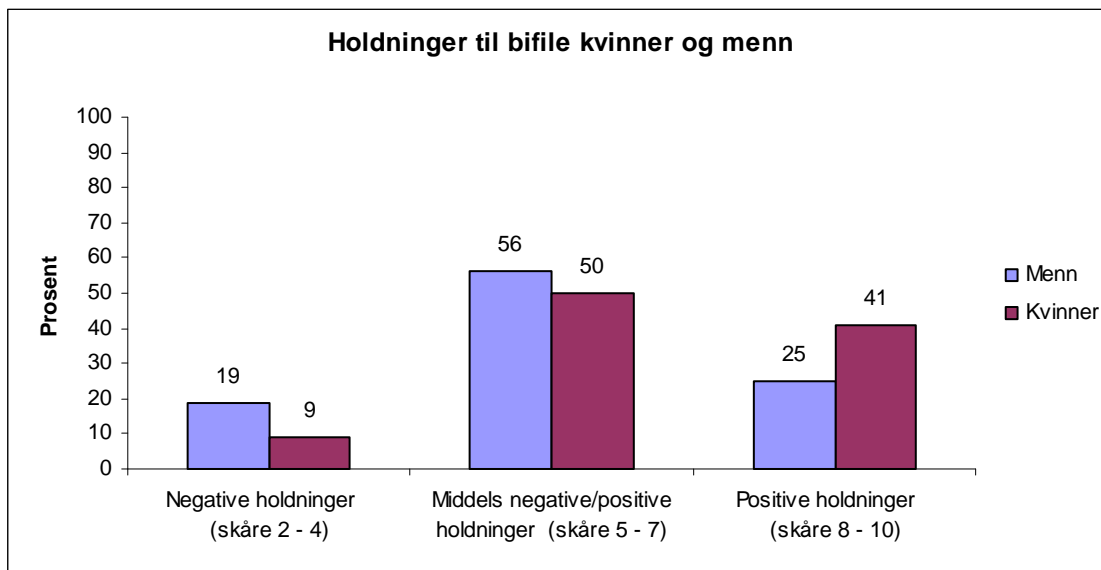
	Positiv %	Verken posi- tiv eller ne- gativ %	Negativ %	Vil ikke svare %	n	Gj.snitt (SA)	t
Holdninger til bifile jenter/kvinner							
Menn	36	46	17	1	607	3,2 (0,95)	
Kvinner	43	48	6	0,2	630	3,4 (0,87)	4,41**
Holdninger til bifile gutter/menn							
Menn	24	44	31	1	606	2,9 (1,01)	
Kvinner	41	50	9	0,2	630	3,4 (0,88)	-10,22**

¹ Kategorien "Positiv" består av svarkategoriene "Svært positiv" og "Positiv", og kategorien "Negativ" består av svarkategoriene "Svært negativ" og "Negativ"

² Høy skåre indikerer positive holdninger

* < 0,05, ** < 0,01

Figur 2 viser samleleverdien for hvilke holdninger menn og kvinner hadde til bifile kvinner og menn (desto høyere skåre jo mer positive holdninger), en oppsummering av tabellen over. Et betydelig flertall rapporterte at de har positive eller middels negative/positive holdninger til bifile kvinner og menn. Samlet sett hadde kvinner mer positive holdninger til bifile kvinner og bifile menn enn menn (kvinner *gj.snitt* = 6,87, *SA* = 1,73, menn *gj.snitt* = 6,09, *SA* = 1,81; $t(1226) = -7,74, p=0,00$).

Figur 2. Holdninger til bifile kvinner og menn (fordelt på en tredelt sumskåre, prosenter).

Tabell 9 viser holdninger til bifile kvinner og menn etter utvalgte bakgrunnsvariabler. De mest negative holdningene fant vi blant menn og spesielt blant menn med positive holdninger til tradisjonelle kjønnsroller, religiøst troende menn og menn i aldersgruppen 61 til 80 og 15 til 20 år. Vi fant også en tendens til at lavere utdanning henger sammen med negative holdninger til bifile kvinner og menn. Mennene som rapporterte de mest positive holdninger er menn som har negative holdninger til tradisjonelle kjønnsroller, menn i aldersgruppen 21 til 30 år, menn fra Oslo med omegn og menn med høyere utdanning.

Kvinnene på sin side rapporterte jevnt over mer positive holdninger til bifile kvinner og menn enn det menn gjorde. Kvinnene som rapporterte de mest negative holdningene var kvinner med positive holdninger til tradisjonelle kjønnsroller (her er det likevel viktig å merke seg at denne gruppen er relativt liten og er kan hende ikke representativ), kvinner i aldersgruppen 61

til 80 år (den gruppen er også liten), og religiøst troende kvinner. De som rapporterte at de er mest positive til bifile kvinner og menn, er kvinner i aldersgruppen 15 til 40 år, kvinner med negative holdninger til tradisjonelle kjønnsroller og religiøst ikke- troende kvinner.

Tabell 9. Holdninger til bifile kvinner og menn etter utvalgte bakgrunnsvariabler (gjennomsnitt av sumskåret)²

	Menn Gjennomsnitt (SA)	n	Kvinner Gjennomsnitt (SA)	n	t
Alder					
15 - 20 år	5,9 (2,13)	64	7,4 (1,90)	52	-4,50**
21 - 30 år	6,7 (1,68)	100	7,2 (1,77)	107	-2,07*
31 - 40 år	6,3 (1,56)	103	7,2 (1,85)	116	-4,07**
41 - 50 år	6,3 (1,52)	56	6,1 (1,59)	189	-1,80
51 - 60 år	6,2 (1,71)	100	6,6 (1,72)	99	-1,65
61 - 70 år	5,8 (1,92)	127	6,1 (1,50)	51	-0,88
71 - 80 år	5,3 (1,87)	57	6,1 (0,85)	17	-2,23*
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 4,74^{**}$		$F^1 = 6,57^{**}$		
Utdanning					
Grunnskole/ folkesk. / realskole	6,0 (2,09)	71	6,7 (1,77)	55	-2,15*
Videregående skole/ gymnas	5,8 (1,76)	182	6,9 (1,82)	222	-6,28**
Univ. / høgskole	6,2 (1,72)	238	6,8 (1,65)	241	-3,93**
Univ. / høgskole, høyere grad	6,5 (1,85)	111	7,0 (1,70)	104	-2,01*
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 3,72^*$		$F^1 = 0,43$		
By - land					
Oslo med omegn	6,6 (1,73)	107	6,8 (1,92)	123	-0,55
Bergen, Stavanger, Trondheim	6,3 (1,97)	102	7,0 (1,72)	92	-2,66**
By med 20 000 - 100 000 innb.	5,8 (1,64)	155	6,7 (1,38)	150	-6,67**
By, tettsted, under 20 000 innb.	6,0 (1,86)	151	6,7 (1,90)	176	-3,45**
Spredtbygd strøk	5,9 (1,80)	89	7,1 (1,57)	82	-4,50**
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 3,56^*$		$F^1 = 0,86$		
Religiøsitet					
Ikke troende	6,4 (1,62)	280	7,4 (1,60)	230	-6,42**
Mellom troende og ikke troende	6,0 (1,76)	201	6,8 (1,55)	259	-5,42**
Troende	5,3 (2,17)	108	6,2 (2,00)	134	-3,04**
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 12,40^{**}$		$F^1 = 18,39^{**}$		
Holdning til tradisjonelle kjønnsroller					
Negativ til trad.kjønnsroller	7,7 (1,48)	87	7,7 (1,74)	179	-0,03
Middels	6,0 (1,59)	318	6,6 (1,60)	289	4,27**
Positiv til trad.kjønnsroller	4,8 (1,59)	88	4,8 (1,48)	24	0,07
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 77,69^{**}$		$F^1 = 47,09^{**}$		

¹ Welsh-test i stedet for F-test, se metodekapitlet.

² Høy skåre indikerer positive holdninger

* < 0,05, ** < 0,01

3. Holdninger til transpersoner

Andelen med en generell negativ holdning varierte mellom 11-33%. De mest negative holdningene fant vi blant menn og deres holdninger til menn som beveger seg mellom å være mann og kvinne. 82-83% av kvinnene svarte at de har nøytrale eller positive holdninger til transpersoner.

Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det mer negative holdninger blant de eldste, og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det mer negative holdninger blant de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller.

Tabell 10 viser hvilke holdninger respondentene sa de har til menn og kvinner som beveger seg mellom det å være mann og kvinne. Over halvparten rapporterte at de verken har positive eller negative holdninger til denne gruppen som vi har valgt å kalle transpersoner, mens menn oppga at de hadde mer negative holdninger enn kvinner. Opp i mot en tredjedel av alle mennene og mellom 11 og 13 prosent av kvinnene sa at de har negative holdninger til denne gruppen. En av seks kvinner stiller seg imidlertid positive til transpersoner.

Tabell 10. Holdninger til transpersoner (andeler¹ og gjennomsnittsskåre²)

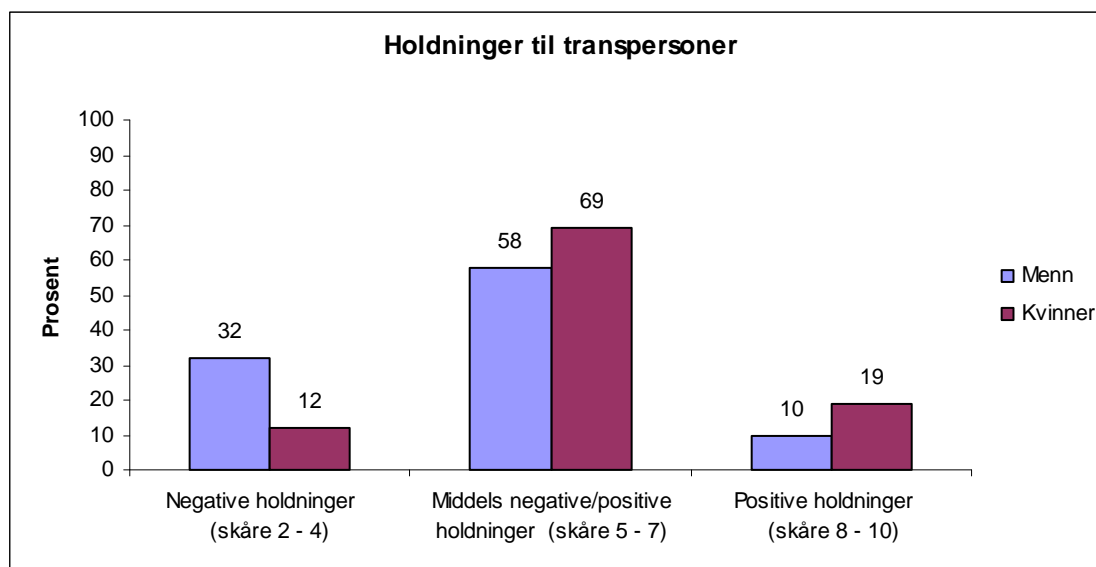
	Positiv	Verken positiv eller negativ	Negativ	Vil ikke svare	n	Gj.snitt (SA)	t
	%	%	%	%			
Holdninger til menn som beveger seg mellom det å være mann og kvinne							
Menn	10	52	33	6	580	2,7 (0,82)	
Kvinner	18	64	13	5	601	3,1 (0,75)	-7,75**
Holdninger til kvinner som beveger seg mellom det å være mann og kvinne							
Menn	10	54	31	6	580	2,7 (0,83)	
Kvinner	18	65	11	5	601	3,1 (0,78)	-8,24**

¹ Kategorien "Positiv" består av svarkategoriene "Svært positiv" og "Positiv", og kategorien "Negativ" består av svarkategoriene "Svært negativ" og "Negativ"

² Høy skåre indikerer positive holdninger

* < 0,05, ** < 0,01

Figur 3 viser en samleverdi for hvilke holdninger menn og kvinner sier de har til transepersoner (jo høyere skåre desto mer positive holdninger), og viser til det samme som tabellen over. Godt over halvparten av alle menn og cirka to tredjedeler av alle kvinner befinner seg i mellomområdet av middels negative/ positive holdninger til denne gruppen. Samlet sett rapporterte kvinner at de har mer positive holdninger til transepersoner enn menn (kvinner *gj.snitt.* = 6,15, *SA* = 1,51), menn *gj.snitt.* = 5,51, *SA* = 1,61; $t(1168) = -8,15$, $p=0,00$.

Figur 3. Holdninger til transepersoner (fordelt på en tredelt sumskåre, prosenter).

Tabell 11 viser holdninger til transepersoner etter utvalgte bakgrunnsvariabler. Menn rapporterte å ha mer negative holdningene til transepersoner enn kvinner. De mest negative holdningene fant vi blant menn og kvinner med positive holdninger til tradisjonelle kjønnsroller og menn i aldersgruppen 71 til 80 år. De som rapporterte å ha mest positive holdninger til transepersoner er menn og kvinner med negative holdninger til tradisjonelle kjønnsroller. Ut-danning, by – land og religiøsitet ser ikke ut til å spille en signifikant rolle i holdninger til transepersoner.

Tabell 11. Holdninger til transpersoner etter utvalgte bakgrunnsvariabler (gjennomsnitt av sumskåret)²

	Menn		Kvinner		
	Gjennomsnitt (SA)	n	Gjennomsnitt (SA)	n	t
Alder					
15 - 20 år	5,2 (2,25)	62	5,9 (1,98)	47	-1,83
21 - 30 år	5,1 (1,29)	86	6,1 (1,52)	102	-5,22**
31 - 40 år	5,1 (1,56)	99	6,0 (1,55)	113	-4,46**
41 - 50 år	5,4 (1,62)	55	6,2 (1,38)	179	-3,32**
51 - 60 år	5,9 (1,63)	98	6,5 (1,51)	98	-2,55*
61 - 70 år	5,7 (1,42)	123	6,0 (1,47)	47	-1,09
71 - 80 år	4,5 (1,43)	58	6,2 (1,02)	16	-1,84
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 4,00**		F ¹ = 1,02		
Utdanning					
Grunnskole/ folkesk./ realskole	5,0 (1,94)	71	6,1 (1,67)	55	-3,34**
Videregående skole/ gymnas	5,3 (1,56)	169	6,1 (1,56)	207	-4,92**
Univ. / høgskole	5,5 (1,51)	232	6,1 (1,5)	233	-3,74**
Univ. / høgskole, høyere grad	5,6 (1,6)	106	6,4 (1,31)	102	-4,03**
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 1,79		F ¹ = 1,45		
By - land					
Oslo med omegn	5,4 (1,65)	102	6,2 (1,6)	117	-3,53**
Bergen, Stavanger, Trondheim	5,7 (1,53)	94	5,9 (1,73)	88	-1,06
By med 20 000 - 100 000 innb.	5,3 (1,68)	151	6,3 (1,3)	144	-5,77**
By, tettsted, under 20 000 innb.	5,4 (1,56)	149	6,2 (1,63)	166	-4,53**
Spredtbygd strøk	5,4 (1,63)	84	6,0 (1,16)	78	-2,86**
Forskjeller mellom grupper	- ²		F ¹ = 0,79		
Religiøsitet					
Ikke troende	5,4 (1,61)	272	6,3 (1,47)	224	-6,71**
Mellom troende og ikke troende	5,5 (1,52)	191	6,1 (1,43)	244	-4,40**
Troende	5,2 (1,76)	105	5,9 (1,66)	129	-3,08**
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 0,75		F ¹ = 2,80		
Holdning til tradisjonelle kjønnsroller					
Negativ til trad.kjønnsroller	6,9 (1,3)	87	7,2 (1,49)	177	-2,02*
Middels	5,4 (1,44)	312	5,8 (1,17)	283	-3,48**
Positiv til trad.kjønnsroller	4,0 (1,43)	88	3,9 (1,66)	24	0,32
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 97,03**		F ¹ = 82,39**		

¹ Welsh-test i stedet for F-test, se metodekapitlet.² Høy skåre indikerer positive holdninger³ Verken F eller Welsh-test kunne beregnes pga. få personer i enkelte grupper.

* < 0,05, ** < 0,01

Holdninger til personer med utradisjonelle kjønnsuttrykk

Andelen med en generell negativ holdning til personer med utradisjonelle kjønnsuttrykk varierer mellom 9-46%. De mest negative holdningene fant vi blant menn. 51-59% av kvinnene svarte at de har nøytrale eller positive holdninger til personer med utradisjonelle kjønnsuttrykk.

Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det mer negative holdninger blant de yngste, de med lav utdanning, de mest religiøst troende, og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det mer negative holdninger blant de mest religiøst troende og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller.

Tabell 12 viser i detalj hvordan menn og kvinner har svart på spørsmål som handler om holdninger til personer med utradisjonelle kjønnsuttrykk. I overkant av halvparten av alle kvinner, og mellom en tredjedel og halvparten av alle menn rapporterte at de verken er positive eller negative til ulike spørsmål som går på holdninger til personer med utradisjonelle kjønnsuttrykk. De mest negative holdningene fant vi blant menn og deres holdninger til menn som bruker feminine klær og til personer som kler og oppfører seg som det annet kjønn. Mens oppimot halvparten av alle menn sa at de har negative holdninger til disse, svarte cirka en fjerdedel av kvinnene at de har negative holdninger til denne gruppen. Menn er også mer negative enn kvinner til maskuline kvinner og feminine menn, kvinner som bruker maskuline klær og personer som ser på seg selv som både mann og kvinner. Jevnt over fant vi omtrent dobbelt så mange menn som kvinner som er negative til disse.

Figur 4 viser en samleverdi for holdningene respondentene sier de har til personer med utradisjonelle kjønnsuttrykk (jo høyere skåre jo mer positive holdninger). Cirka halvparten av mennene og ca. to tredjedeler av kvinnene skårte i midtre sjiktet med middels positive/negative holdninger til personer med kjønnsuttrykk. Det er flere kvinner enn menn (kvinner $gj.snitt = 18,53$, $SA = 4,33$, menn $gj.snitt = 15,92$, $SA = 4,47$, $t(1032) = 9,38$, $p=0,00$) som rapporterte at de har positive holdninger til denne gruppen.

Tabell 12. Holdninger til personer med utradisjonelle kjønnsuttrykk (andeler¹ og gjennomsnitt-skåre²)

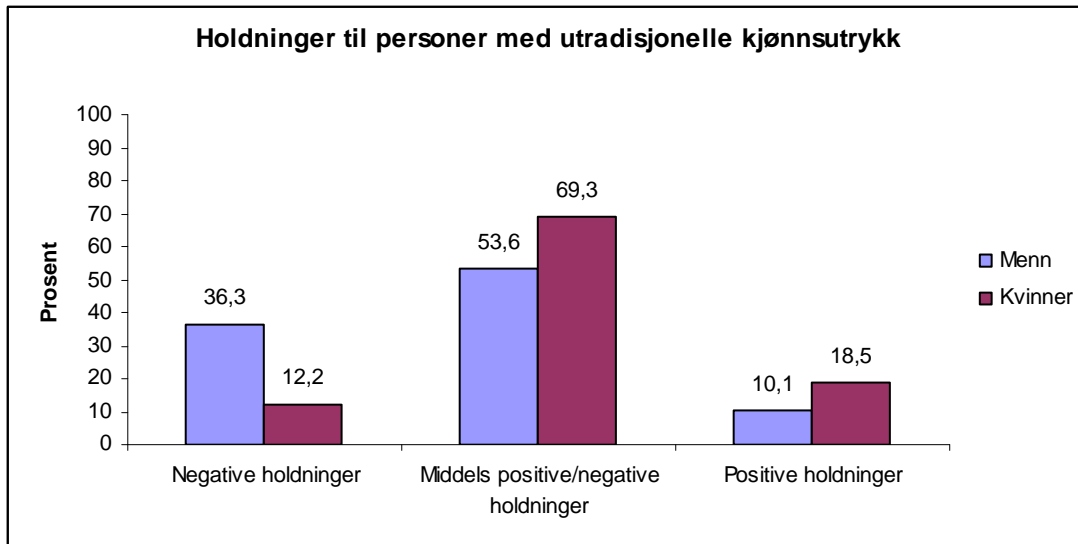
	Positiv	Verken positiv eller negativ	Negativ	Har ingen mening	n	Gj.snitt (SA)	t
	%	%	%	%			
Holdninger til maskuline kvinner							
Menn	13	53	25	9	561	2,8 (0,81)	
Kvinner	27	58	9	6	594	3,2 (0,76)	-8,74**
Holdninger til feminine menn							
Menn	12	47	33	7	569	2,7 (0,86)	
Kvinner	29	52	14	5	599	3,2 (0,83)	-9,96**
Holdninger til menn som bruker feminine klær							
Menn	10	37	45	9	562	2,5 (0,92)	
Kvinner	19	52	23	6	591	3,0 (0,83)	-9,13**
Holdninger til kvinner som bruker maskuline klær							
Menn	15	52	24	9	559	2,8 (0,82)	
Kvinner	27	58	9	6	591	3,2 (0,77)	-8,34**
Holdninger til personer som ser på seg selv som både kvinne og mann							
Menn	9	43	34	14	527	2,6 (0,90)	
Kvinner	15	59	16	11	563	3,0 (0,82)	-7,22**
Holdninger til personer som kler og oppfører seg som en av det andre kjønn							
Menn	9	37	46	8	566	2,4 (0,94)	
Kvinner	18	51	23	8	579	2,9 (0,89)	-8,82**

¹ Kategorien "Positiv" består av svarkategoriene "Svært positiv" og "Positiv", og kategorien "Negativ" består av svarkategoriene "Svært negativ" og "Negativ"

² Høy skåre indikerer positive holdninger

* < 0,05, ** < 0,01

Tabell 13 viser holdninger til personer med utradisjonelle kjønnsuttrykk etter utvalgte bakgrunnsvariabler. Menn rapporterte jevnt over å ha mer negative holdninger til denne gruppen enn kvinner. Mennene som rapporterte å ha de mest negative holdningene er menn med positive holdninger til tradisjonelle kjønnsuttrykk, religiøst troende menn, menn i aldersgruppen 15 til 30 år og menn med lavere utdanning. Mennene som sa at de hadde de mest positive holdningene er menn med negative holdninger til tradisjonelle kjønnsroller, menn i aldersgruppen 51 til 70 år, menn med høyere utdanning og religiøst ikke-troende menn.

Figur 4. Holdninger til personer med utradisjonelle kjønnsuttrykk (fordelt på en tredelt sumskåre, prosenter).

Blant kvinner fant vi de mest negative holdningene til personer med utradisjonelle kjønnsuttrykk blant kvinner med positive holdninger til tradisjonelle kjønnsuttrykk og blant religiøst ikke-troende kvinner. De mest positive holdningene ble rapportert av kvinner med negative holdninger til tradisjonelle kjønnsuttrykk, av religiøst ikke-troende kvinner og av kvinner med høy utdanning (selv om utdanning ikke spiller en signifikant rolle i holdninger til utradisjonelle kjønnsuttrykk blant kvinner).

Tabell 13. Holdninger til personer med utradisjonelle kjønnsuttrykk etter utvalgte bakgrunnsvariabler (gjennomsnitt av sumskåret)².

	Menn		Kvinner		
	Gjennomsnitt (SA)	n	Gjennomsnitt (SA)	n	t
Alder					
15 - 20 år	14,69 (6,50)	54	18,82 (5,99)	42	-3,20*
21 - 30 år	14,72 (4,31)	71	18,99 (4,43)	89	-6,12**
31 - 40 år	15,01 (4,12)	92	18,65 (4,36)	105	-5,99**
41 - 50 år	16,44 (4,328)	48	18,59 (3,76)	160	-3,37**
51 - 60 år	17,47 (4,52)	87	18,69 (4,33)	88	-1,83
61 - 70 år	16,61 (4,31)	110	17,18 (4,26)	46	-0,76
71 - 80 år	15,93 (4,33)	49	16,57 (3,04)	13	-0,50
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 4,21**		F ¹ = 1,81		
Utdanning					
Grunnskole/ folkeskole/ realskole	14,73 (5,66)	63	17,55 (5,16)	45	-2,66**
Videregående skole/ gymnas	15,31 (4,67)	150	18,41 (4,29)	179	-6,21**
Univ. / høgskole	16,34 (4,0)	202	18,29 (4,09)	223	-4,96**
Univ. / høgskole, høyere grad	16,92 (4,98)	94	19,5 (4,17)	91	-3,81**
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 3,69*		F ¹ = 2,45		
By - land					
Oslo med omegn	16,51 (4,45)	88	18,81 (4,67)	103	-3,47**
Bergen, Stavanger, Trondheim	16,07 (4,65)	78	18,42 (4,97)	81	-3,09**
By med 20 000 - 100 000 innb.	15,18 (4,68)	133	18,73 (3,83)	129	-6,73**
By, tettsted, under 20 000 innb.	16,24 (4,46)	133	18,19 (4,41)	154	-3,72**
Spredtbygd strøk	15,86 (5,2)	79	18,44 (3,46)	69	-3,58**
Forskjeller mellom grupper	F ² = 1,40		F ² = 0,49		
Religiøsitet					
Ikke troende	16,16 (4,69)	242	19,16 (4,23)	201	-7,01**
Mellom troende og ikke troende	16,1 (4,42)	173	18,4 (4,06)	217	-5,30**
Troende	14,65 (5,0)	86	17,74 (4,74)	122	-4,52**
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 3,21*		F ¹ = 4,03*		
Holdning til tradisjonelle kjønnsroller					
Negativ til trad.kjønnsroller	21,5 (3,87)	85	22,01 (4,0)	171	-0,97
Middels pos. /neg. til trad. kj.roller	15,43 (3,84)	284	17,13 (3,26)	268	-5,62**
Positiv til trad.kjønnsroller	11,67 (3,2)	82	12,71 (4,27)	21	-1,04
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 159,81**		F ¹ = 107,51**		

¹ Welsh-test i stedet for F-test, se metodekapitlet.

² Høy skåre indikerer positive holdninger

* < 0,05, ** < 0,01

4. Kontakt og bekjentskap med lesbiske kvinner og homofile menn

Kontakt med lesbiske kvinner og homofile menn

Andelen som sa at de aldri har kontakt med en lesbisk kvinne, eller med en homofil mann, varierte mellom 10-18%.

Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det mindre kontakt blant de eldste og yngste, de mest religiøst troende og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det mindre kontakt blant de eldste, de med lav utdanning, de fra minst urbane strøk, og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller.

Som vi kan se fra tabell 14 rapporterte cirka en tredjedel av alle menn og kvinner at de har kontakt med en lesbisk kvinne månedlig eller oftere, mens opp i mot halvparten av alle kvinner og ca en tredjedel av alle menn sa de hadde kontakt med en homofil mann månedlig eller oftere. Andelen som sa at de aldri har kontakt med en lesbisk kvinne eller homofil mann, varierte mellom 10-18%.

Tabell 14. Kontakt med lesbiske kvinner og homofile menn (andeler¹ og gjennomsnittskåre²)

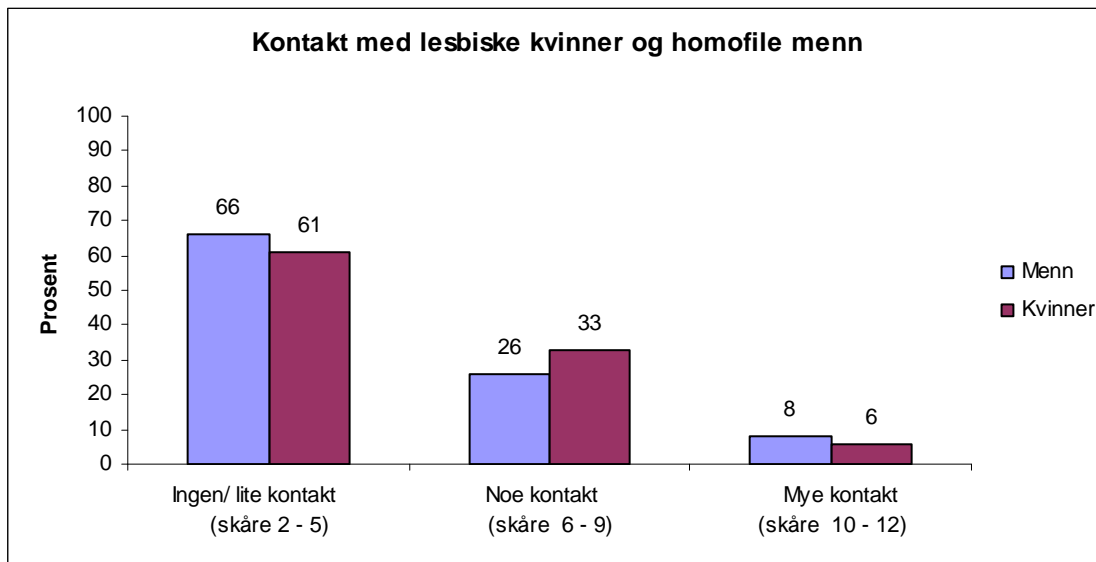
	Ukentlig %	Måned- lig %	Sjeldne- re enn en gang i måne- den %	Aldri %	Vil ikke svare %	n	Gj.snitt (SA)	t
Kontakt med lesbisk jente/kvinne								
Menn	17	17	45	18	3	596	2,5 (1,30)	
Kvinner	19	19	48	13	2	620	2,7 (1,36)	-1,99*
Kontakt med homofil gutt/mann								
Menn	23	16	42	16	3	596	2,7 (1,45)	
Kvinner	23	22	43	10	2	622	2,8 (1,34)	-0,93

¹ Kategorien "Ukentlig" består av kategorien "Bortimot daglig", "2-5 ganger i uken" og "1 gang i uken" og "Månedlig" består av kategorien "1-3 ganger i måneden"

² Høy skåre indikerer mye kontakt.

* < 0,05, ** < 0,01

Figur 5 viser en samleverdi for hvor mye kontakt respondentene sa de hadde med lesbiske kvinner og homofile menn (jo høyere skåre, jo mer kontakt). Samlet sett hadde menn (gj.snitt = 5,20, SA = 2,48) og kvinner (gj.snitt = 5,43, SA = 2,30) like mye kontakt med lesbiske kvinner og homofile menn ($t(1212) = -1,64, p = 0,10$).

Figur 5. Kontakt med lesbiske kvinner og homofile menn (fordelt på en tredelt sumskåre, prosent).

Tabell 15 viser kontakt med lesbiske kvinner og homofile menn etter utvalgte bakgrunnsvariabler. Respondentene som rapporterte at de har mest kontakt med lesbiske kvinner og homofile menn, var menn og kvinner med negative holdninger til tradisjonelle kjønnsuttrykk, menn og kvinner fra Oslo med omegn, kvinner i aldersgruppen 15 til 20 og 31 til 40 år og menn i aldersgruppen 31 til 60. Utdanning ser ut til å ha en signifikant sammenheng med mer kontakt med lesbiske kvinner og homofile menn for kvinner, men ikke for menn, mens religiøsitet ser ut til å spille en rolle for mer kontakt med lesbiske kvinner og homofile menn for menn, men ikke for kvinner. Respondentene som rapporterte at de har minst kontakt med lesbiske kvinner og homofile menn, er kvinner og menn med positive holdninger til tradisjonelle kjønnsroller, kvinner i aldersgruppen 61 til 80 år, menn i aldersgruppen 71 til 80 år, menn fra spredtbygde strøk og kvinner som bare har gått på grunnskole, folkeskole eller realskole.

Tabell 15. Kontakt med lesbiske kvinner og homofile menn etter utvalgte bakgrunnsvariabler (gjennomsnitt av sumskåret)²

	Menn		Kvinner		<i>t</i>
	Gjennomsnitt (SA)	n	Gjennomsnitt (SA)	n	
Alder					
15 - 20 år	5,1 (2,99)	65	5,8 (3,05)	49	-1,17
21 - 30 år	5,0 (2,34)	95	5,4 (2,47)	105	-1,25
31 - 40 år	5,7 (2,81)	103	5,9 (2,27)	115	-0,37
41 - 50 år	5,7 (2,35)	54	5,6 (1,84)	186	0,38
51 - 60 år	5,7 (2,57)	98	5,3 (2,31)	98	1,22
61 - 70 år	4,8 (1,91)	123	4,4 (2,37)	50	1,09
71 - 80 år	4,3 (2,02)	56	4,0 (1,81)	17	0,54
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 4,36^{**}$		$F^1 = 4,34^{**}$		
Utdanning					
Grunnskole/ folkeskole/ realskole	5,3 (2,95)	71	4,6 (2,24)	53	1,63
Videregående skole/ gymnas	4,7 (2,35)	180	5,2 (2,27)	218	-2,13*
Univ. / høyskole	5,4 (2,42)	232	5,7 (2,3)	239	-1,04
Univ. / høyskole, høyere grad	5,4 (2,4)	108	5,7 (2,21)	102	-0,85
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 3,28$		$F^1 = 4,34^{**}$		
By - land					
Oslo med omegn	6,3 (2,97)	107	6,1 (2,68)	121	0,54
Bergen, Stavanger, Trondheim	5,0 (2,32)	96	5,1 (2,22)	89	-0,35
By med 20 000 - 100 000 innb.	5,0 (2,33)	154	5,4 (2,23)	149	-1,53
By, tettsted, under 20 000 innb.	5,1 (2,36)	151	4,9 (2,01)	174	0,5
Spredtbygd strøk	4,5 (1,96)	84	5,7 (2,21)	78	-3,63**
Forskjeller mellom grupper	$F^1 =$		$F^1 = 4,48^{**}$		
Religiøsitet					
Ikke troende	5,5 (2,62)	273	5,4 (2,24)	226	0,2
Mellom troende og ikke troende	5,0 (2,24)	199	5,6 (2,21)	255	-2,78**
Troende	4,9 (2,44)	107	5,2 (2,53)	132	-0,92
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 3,47^*$		$F^1 = 1,43$		
Holdning til tradisjonelle kjønnsroller					
Negativ til trad.kjønnsroller	6,7 (2,53)	84	6,0 (2,37)	178	2,36*
Middels pos. /neg. til trad. kj.roller	5,2 (2,44)	314	5,4 (2,28)	284	-0,63
Positiv til trad.kjønnsroller	4,3 (2,27)	88	3,8 (1,13)	24	1,42
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 22,09^{**}$		$F^1 = 79,61^{**}$		

¹ Welsh-test i stedet for F-test, se metodekapitlet.² Høy skåre indikerer hyppig kontakt³ Verken F eller Welsh-test kunne beregnes pga. få personer i enkelte grupper.

* < 0,05, ** < 0,01

Bekjentskap med lesbiske kvinner og homofile menn

Andelen som ikke kjenner noen lesbiske kvinner eller homofile menn, varierte mellom 15-26%.

Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det minst bekjentskap blant de eldste og de yngste, de med lav utdanning, de fra andre steder enn Oslo og de som mest støtter tradi-

sjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det minst bekjentskap blant de eldste og de yngste, de med lav utdanning og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller.

Tabell 16 viser hvor mange menn og kvinner som sa at de kjenner noen som er homofile, lesbiske og bifile. Ca halvparten av alle kvinnene og to av fem menn kjenner en homofil mann godt, mens cirka to av fem kvinner og en tredjedel kjenner en lesbisk kvinne godt. Mellom en av fire og en av syv sa at de ikke kjenner noen som er homofile eller lesbiske. Kvinner oppga å ha mer bekjentskap med lesbiske kvinner og homofile menn enn menn.

Tabell 16. Bekjentskap med lesbiske kvinner og homofile menn (andeler¹ og gjennomsnittsskåre²)

	Kjenner godt %	Kjenner litt %	Kjenner så vidt %	Kjenner ingen %	n	Gj.snitt (SA)	t
Kjenner en lesbisk jente/kvinne							
Menn	34	22	18	26	614	2,9 (1,58)	
Kvinner	40	23	15	22	632	3,2 (1,69)	-3,40**
Kjenner en homofil gutt/mann							
Menn	47	20	17	15	614	3,2 (1,58)	
Kvinner	39	24	19	18	632	3,5 (1,71)	-3,34**

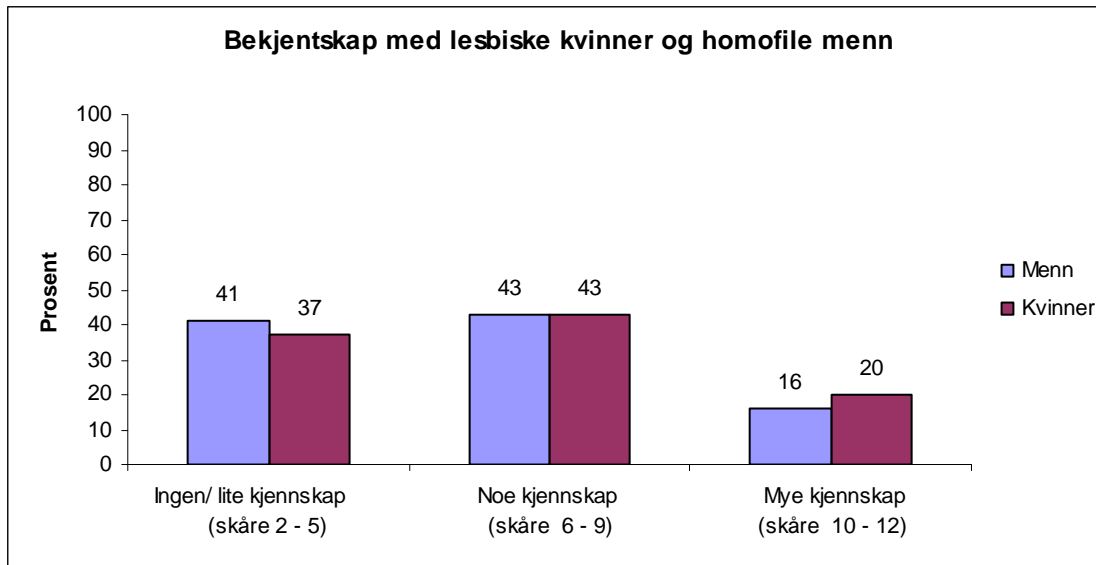
* p<0,05; ** p<0,01

¹ Kategorien "Kjenner godt" består av kategoriene "Kjenner svært godt" og "Kjenner godt" og "Kjenner ganske godt".

² Høy skåre indikerer kjenner godt

Figur 6 viser en samle verdi for hvor godt respondentene kjenner lesbiske kvinner og homofile menn (jo høyere skåre, desto bedre bekjentskap). Samlet sett rapporterte kvinner (*gj.snitt* = 6,74, *SA* = 2,90) at de har mer bekjentskap med lesbiske kvinner og homofile menn enn menn (*gj.snitt* = 6,12, *SA* = 2,80; *t* (1244) = -3,88, *p*=0,00).

Figur 6. Bekjentskap med lesbiske kvinner og homofile menn (fordelt på en tredelt sumskåre, prosenter).

Tabell 17 viser bekjentskap med lesbiske kvinner og homofile menn etter utvalgte bakgrunnsvariabler. Respondentene som oppga at de har mest bekjentskap med lesbiske kvinner og homofile menn er menn og kvinner med negative holdninger til tradisjonelle kjønnsuttrykk, menn og kvinner fra Oslo med omegn (selv om by – land ikke spiller en statistisk signifikant rolle i bekjentskap med lesbiske kvinner og homofile menn blant kvinner), kvinner og menn i aldersgruppen 31 til 60 år, og menn og kvinner med høyere utdanning. De som oppga å ha minst bekjentskap med lesbiske kvinner og homofile menn, var kvinner og menn med positive holdninger til tradisjonelle kjønnsuttrykk og menn og kvinner i aldersgruppen 71 til 80 år (her er det verdt å merke seg at antall kvinner i denne gruppen var svært lav).

Tabell 17. Bekjentskap med lesbiske kvinner og homofile menn etter utvalgte bakgrunnsvariabler (gjennomsnitt av sumskåret)².

	Menn Gjennomsnitt (SA)	n	Kvinner Gjennomsnitt (SA)	n	t
Alder					
15 - 20 år	5,3 (2,89)	68	6,0 (3,16)	53	-1,17
21 - 30 år	5,5 (2,48)	100	6,2 (2,84)	107	-1,87
31 - 40 år	6,6 (2,71)	103	7,2 (2,89)	116	-1,59
41 - 50 år	6,9 (2,75)	56	7,0 (2,89)	189	-0,29
51 - 60 år	6,8 (2,94)	100	7,1 (2,68)	99	-0,79
61 - 70 år	6,1 (2,78)	127	6,0 (3,00)	51	-0,45
71 - 80 år	5,4 (2,68)	60	5,8 (2,83)	17	-0,59
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 4,74^{**}$		$F^1 = 2,65^*$		
Utdanning					
Grunnskole/ folkesk. / realskole	6,0 (3,07)	73	5,7 (2,66)	56	0,48
Videregående skole/ gymnas	5,5 (2,76)	187	6,6 (3,02)	222	-3,96 ^{**}
Univ. / høgskole	6,5 (2,75)	238	7,0 (2,76)	241	-1,88
Univ. / høgskole, høyere grad	6,5 (2,59)	113	7,1 (3,01)	105	-1,65
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 5,40^{**}$		$F^1 = 3,81^*$		
By - land					
Oslo med omegn	7,0 (2,85)	109	7,2 (2,80)	123	-0,58
Bergen, Stavanger, Trondheim	5,9 (3,07)	102	6,1 (3,12)	92	-0,65
By med 20 000 - 100 000 innb.	6,0 (2,53)	157	6,7 (2,91)	150	-2,55 [*]
By, tettsted, under 20 000 innb.	6,0 (2,75)	152	6,6 (2,84)	176	-2,12 [*]
Spredtbygd strøk	6,0 (2,89)	89	7,0 (2,88)	82	-2,35 [*]
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 2,71^*$		$F^1 = 1,49$		
Religiøsitet					
Ikke troende	6,3 (2,82)	284	6,8 (2,95)	230	-2,13 [*]
Mellom troende og ikke troende	6,2 (2,68)	204	6,8 (2,77)	260	-2,69 ^{**}
Troende	5,8 (2,97)	109	6,6 (3,05)	135	-2,04 [*]
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 1,15$		$F^1 = 0,42$		
Holdning til tradisjonelle kjønnsroller					
Negativ til trad.kjønnsroller	8,0 (2,57)	87	7,4 (2,99)	179	1,45
Middels	6,2 (2,74)	320	6,6 (2,84)	289	-1,91
Positiv til trad.kjønnsroller	5,3 (2,76)	89	5,8 (2,91)	24	-0,66
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 23,83^{**}$		$F^1 = 5,91^{**}$		

¹ Welsh-test i stedet for F-test, se metodekapitlet.

² Høy skåre indikerer mer bekjentskap

* < 0,05, ** < 0,01

5. Kontakt og bekjentskap med bifile kvinner og menn

Kontakt med bifile kvinner og menn

Andelen som sa at de aldri har kontakt med en bifil kvinne, eller med en bifil mann, varierte mellom 30-37%.

Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det mindre kontakt med lesbiske kvinner, eller homofile menn, blant de eldste, de som ikke var fra Oslo og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det mindre kontakt blant de eldste og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller.

Tabell 18 viser hvor ofte menn og kvinner rapporterte at de har kontakt med bifile kvinner og menn. En fjerdedel av kvinnene og en av fem menn sa at de har kontakt med en bifil kvinne månedlig eller oftere, mens en av fem kvinner og menn rapporterte at de har kontakt med en bifil mann månedlig eller oftere. Andelen som sa at de aldri har kontakt med en bifil kvinne, eller med en bifil mann, varierte mellom 30-37%.

Tabell 18. Kontakt med bifile kvinner og menn (andeler¹ og gjennomsnittskåre²).

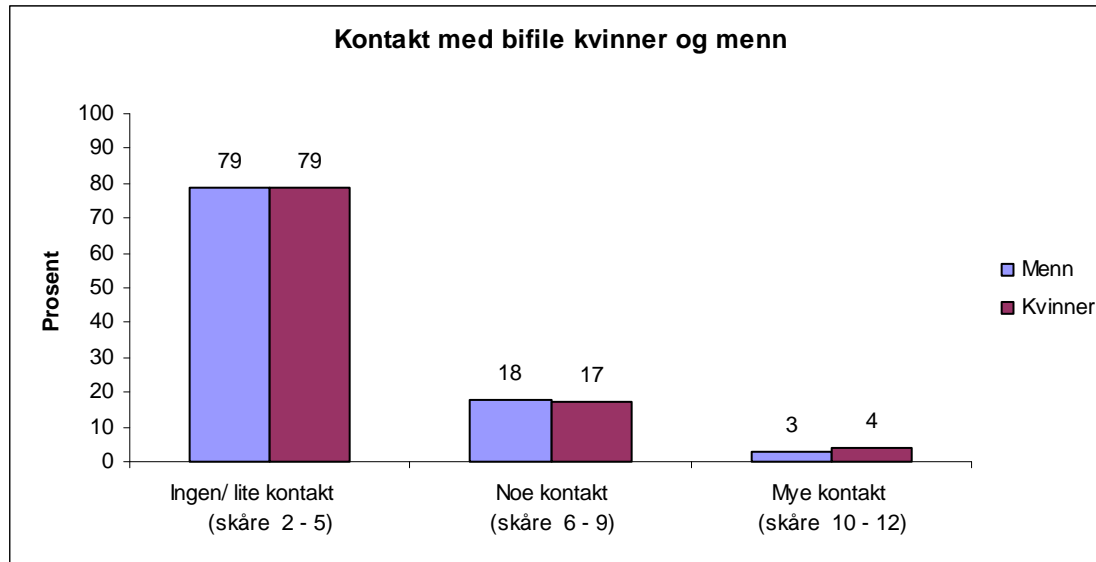
	Ukentlig %	Månedlig %	Sjeldnere enn en gang i måned %	Aldri %	Vil ikke svare %	n	Gj.snitt (SA)	t
Kontakt med bifil jente/kvinne								
Menn	11	12	43	30	4	589	2,1 (1,19)	
Kvinner	14	10	41	32	4	604	2,2 (1,31)	-,88
Kontakt med bifil gutt/mann								
Menn	10	12	41	33	4	587	2,1 (1,23)	
Kvinner	9	10	40	37	4	604	2,0 (1,13)	-1,57

¹ Kategorien "Ukentlig" består av kategorien "Bortimot daglig", "2-5 ganger i uken" og "1 gang i uken" og "Månedlig" består av kategorien "1-3 ganger i måneden"

² Høy skåre indikerer mye kontakt.

* p<0,05; ** p<0,01

Figur 7 viser en samleverdi for hvor mye kontakt respondentene har med bifile kvinner og menn (jo høyere skåre, jo mer kontakt). De fleste rapporterte at de har lite kontakt med bifile kvinner og menn. Kvinner og menn skilte seg ikke fra hverandre med hensyn til hvor mye kontakt de samlet sett har med bifile kvinner og menn ($gj.snitt = 4,15$, $SA = 2,21$, menn $gj.snitt = 4,21$, $SA = 2,20$, $t(1186) = ,42$, $p = 0,68$).

Figur 7. Kontakt med bifile kvinner og menn (fordelt på en tredelt sumskåre, prosenter).

Tabell 19 viser kontakt med bifile kvinner og menn etter utvalgte bakgrunnsvariabler. Respondentene som rapporterte å ha mest kontakt med bifile kvinner og menn var kvinner i aldersgruppen 15 til 20 år, menn og kvinner med negative holdninger til tradisjonelle kjønnsroller og menn fra Oslo med omegn. De som rapporterte at de har minst kontakt med bifile kvinner og menn var kvinner og menn i aldersgruppen 61 til 80 år og kvinner og menn med positive holdninger til tradisjonelle kjønnsroller.

Tabell 19. Kontakt med bifile kvinner og menn etter utvalgte bakgrunnsvariabler (gjennomsnitt av sumskåret)².

	Gjennomsnitt (SA)	n	Kvinner Gjennomsnitt (SA)	n	t
Alder					
15 - 20 år	4,6 (2,59)	66	5,9 (3,08)	49	-2,31*
21 - 30 år	4,0 (2,37)	91	4,3 (2,36)	103	-1,12
31 - 40 år	4,3 (2,34)	102	4,4 (2,29)	114	-0,22
41 - 50 år	4,6 (1,78)	51	3,9 (1,82)	176	2,34*
51 - 60 år	4,6 (2,32)	98	3,9 (1,85)	95	2,58*
61 - 70 år	3,9 (1,77)	122	3,4 (1,95)	47	1,65
71 - 80 år	3,6 (1,88)	56	3,2 (1,28)	17	0,97
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 3,01^{**}$		$F^1 = 5,87^{**}$		
Utdanning					
Grunnskole/ folkeskole/ realskole	5,0 (3,19)	70	4,3 (2,49)	51	1,38
Videregående skole/ gymnas	4,1 (2,02)	182	4,2 (2,34)	215	-0,45
Univ. / høgskole	4,1 (2,08)	229	4,2 (2,13)	234	-0,37
Univ. / høgskole, høyere grad	4,1 (1,85)	104	3,8 (1,78)	94	1,13
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 1,64$		$F^1 = 1,07$		
By - land					
Oslo med omegn	5,1 (2,51)	104	4,3 (2,45)	120	2,3
Bergen, Stavanger, Trondheim	3,7 (1,93)	95	4,4 (2,51)	86	-2,00*
By med 20 000 - 100 000 innb.	3,8 (1,79)	152	4,0 (2,19)	145	-1,03
By, tettsted, under 20 000 innb.	4,4 (2,43)	148	4,0 (2,03)	167	1,56
Spredtbygd strøk	4,0 (1,83)	82	4,3 (1,83)	77	-1,13
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 6,05^{**}$		$F^1 = 0,78$		
Religiositet					
Ikke troende	4,2 (1,98)	269	4,4 (2,3)	221	-1,13
Mellom troende og ikke troende	4,2 (2,14)	197	4,1 (2,19)	251	0,41
Troende	4,3 (2,71)	106	4,0 (2,07)	122	1,49
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 0,17$		$F^1 = 2,44$		
Holdning til tradisjonelle kjønnsroller					
Negativ til trad.kjønnsroller	5,2 (2,47)	83	4,5 (2,28)	173	2,28*
Middels pos. /neg. til trad. kj.roller	4,1 (2,06)	308	4,0 (2,26)	275	0,02
Positiv til trad.kjønnsroller	4,0 (2,12)	86	3,3 (1,17)	24	1,5
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 7,86^{**}$		$F^1 = 7,93^{**}$		

¹ Welsh-test i stedet for F-test, se metodekapitlet.² Høy skåre indikerer hyppig kontakt

* < 0,05, ** < 0,01

Bekjentskap med bifile kvinner og menn

Andelen som ikke kjenner noen bifile kvinner, eller noen bifile menn, varierte mellom 44-57%.

Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det minst bekjentskap blant de med høyere utdanning, de fra de neststørste byene, og de som kun i noen grad støtter tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det minst bekjentskap blant de eldste og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller.

På spørsmål om hvor godt respondentene kjenner en bifil mann eller kvinne, svarte omtrent halvparten at de ikke kjenner noen som er bifile (se tabell 20). En fjerdedel av kvinnene og en av fem menn rapporterte derimot at de kjenner en bifil kvinne godt, mens en av seks menn og kvinner sa at de kjenner en bifil mann godt.

Tabell 20. Bekjentskap med bifile menn og kvinner (andeler¹ og gjennomsnittsskåre²).

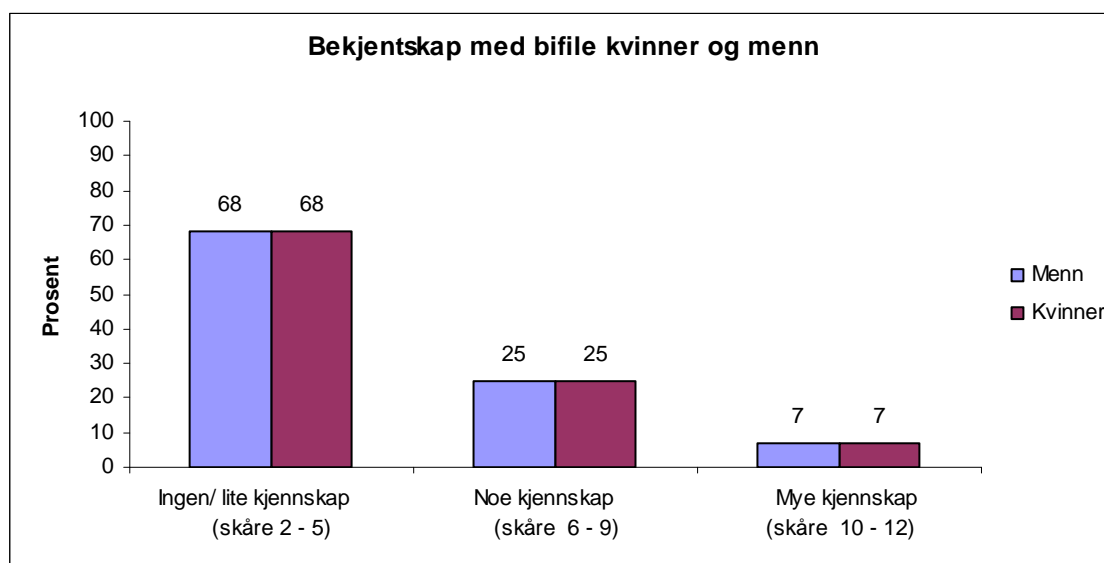
	Kjenner godt %	Kjenner litt %	Kjenner så vidt %	Kjenner ingen %	n	Gj.snitt (SA)	t
Kjenner en bifil jente/kvinne							
Menn	21	16	18	44	614	2,3 (1,54)	
Kvinner	24	13	16	48	632	2,4 (1,71)	-0,68
Kjenner en bifil gutt/mann							
Menn	17	16	20	47	614	2,2 (1,48)	
Kvinner	17	14	13	57	632	2,1 (1,48)	1,73

* p<0,05; ** p<0,01

¹ Kategorien "Kjenner godt" består av kategoriene "Kjenner svært godt" og "Kjenner godt" og "Kjenner ganske godt".

² Høy skåre indikerer kjenner godt

Figur 8 viser en samleverdi for hvor godt respondentene kjenner bifile menn og kvinner (jo høyere skåre, desto bedre bekjentskap). Samlet sett rapporterte de fleste et lavt bekjentskap med denne gruppen. Menn (*gj.snitt* = 4,53, *SA* = 2,73) og kvinner (*gj.snitt* = 4,44, *SA* = 2,82; *t* (1244) = 0,52, *p*=0,20) skiller seg ikke fra hverandre med hensyn til hvor godt de kjenner bifile kvinner og menn.

Figur 8. Bekjentskap med bifile kvinner og menn (fordelt på en tredelt sumskåre, prosenter).

Tabell 21 viser bekjentskap med bifile kvinner og menn etter utvalgte bakgrunnsvariabler. Respondentene som oppga at de har mest bekjentskap med bifile kvinner og menn, er kvinner i aldersgruppen 15 til 20 år, menn og kvinner med negative holdninger til tradisjonelle kjønnsroller, menn fra Oslo med omegn, og menn med grunnskole, folkeskole og realskole som høyeste utdanning. De som rapporterte å ha minst bekjentskap med bifile kvinner og menn, er kvinner med positive holdninger til tradisjonelle kjønnsroller, kvinner i aldersgruppen 61 til 80 år og menn fra Bergen, Stavanger og Trondheim.

Tabell 21. Bekjentskap med bifile kvinner og menn etter utvalgte bakgrunnsvariabler (gjennomsnitt av sumskåret)².

	Menn Gjennomsnitt (SA)	n	Kvinner Gjennomsnitt (SA)	n	t
Alder					
15 - 20 år	4,5 (2,67)	68	5,7 (3,15)	53	-2,22*
21 - 30 år	4,5 (2,92)	100	4,7 (2,90)	107	-0,57
31 - 40 år	4,6 (2,76)	103	4,7 (3,04)	116	-0,36
41 - 50 år	4,9 (2,84)	56	4,2 (2,63)	189	1,82
51 - 60 år	4,9 (2,90)	100	4,3 (2,76)	99	1,57
61 - 70 år	4,2 (2,48)	127	3,4 (2,00)	51	2,15*
71 - 80 år	4,1 (2,49)	60	3,9 (2,94)	17	0,27
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 1,12$		$F^1 = 4,31^{**}$		
Utdanning					
Grunnskole/ folkeskole/ realskole	5,3 (3,18)	73	4,6 (2,89)	56	1,21
Videregående skole/ gymnas	4,2 (2,45)	187	4,4 (2,97)	222	-0,98
Univ. / høgskole	4,6 (2,77)	238	4,5 (2,71)	241	0,39
Univ. / høgskole, høyere grad	4,6 (2,67)	113	4,2 (2,67)	105	0,92
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 2,69^*$		$F^1 = 0,31$		
By - land					
Oslo med omegn	5,3 (3,0)	109	4,6 (3,02)	123	1,65
Bergen, Stavanger, Trondheim	4,0 (2,52)	102	4,6 (3,12)	92	-1,59
By med 20 000 - 100 000 innb.	4,1 (2,33)	157	4,4 (2,7)	150	-1,16
By, tettsted, under 20 000 innb.	4,7 (2,86)	152	4,2 (2,76)	176	1,61
Spredtbygd strøk	4,5 (2,62)	89	4,6 (2,6)	82	-0,16
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 3,63^{**}$		$F^1 = 0,62$		
Religiositet					
Ikke troende	4,6 (2,67)	284	4,7 (2,85)	230	-0,25
Mellom troende og ikke troende	4,4 (2,67)	204	4,4 (2,78)	260	0,1
Troende	4,6 (3,06)	109	4,2 (2,87)	135	1,06
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 0,27$		$F^1 = 1,04$		
Holdning til tradisjonelle kjønnsroller					
Negativ til trad. kjønnsroller	5,6 (2,93)	87	5,0 (3,12)	179	1,52
Middels	4,4 (2,66)	320	4,3 (2,79)	289	0,28
Positiv til trad. kjønnsroller	4,5 (2,66)	89	3,3 (1,41)	24	3,06**
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 5,80^{**}$		$F^1 = 9,97^{**}$		

¹ Welsh-test i stedet for F-test, se metodekapitlet.² Høy skåre indikerer mer bekjentskap

* < 0,05, ** < 0,01

6. Kontakt og bekjentskap med transpersoner

Kontakt med transpersoner

Andelen som sa at de aldri har kontakt med en kvinne eller en mann som beveger seg mellom å være mann og kvinne, varierte mellom 65-68%.

Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det mindre kontakt med en kvinne eller en mann som beveger seg mellom å være mann og kvinne, blant de eldste. Blant kvinnene var det mindre kontakt blant de eldste og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller.

I tabell 22 kan vi se hvordan menn og kvinner svarte på spørsmål som handler om hvor ofte de har kontakt med menn og kvinner som mentalt eller utseendemessig beveger seg mellom det å være mann og kvinne. Ca. to tredjedeler blant mennene og kvinnene svarte at de aldri har kontakt med en transperson, mens mellom en fjerdedel av kvinnene og en av fem menn rapporterte at de har kontakt med noen som beveger mellom det å være mann og kvinne sjeldnere enn en gang i måneden.

Tabell 22. Kontakt med transpersoner (andeler¹ og gjennomsnittskåre²).

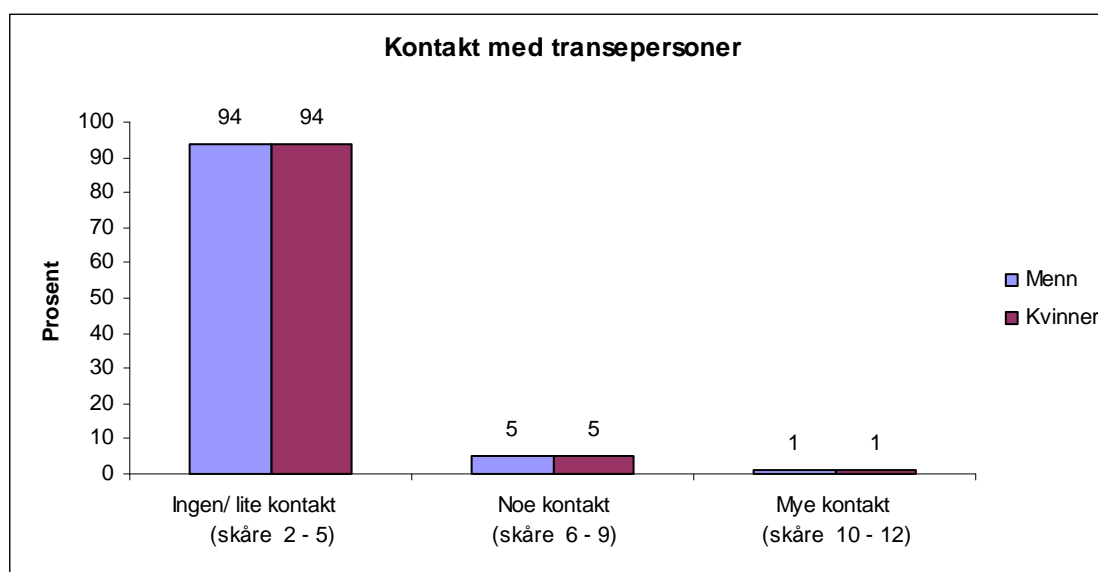
	Ukentlig %	Måned- lig %	Sjeldne- re enn en gang i måne- den %	Aldri %	Vil ikke svare %	n	Gj.snitt (SA)	t
Kontakt med mann som beveger seg mellom å være mann og kvinne								
Menn	3	4	22	65	7	574	1,4 (0,74)	
Kvinner	3	3	23	68	3	611	1,5 (0,92)	-1,43
Kontakt med kvinne som beveger seg mellom å være mann og kvinne								
Menn	3	4	20	67	7	572	1,4 (0,83)	
Kvinner	4	2	23	68	3	611	1,4 (0,79)	0,67

* p<0,05; ** p<0,01

¹ Kategorien "Ukentlig" består av kategorien "Bortimot daglig", "2-5 ganger i uken" og "1 gang i uken" og "Månedlig" består av kategorien "1-3 ganger i måneden"

² Høy skåre indikerer mye kontakt.

Figur 9 viser en samleverdi for hvor ofte menn og kvinner rapporterte at de har kontakt med transpersoner. Samlet sett rapporterte flesteparten at de har lite eller ingen kontakt med noen som beveger seg mellom det å være mann og kvinne. Menn ($gj.snitt = 2,82$, $SA = 1,48$) og kvinner ($gj.snitt = 2,85$, $SA = 1,55$; $t(1180) = -,86$, $p=0,70$) skiller seg ikke fra hverandre når det gjelder hvor mye kontakt de har med transpersoner.

Figur 9. Kontakt med transpersoner (fordelt på en tredelt sumskåre, prosenter).

Tabell 23 viser kontakt med transpersoner etter utvalgte bakgrunnsvariabler. Respondenter som oppga at de har mest kontakt med transpersoner, er menn i aldersgruppen 15 til 20 år, kvinner i aldersgruppen 51 til 60 år og kvinner med negative holdninger til tradisjonelle kjønnsroller. De som rapporterte at de har minst kontakt med transpersoner, er menn og kvinner i aldersgruppen 71 til 80 år, menn i aldersgruppen 21 til 30 år og kvinner med positive holdninger til tradisjonelle kjønnsroller.

Tabell 23. Kontakt med transpersoner etter utvalgte bakgrunnsvariabler (gjennomsnitt av sumskåret)².

	Menn		Kvinner		
	Gjennomsnitt (SA)	n	Gjennomsnitt (SA)	n	t
Alder					
15 - 20 år	3,3 (2,05)	62	2,6 (1,21)	49	2,16*
21 - 30 år	2,5 (0,93)	82	2,7 (1,56)	101	-1,38
31 - 40 år	3,0 (1,67)	97	2,6 (1,22)	113	1,77
41 - 50 år	2,5 (0,92)	55	2,9 (1,51)	183	-2,43*
51 - 60 år	3,0 (1,69)	95	3,3 (1,90)	98	-0,96
61 - 70 år	2,9 (1,38)	123	2,9 (1,91)	48	-0,24
71 - 80 år	2,4 (1,02)	58	2,4 (0,75)	17	-0,19
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 4,51**		F ¹ = 2,40*		
Utdanning					
Grunnskole/ folkeskole/ realskole	3,1 (2,01)	66	2,7 (1,26)	54	1,11
Videregående skole/ gymnas	2,9 (1,5)	167	2,7 (1,46)	215	1,07
Univ. / høgskole	2,7 (1,31)	232	3,0 (1,6)	236	-1,70
Univ. / høgskole, høyere grad	2,8 (1,42)	104	2,9 (1,44)	100	-0,31
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 0,74		F ¹ = 1,09		
By – land					
Oslo med omegn	3,0 (1,55)	99	3,1 (2,03)	117	-0,77
Bergen, Stavanger, Trondheim	2,7 (1,24)	94	2,6 (0,99)	90	0,58
By med 20 000 - 100 000 innb.	2,9 (1,63)	152	2,9 (1,68)	147	-0,46
By, tettsted, under 20 000 innb.	2,8 (1,42)	145	2,8 (1,44)	171	0,26
Spredtbygd strøk	2,7 (1,49)	81	2,7 (1,13)	78	0,33
Forskjeller mellom grupper	- ³		F ¹ = 1,86		
Religiøsitet					
Ikke troende	2,7 (1,33)	268	2,8 (1,6)	224	-0,71
Mellom troende og ikke troende	2,7 (1,32)	191	2,9 (1,51)	250	-1,09
Troende	3,1 (1,72)	102	2,9 (1,57)	132	0,78
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 1,76		F ¹ = 0,21		
Holdning til tradisjonelle kjønnsroller					
Negativ til trad. kjønnsroller	3,03 (1,76)	87	3,23 (1,91)	178	0,05
Middels pos. /neg. til trad. kj.roller	2,85 (1,78)	303	2,86 (1,54)	282	-0,28
Positiv til trad. kjønnsroller	2,87 (1,96)	88	2,61 (0,93)	24	0,28
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 2,87		F ¹ = 3,77*		

¹ Welsh-test i stedet for F-test, se metodekapitlet.² Høy skåre indikerer mer kontakt.³ Verken F eller Welsh-test kunne beregnes pga. få personer i enkelte grupper.

* < 0,05, ** < 0,01

Bekjentskap med transpersoner

Andelen som ikke kjenner noen kvinne eller mann som beveger seg mellom å være mann og kvinne, varierte mellom 73-79%.

Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det minst bekjentskap blant de religiøst troende mens det blant kvinnene var minst bekjentskap blant de som i middels grad støtter tradisjonelle kjønnsroller.

Tabell 24 viser hvor godt respondentene sa de kjenner noen som mentalt eller utseendemessig beveger seg mellom det å være mann og kvinne. Mellom 73 og 77 prosent svarte at de ikke kjenner noen transpersoner. Videre sier mellom fire og seks prosent at de kjenner noen som beveger seg mellom det å være mann og kvinne godt.

Tabell 24. Bekjentskap med transpersoner (andeler¹ og gjennomsnittsskåre²)

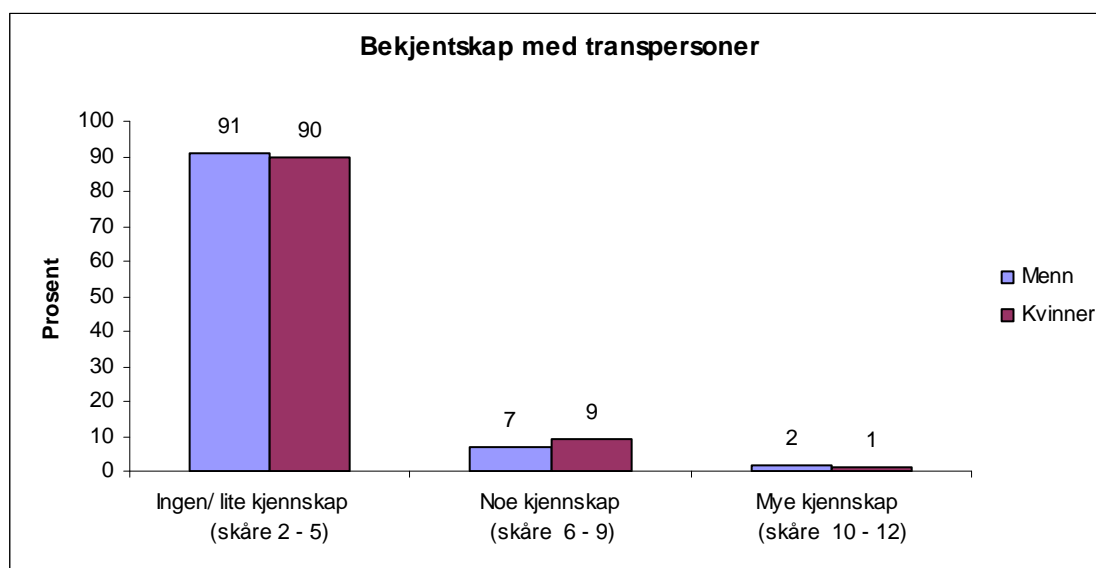
	Kjenner godt %	Kjenner litt %	Kjenner så vidt %	Kjenner ingen %	n	Gj.snitt (SA)	t
Kjenner en kvinne som beveger seg mellom det å være mann og kvinne							
Menn	4	6	11	79	614	1,4 (0,90)	
Kvinner	6	13	11	77	632	1,5 (1,04)	-1,55
Kjenner en mann som beveger seg mellom det å være mann og kvinne							
Menn	5	5	13	77	614	1,4 (0,91)	
Kvinner	5	6	16	73	632	1,5 (0,93)	-1,07

* p<0,05; ** p<0,01

¹ Kategorien "Kjenner godt" består av kategoriene "Kjenner svært godt" og "Kjenner godt" og "Kjenner ganske godt".

² Høy skåre indikerer kjenner godt

Figur 10 viser en samleverdi for hvor godt menn og kvinner kjenner noen som mentalt eller utseendemessig beveger seg mellom det å være mann og kvinne (jo høyere skåre desto bedre bekjentskap). Samlet sett rapporterte flertallet at de har ingen eller lite kontakt med transpersoner. Det er like få menn (*gj.snitt* = 2,79, *SA* = 1,70) som kvinner (*gj.snitt* = 2,93, *SA* = 1,69; *t* (1244) = -1,47, *p*=0,14) som kjenner noen i denne gruppen.

Figur 10. Bekjentskap med transpersoner (fordelt på en tredelt sumskåre, prosenter).

Tabell 25 viser bekjentskap med transpersoner etter utvalgte bakgrunnsvariabler. Respondenter som oppga at de har mest bekjentskap med transpersoner er religiøst troende menn og kvinner med negative holdninger til tradisjonelle kjønnsroller. Menn i aldersgruppen 15 til 20 år rapporterte også et relativt høyt bekjentskap til denne gruppen selv om alder ikke er en signifikant bakgrunnsfaktor når det gjelder grad av bekjentskap med transpersoner. De andre bakgrunnsfaktorene som utdanning og by – land har ikke noe å si for hvor mye bekjentskap respondentene har med transpersoner.

Tabell 25. Bekjentskap med transpersoner etter utvalgte bakgrunnsvariabler (gjennomsnitt av sumskåret)².

	Menn		Kvinner		
	Gjennomsnitt (SA)	n	Gjennomsnitt (SA)	n	t
Alder					
15 - 20 år	3,5 (2,70)	68	3,1 (1,91)	53	0,93
21 - 30 år	2,5 (1,32)	100	2,7 (1,54)	107	-0,92
31 - 40 år	2,6 (1,66)	103	2,8 (1,41)	116	-0,60
41 - 50 år	2,7 (1,40)	56	3,0 (1,81)	189	-1,49
51 - 60 år	3,0 (1,78)	100	3,3 (1,89)	99	-1,38
61 - 70 år	2,8 (1,51)	127	2,8 (1,58)	51	0,09
71 - 80 år	2,6 (1,11)	60	2,4 (1,08)	17	0,36
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 2,03		F ¹ = 2,10		
Utdanning					
Grunnskole/ folkeskole/ realskole	3,4 (2,75)	73	2,9 (1,55)	56	1,09
Videregående skole/ gymnas	2,7 (1,57)	187	2,9 (1,78)	222	-1,10
Univ. / høgskole	2,7 (1,43)	238	2,9 (1,58)	241	-1,48
Univ. / høgskole, høyere grad	2,8 (1,51)	113	3,0 (1,7)	105	-1,07
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 1,41		F ¹ = 0,21		
By - land					
Oslo med omegn	3,0 (1,99)	109	2,9 (1,7)	123	0,71
Bergen, Stavanger, Trondheim	2,5 (1,26)	102	2,7 (1,39)	92	-0,89
By med 20 000 - 100 000 innb.	2,8 (1,9)	157	3,0 (1,8)	150	-0,84
By, tettsted, under 20 000 innb.	2,8 (1,58)	152	3,1 (1,85)	176	-1,56
Spredtbygd strøk	2,8 (1,62)	89	2,8 (1,41)	82	-0,09
Forskjeller mellom grupper	- ³		F ¹ = 1,21		
Religiøsitet					
Ikke troende	2,6 (1,36)	284	2,8 (1,56)	230	-1,66
Mellom troende og ikke troende	2,8 (1,51)	204	3,0 (1,63)	260	-1,35
Troende	3,2 (2,13)	109	3,2 (2,02)	135	0,08
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 3,77*		F ¹ = 1,56		
Holdning til tradisjonelle kjønnsroller					
Negativ til trad. kjønnsroller	3,0 (1,76)	87	3,4 (2,01)	179	-1,40
Middels pos. /neg. til trad. kj.roller	2,9 (1,78)	320	2,9 (1,68)	289	-0,50
Positiv til trad. kjønnsroller	2,9 (1,96)	89	3,0 (1,81)	24	-0,35
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 0,38		F ¹ = 3,36*		

¹ Welsh-test i stedet for F-test, se metodekapitlet.² Høy skåre indikerer mer bekjentskap³ Verken F eller Welsh-test kunne beregnes pga. få personer i enkelte grupper.

* < 0,05, ** < 0,01

7. Homonegativitet

Andelen som sa seg enige i homonegative utsagn, varierte mellom 2-44%, gjennomgående flere menn enn kvinner.

Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det mer homonegativitet blant de eldste og yngste, blant de med lavere utdanning, de som ikke kommer fra urbane områder, de religiøst troende, og de som støttet tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det mer homonegativitet blant de eldste, de med lavest utdanning, de religiøst troende, og de som mest støttet tradisjonelle kjønnsroller.

I tabell 26 kan vi lese hvordan menn og kvinner svarte på hvor enige eller uenige de er i utsegn som handler om homonegativitet, slik som for eksempel frykt og avsky for homofile menn og lesbiske kvinner. Til ethvert utsagn om homonegativitet svarte mellom 4% og 38% at de verken er enige eller uenige i utsagnet, med andre ord, de har verken positive eller negative holdninger til temaet som angår homofile menn og lesbiske kvinner. Blant de som har gjort seg opp en mening om dette temaet, kom det fram at menn er mer negative til mannlig homoseksualitet enn til kvinnelig homoseksualitet. For eksempel rapporterte i underkant av halvparten av alle menn at de synes sex mellom to menn er feil, mens en fjerdedel av mennene synes at sex mellom to kvinner er feil. Mens over en fjerdedel av mennene svarte at de syntes mannlig homoseksualitet er perverst, svarte bare en av syv menn at de syntes kvinnelig homoseksualitet er perverst. I overkant av en fjerdedel av mennene rapporterte at de synes homofile menn er frastøtende og grøsser når de tenker på dem, mens en av åtte menn syntes lesbiske kvinner er frastøtende, og en av ti menn grøsser når de tenker på dem. Femten prosent av mennene syntes videre det ville vært ubehagelig å sitte ved siden av en homofil mann på bussen, og seks prosent av mennene syntes det ville vært ubehagelig å sitte ved siden av en lesbisk kvinne.

Menn har ikke bare mer homonegative holdninger til homofile menn enn til lesbiske kvinner, mannlige respondenter har også mer homonegative holdninger til homofile og lesbiske enn kvinnelige respondenter. Færre kvinner enn menn svarte at de har negative holdninger til homofile menn og kvinner. Mellom to og elleve prosent av kvinnene syntes homofile menn

Tabell 26. Enighet med utsagn som handler om homonegativitet (andeler¹ og gj.snittskåre²)

	Enig %	Verken enig eller uenig %	Uenig %	n	Gj.snitt (SA)	t
Sex mellom to menn er ganske enkelt feil						
Menn	44	17	39	614	3,0 (1,53)	
Kvinner	20	20	60	632	2,2 (1,39)	10,04**
Sex mellom to kvinner er ganske enkelt feil						
Menn	24	21	55	614	2,5 (1,41)	
Kvinner	17	19	64	632	2,1 (1,36)	4,29**
Mannlig homoseksualitet er et naturlig uttrykk for seksualitet hos menn						
Menn	27	29	44	614	2,7 (1,36)	
Kvinner	34	38	28	632	3,1 (1,32)	-4,89**
Kvinnelig homoseksualitet er et naturlig uttrykk for seksualitet hos kvinner						
Menn	31	34	35	614	3,0 (1,32)	
Kvinner	36	36	28	632	3,1 (1,32)	-2,27*
Mannlig homoseksualitet er perverst						
Menn	28	21	51	614	2,5 (1,45)	
Kvinner	9	16	75	632	1,7 (1,11)	10,87**
Kvinnelig homoseksualitet er perverst						
Menn	14	21	65	614	3,0 (1,32)	
Kvinner	9	15	76	632	1,7 (1,14)	4,65**
Jeg synes homofile menn er frastøtende						
Menn	28	21	51	614	2,5 (1,44)	
Kvinner	8	11	81	632	1,6 (1,02)	13,02**
Når jeg tenker på homofile menn, grøsser jeg						
Menn	29	19	52	614	2,5 (1,46)	
Kvinner	10	9,6	80	632	1,6 (1,10)	11,90**
Det ville vært ubehaglig å sitte ved siden av en mann på bussen som jeg visste var homofil						
Menn	15	16	69	614	1,9 (1,27)	
Kvinner	2	4	94	632	1,2 (0,66)	12,29**
Jeg synes lesbiske kvinner er frastøtende						
Menn	12	18	69	614	1,9 (1,19)	
Kvinner	8	13	79	632	1,6 (1,05)	4,67**
Når jeg tenker på lesbiske kvinner, grøsser jeg						
Menn	10	17	74	614	1,8 (1,13)	
Kvinner	11	9	80	632	1,6 (1,12)	2,94**
Det ville vært ubehaglig å sitte ved siden av en kvinne på bussen som jeg visste var lesbisk						
Menn	6	16	79	614	1,6 (0,99)	
Kvinner	4	5	92	632	1,3 (0,79)	5,75**

* p<0,05; ** p<0,01

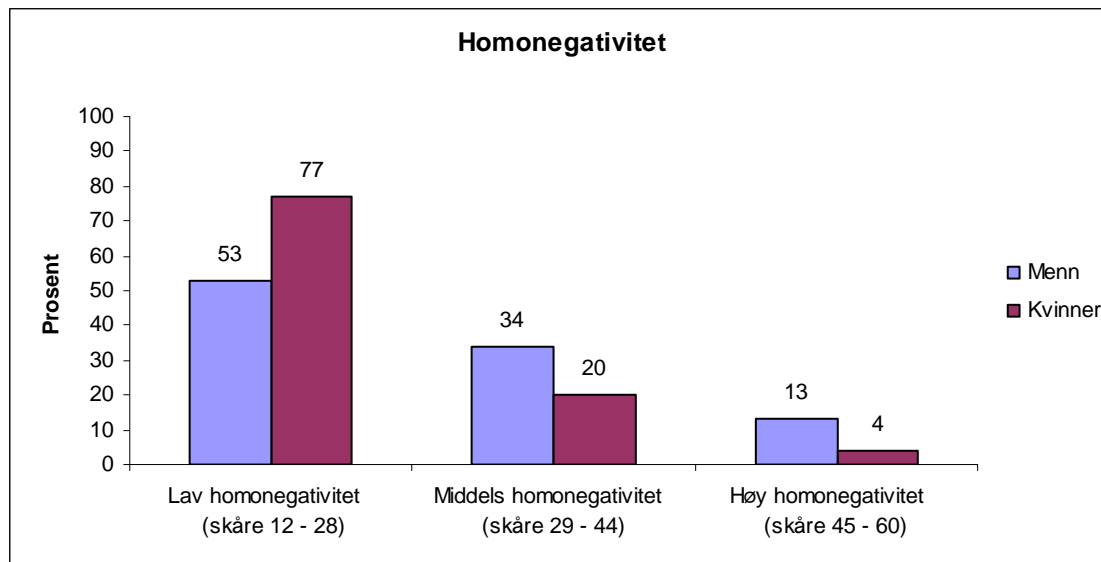
¹ Kategorien "Enig" består av kategoriene "Helt enig" og "Litt enig" mens kategorien "Uenig" består av kategoriene "Litt uenig" og "Helt uenig"² Høy skåre indikerer enighet

og lesbiske kvinner er frastøtende, grøsser når de tenker på dem, og syntes det ville vært ubehagelig å sitte ved siden av dem på bussen.

Mens menn har mest negative holdninger til mannlig homoseksualitet, rapporterte omtrent like mange kvinner at de har negative holdninger til mannlig homoseksualitet som til kvinnelig homoseksualitet. Cirka en fjerdedel av kvinnene rapporterte at de ikke syntes mannlig og kvinnelig homoseksualitet er et naturlig uttrykk for seksualitet hos menn og kvinner, og ni prosent av kvinnene syntes at både mannlig og kvinnelig homoseksualitet er perverst. En liten forskjell finner vi likevel på spørsmål om respondentene synes sex mellom to menn eller to kvinner er feil. Til disse spørsmålene svarte en av fem kvinner at de syntes sex mellom to menn er feil, mens en av seks svarte at de syntes sex mellom to kvinner er feil.

Figur 11 viser en samleverdi for hvordan menn og kvinner har svart på spørsmål som handler om homonegativitet (jo høyere skåre desto mer homonegativitet). Flere menn (*gj.snitt* = 28,63, *SA* = 11,83) enn kvinner (*gj.snitt* = 22,53, *SA* = 9,68; $t(1184) = 9,95$, $p = ,00$) rapporterte at de har homonegative holdninger.

Figur 11. Homonegativitet (fordelt på en tredelt sumskåre, prosenter).

Tabell 27 viser homonegative holdninger etter utvalgte bakgrunnsvariabler. De mest homonegative holdningene fant vi blant menn, og særskilt blant menn med positive holdninger til tradisjonelle kjønnsroller, menn med lavere utdanning, menn som er troende, menn fra spredtbygde strøk og menn fra de høyeste og laveste aldersgruppene. Mennene som rapporterte minst homonegative holdninger, er menn i aldersgruppene 31 til 60 år, menn fra Oslo med omegn og menn som er ikke troende.

Tabell 27. Homonegativitet etter utvalgte bakgrunnsvariabler (gjennomsnitt av sumskåret)²

	Menn Gjennomsnitt (SA)	n	Kvinner Gjennomsnitt (SA)	n	t
Alder					
15 - 20 år	30,7 (12,07)	68	22,4 (10,22)	53	4,08**
21 - 30 år	29,0 (10,69)	100	21,8 (9,81)	107	5,07**
31 - 40 år	26,1 (11,37)	103	21,3 (9,67)	116	3,33**
41 - 50 år	26,4 (11,32)	56	21,8 (8,49)	189	2,82**
51 - 60 år	26,6 (11,95)	100	23,5 (10,34)	99	1,98*
61 - 70 år	30,4 (12,28)	127	25,3 (9,73)	51	2,61**
71 - 80 år	31,9 (12,13)	60	30,2 (11,49)	17	0,54
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 3,15**		F ¹ = 2,66*		
Utdanning					
Grunnskole/ folkeskole/ realskole	33,7 (11,87)	73	25,7 (10,94)	56	3,94**
Videregående skole/ gymnas	29,7 (11,58)	187	23,3 (10,14)	222	6,06**
Univ. / høgskole	27,1 (11,49)	238	22,2 (9,45)	241	5,07**
Univ. / høgskole, høyere grad	26,7 (11,88)	113	20,3 (8,04)	105	4,66**
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 7,48**		F ¹ = 4,45**		
By - land					
Oslo med omegn	26,0 (11,83)	109	23,1 (10,24)	123	1,97
Bergen, Stavanger, Trondheim	27,9 (11,63)	102	21,2 (8,97)	92	4,49
By med 20 000 - 100 000 innb.	29,3 (11,18)	157	22,3 (9,56)	150	5,97
By, tettsted, under 20 000 innb.	29,1 (12,47)	152	23,0 (10,04)	176	4,77
Spredtbygd strøk	31,0 (11,79)	89	22,3 (9,01)	82	5,46
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 2,52*		F ¹ = ,74		
Religiøsitet					
Ikke troende	26,5 (11,29)	284	19,7 (7,83)	230	8,01**
Mellom troende og ikke troende	28,9 (11,50)	204	22,6 (9,14)	260	6,32**
Troende	32,9 (12,68)	109	26,7 (11,55)	135	4,00**
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 11,17**		F ¹ = 21,47**		
Holdning til tradisjonelle kjønnsroller					
Negativ til trad. kjønnsroller	16,2 (5,63)	87	16,8 (5,79)	179	-0,78
Middels	28,9 (10,30)	320	24,5 (9,48)	289	5,50**
Positiv til trad. kjønnsroller	40,8 (10,20)	89	36,7 (9,25)	24	1,79
Forskjeller mellom grupper	F ¹ = 256,37**		F ¹ = 97,27**		

¹ Welsh-test i stedet for F-test, se metodekapitlet.

² Høy skåre indikerer høy homonegativitet

* < 0,05, ** < 0,01

Hos kvinnene fant vi gjennomgående mindre homonegative holdninger enn blant mennene. De mest homonegative holdningene hos kvinnene fant vi i aldersgruppen 71 til 80 år (men her må vi merke oss at antall kvinner i denne gruppen er lavere enn i de andre aldersgruppene). Kvinner med lavere utdanning rapporterte mer homonegative holdninger, og de minst homonegative holdningene fant vi blant ikke-troende kvinner.

8. Homopositivitet

Andelen som sa seg enig i homopositive utsagn, varierte mellom 36%-85%, gjennomgående flere kvinner enn menn.

Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det mer homopositivitet blant unge og eldre voksne, blant de med høyere utdanning, de som kommer fra de største byene, de minst religiøst troende, og de som minst støttet tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det mer homopositivitet blant unge og eldre voksne, de minst religiøst troende, og de som minst støttet tradisjonelle kjønnsroller.

I tabell 28 kan vi se hvor enige menn og kvinner sa de var til utsagn som handler om homopositivitet. Det var aller mest enighet i utsagnet som handler om at det er bra at lesbiske kvinner og homofile menn ikke lever skjult. 69% av mennene og 85% av kvinnene var enige i dette. I overkant av halvparten av alle menn og i overkant av to av tre kvinner mente videre at det er bra for barn å vite at noen er heterofile mens andre er heterofile, og at det er viktig for samfunnet at vi har åpne lesbiske og homofile. Rundt halvparten av alle menn og rundt to tredjedeler av kvinnene var videre enige i at åpne lesbiske og homofile burde få anerkjennelse for at de er åpne og at det er fint at folk er forskjellige, også når det gjelder hvilket kjønn man elsker. Cirka en tredjedel blant mennene og ca. halvparten av alle kvinnene rapporterte også at de var enige i at det er fint med menneskelig variasjon slik at det finnes både heterofile og homofile personer.

Figur 12 viser et tredelt samleskåre for hvordan menn og kvinner svarte på spørsmål som handler om homopositivitet (jo høyere skåre desto høyere homopositivitet). Som vi kan se skårte kvinner ($gj.snitt = 28,66$, $SA = 6,30$) høyere på homopositivitet enn menn ($gj.snitt = 24,76$, $SA = 7,44$; $t(1200) = -9,96$, $p = 00$).

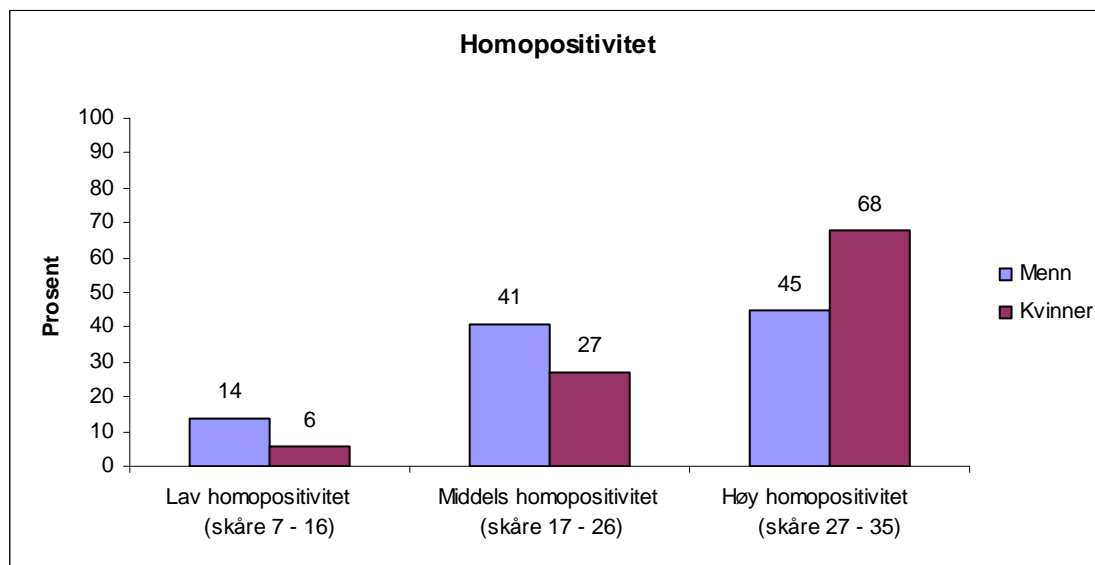
Tabell 28. Enighet med utsagn som handler om homopositivitet (andeler¹ og gjennomsnittskåre²).

	Enig	Verken enig eller uenig	Uenig		Gj.snitt (SA)	t
	%	%	%	n		
Åpne lesbiske og homofile burde få anerkjennelse for at de er åpne						
Menn	50	26	24	614	3,4 (1,34)	
Kvinner	67	21	12	632	3,9 (1,23)	-6,87**
Det er bra at lesbiske og homofile ikke lever skjult						
Menn	69	18	13	614	3,9 (1,24)	
Kvinner	85	9	6	632	4,5 (1,00)	8,41**
Det er bra for barn å vite at noen er heterofile mens andre er homofile						
Menn	60	24	16	614	3,8 (1,27)	
Kvinner	74	14	12	632	4,1 (1,21)	-5,05**
Det er fint med menneskelig variasjon slik at det finnes både heterofile og homofile personer						
Menn	36	30	34	614	3,1 (1,38)	
Kvinner	57	28	15	632	3,7 (1,30)	-8,43**
Det er viktig for samfunnet at vi har åpne lesbiske og homofile						
Menn	59	20		614	3,7 (1,36)	
Kvinner	77	14	9	632	4,2 (1,14)	-7,85**
Det er fint at folk er forskjellige, også når det gjelder hvilket kjønn man elsker					20,8	
Menn	46	26	29	614	3,3 (1,36)	
Kvinner	68	19	13	632	4,0 (1,25)	-9,54**
Alle nyter godt av å leve i et samfunn der lesbiske kvinner og homofile menn kan være åpne						
Menn	56	24	20	614	3,6 (1,34)	
Kvinner	77	15	8	632	4,2 (1,12)	-8,53**

* p<0,05; ** p<0,01

¹ Kategorien "Enig" består av kategoriene "Helt enig" og "Litt enig" mens kategorien "Uenig" består av kategorien "Litt uenig" og "Helt uenig"

² Høy skåre indikerer enighet

Figur 12. Homopositivitet (fordelt på en tredelt sumskåre, prosenter).

Tabell 29 viser homopositivitet etter utvalgte bakgrunnsvariabler. Menn rapporterte gjennomgående de laveste homopositive holdningene, og de aller minst homopositive holdningene fant vi hos menn med positive holdninger til tradisjonelle kjønnsroller, troende menn, menn med lavere utdanning og menn i aldersgruppen 15 til 20 år. Blant menn fant vi de mest homopositive holdningene blant menn med negative holdninger til tradisjonelle kjønnsroller, blant ikke-troende menn og blant menn fra Oslo med omegn, Bergen, Trondheim og Stavanger.

Blant kvinnene fant vi de minst homopositive holdningene blant kvinner med positive holdninger til tradisjonelle kjønnsroller, blant troende kvinner og blant kvinner i aldersgruppen 61 til 80 år. De mest homopositive holdningene ble rapportert av kvinner med negative holdninger til tradisjonelle kjønnsuttrykk, blant ikke-troende kvinner, blant kvinner fra byer med 20 000 til 100 000 innbyggere, Bergen, Trondheim eller Stavanger, blant kvinner med høyere utdanning (selv om by – land og utdanning ikke spiller en signifikant rolle i homopositivitet blant kvinner) og blant kvinner i aldersgruppen 21 til 40 år.

Tabell 29. Homopositivitet etter utvalgte bakgrunnsvariabler (gjennomsnitt av sumskåret)²

	Menn		Kvinner		t
	Gjennomsnitt (SA)	n	Gjennomsnitt (SA)	n	
Alder					
15 - 20 år	22,5 (8,23)	68	28,6 (6,69)	53	-4,37**
21 - 30 år	25,8 (5,91)	100	29,3 (6,00)	107	-4,23**
31 - 40 år	25,9 (7,78)	103	29,6 (6,67)	116	-3,77**
41 - 50 år	26,00 (7,46)	56	28,9 (5,91)	189	-2,7**
51 - 60 år	25,9 (7,45)	100	27,9 (91)	99	-2,01*
61 - 70 år	23,6 (7,60)	127	26,3 (6,24)	51	-2,28*
71 - 80 år	23,1 (6,86)	60	27,3 (6,96)	17	-2,21*
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 3,42^{**}$		$F^1 = 2,15^*$		
Utdanning					
Grunnskole/ folkeskole/ realskole	22,9 (7,22)	73	26,9 (8,08)	56	-2,96**
Videregående skole/ gymnas	23,6 (7,42)	187	28,3 (6,43)	222	-6,83**
Univ. / høgskole	25,8 (7,32)	238	29,1 (5,77)	241	-5,59**
Univ. / høgskole, høyere grad	25,7 (7,49)	113	29,2 (6,11)	105	-3,84**
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 5,06^{**}$		$F^1 = 1,88$		
By - land					
Oslo med omegn	26,4 (7,49)	109	28,6 (6,81)	123	-2,31*
Bergen, Stavanger, Trondheim	26,1 (6,55)	102	29,2 (6,19)	92	-3,35**
By med 20 000 - 100 000 innb.	23,8 (7,16)	157	29,6 (5,35)	150	-8,11**
By, tettsted, under 20 000 innb.	24,9 (7,29)	152	27,6 (6,78)	176	-3,47**
Spredtbygd strøk	23,2 (8,02)	89	29,0 (5,72)	82	-5,43**
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 3,87^{**}$		$F^1 = 1,88$		
Religiøsitet					
Ikke troende	26,0 (7,26)	284	30,6 (5,20)	230	-8,23**
Mellom troende og ikke troende	25,1 (6,95)	204	28,9 (5,39)	260	-6,40**
Troende	21,2 (7,97)	109	25,3 (7,89)	135	-3,98**
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 15,24^{**}$		$F^1 = 25,05^{**}$		
Holdning til tradisjonelle kjønnsroller					
Negativ til trad. kjønnsroller	32,3 (3,79)	87	32,10 (4,58)	179	-0,28
Middels pos. /neg. til trad. kj.roller	24,7 (6,65)	320	27,47 (6,06)	289	-5,45**
Positiv til trad. kjønnsroller	18,2 (6,35)	89	20,77 (7,20)	24	-1,72
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 188,74^{**}$		$F^1 = 61,65^{**}$		

¹ Welsh-test i stedet for F-test, se metodekapitlet.² Høy skåre indikerer høy homopositivitet

* < 0,05, ** < 0,01

9. Erting med homo-ord

Selv ertet med homo-ord

Andelen som sa at de har kalt noen med ord som homo o.l. månedlig eller oftere det siste året, varierte mellom 5-22%, flere menn enn kvinner.

Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det flere som hadde kalt noen med ord som homo o.l. månedlig eller oftere blant de yngste, de med lav utdanning, de fra urbane strøk, de mest religiøst og de minst religiøst troende, og de som middels støttet tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det flere som hadde kalt noen med ord som homo o.l. månedlig eller oftere blant de yngste og de med lavest utdanning.

Tabell 30 viser hvordan respondentene svarte på spørsmål som handler om hvor ofte de selv har ertet noen med homo-ord det siste året. En av fem menn og en av ni kvinner oppga at de selv har kalt en eller flere gutter/menn for "homo", "homse" eller liknende ord månedlig eller oftere det siste året, mens en av åtte menn og syv prosent kvinner sa de hadde kalt en eller flere jenter/kvinner for "homo", "lesbe" eller liknende månedlig eller oftere det siste året. Videre rapporterte en av seks menn og seks prosent kvinner at de hadde kalt en aktivitet eller gjenstand for "homo" eller liknende månedlig eller oftere det siste året.

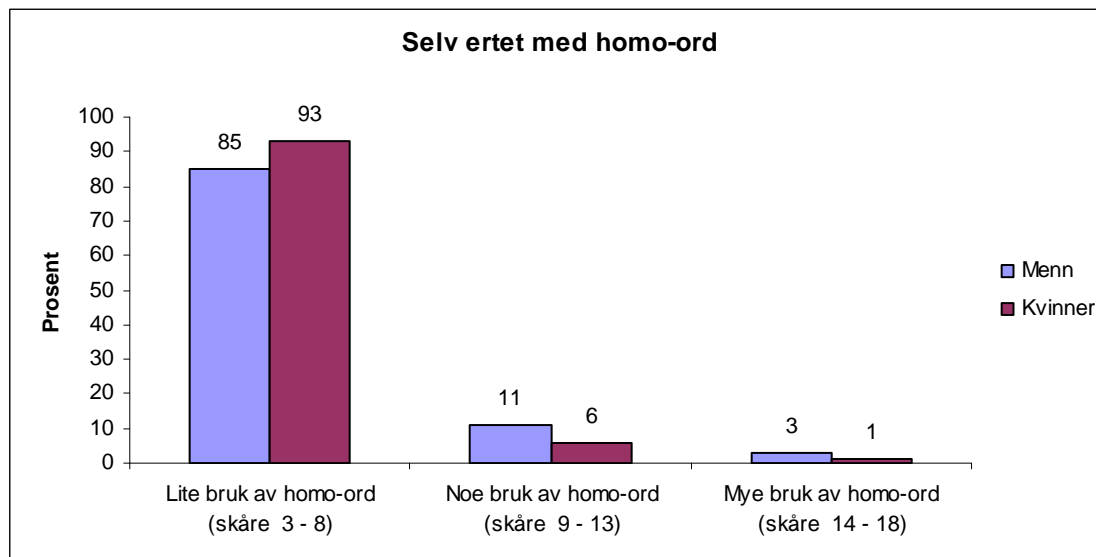
Figur 13 viser et tredelt sumskåre for hvordan menn og kvinner svarte på spørsmål som handler om hvor ofte de selv ertet med homo-ord (jo høyere skåre, desto mer erting). Dersom vi sammenlikner menn og kvinner kan vi se at menn (*gj.snitt* = 5,22, *SA* = 3,36) brukte disse uttrykkene i noe større grad enn det kvinner gjorde (*gj.snitt* = 4,30, *SA* = 2,31; *t* (1039) = 5,49, *p* = 0,00).

Tabell 30. Forekomsten av selv ertet med homo-ord (andeler¹ og gjennomsnittsskåre²).

	Ukentlig %	Måned- lig %	Bare en sjelden gang %	Ikke det siste året %	Vil ikke svare %	n	Gj.snitt (SA)	t
Har selv kalt en eller flere gutter/menn for "homo", "homse" eller liknende ord det siste året								
Menn	9	13	17	58	3	596	1,9 (1,44)	
Kvinner	3	8	25	62	2	617	1,6 (0,99)	4,89**
Har selv kalt en eller flere jenter/kvinner for "homo", "lesbe" eller liknende ord det siste året								
Menn	4	8	15	70	3	597	1,6 (1,14)	
Kvinner	2	5	23	68	2	618	1,5 (0,91)	1,65
Har selv kalt en aktivitet eller gjenstand for "homo" eller liknende ord det siste året								
Menn	6	13	18	60	4	592	1,8 (1,26)	
Kvinner	1	4	11	80	3	611	1,3 (0,77)	7,88**

* p<0,05; ** p<0,01

¹ Kategorien "Ukentlig" består av kategoriene "Flere ganger i uken" og "Omtrent 1 gang i uken" og kategorien² "Månedlig" består av kategoriene "2 eller 3 ganger i måneden" og "Månedlig"² Høy skåre indikerer mye erting

Figur 13. Selv ertet med homo-ord (fordelt på en tredelt sumskåre, prosenter).

Tabell 31 viser egen erting med homo-ord etter utvalgte bakgrunnsvariabler. De som rapporterte mest bruk av homo-ord var menn i aldersgruppen 15 til 30 år, deretter ser vi at menn fra de større byene, og menn med lavere utdanning rapporterte noe hyppigere bruk av homo-ord enn menn fra mindre byer og spredtbygde strøk. Blant kvinnene fant vi at de som bruker "homo-ord" mest hører til i aldersgruppen 15 til 20 år og de med lavere utdanning. Menn rapporterte gjennomgående mer bruk av homo-ord enn kvinner.

Tabell 31. Selv ertet med homo-ord etter utvalgte bakgrunnsvariabler (gjennomsnitt av sumskåret)²

	Menn		Kvinner		t
	Gjennomsnitt (SA)	n	Gjennomsnitt (SA)	n	
Alder					
15 - 20 år	9,3 (4,58)	59	5,6 (3,08)	48	4,99**
21 - 30 år	7,7 (4,39)	91	4,9 (2,41)	102	5,32**
31 - 40 år	4,8 (2,27)	103	4,5 (2,02)	112	2,12*
41 - 50 år	4,7 (2,10)	55	4,0 (2,22)	185	2,07*
51 - 60 år	3,8 (1,30)	99	4,4 (2,49)	98	-2,08*
61 - 70 år	3,8 (1,79)	124	3,5 (0,95)	51	1,77
71 - 80 år	3,8 (1,91)	59	3,4 (0,79)	14	0,93
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 26,02^{**}$		$F^1 = 9,10^{**}$		
Utdanning					
Grunnskole/ folkeskole/ realskole	5,8 (3,74)	69	4,5 (2,66)	52	3,30*
Videregående skole/ gymnas	6,2 (4,11)	174	4,4 (2,35)	214	5,33**
Univ. / høgskole	4,5 (2,52)	232	4,3 (2,28)	237	0,76
Univ. / høgskole, høyere grad	4,8 (2,93)	112	3,9 (1,43)	100	3,11**
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 9,57^{**}$		$F^1 = 2,64^*$		
By – land					
Oslo med omegn	5,6 (3,06)	105	4,2 (2,17)	117	3,86**
Bergen, Stavanger, Trondheim	6,2 (3,87)	98	4,4 (2,16)	89	4,06**
By med 20 000 - 100 000 innb.	5,4 (4,05)	151	4,0 (1,70)	144	3,93**
By, tettsted, under 20 000 innb.	4,8 (2,79)	150	4,2 (2,16)	172	1,80
Spredtbygd strøk	4,2 (2,05)	85	5,1 (3,50)	80	-2,08*
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 7,43^{**}$		$F^1 = 2,17$		
Religiøsitet					
Ikke troende	5,4 (3,10)	275	4,4 (2,09)	222	4,62**
Mellom troende og ikke troende	4,6 (2,67)	200	4,4 (2,62)	254	0,79
Troende	5,9 (4,83)	103	4,1 (1,96)	128	3,70**
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 7,01^{**}$		$F^1 = 1,28$		
Holdning til tradisjonelle kjønnsroller					
Negativ til trad. kjønnsroller	4,5 (2,44)	87	4,2 (1,87)	179	1,02
Middels pos./ neg. til trad. kj.roller	5,6 (3,68)	315	4,4 (3,64)	279	4,44**
Positiv til trad. kjønnsroller	4,9 (2,69)	87	4,3 (1,27)	24	1,58
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 5,91^{**}$		$F^1 = 0,79$		

¹ Welsh-test i stedet for F-test, se metodekapitlet.

² Høy skåre indikerer hyppig erting

* < 0,05, ** < 0,01

Erting med homo-ord i omgangskretsen

Andelen som sa at noen i omgangskretsen har kalt noen eller noe for homo o.l. siste måneden, varierte mellom 3-34%, flere i menns omgangskrets enn i kvinners.

Bakgrunnsvariabler: I mennenes omgangskrets var det hyppigere noen som hadde kalt noen eller noe for homo o.l. siste måneden blant de yngste, blant de med lav utdanning, de fra urbane strøk, de mest religiøst troende, og de som middels støttet tradisjonelle kjønnsroller. I kvinnes omgangskrets var det oftere noen som hadde kalt noen eller noe for homo o.l. siste måneden blant de yngste, og de med lav utdanning.

Tabell 32 viser hvordan respondentene svarte på spørsmål som handler om forekomsten av å kalle noen eller noe med homo-ord i omgangskretsen. En tredjedel av mennene og en av syv kvinner rapporterte at de hadde hørt venner bruke ordet "homo", "homse", "lesbe" og liknende ord som skjellsord månedlig eller oftere det siste året. Når respondentene ble spurt hvor ofte de hadde hørt noen bruke disse ordene til å tulle på en hyggelig måte, svarte en tredjedel av mennene og en av seks kvinner at de hadde overhørt dette blant deres venner månedlig eller oftere. På spørsmål om hvor ofte respondentene selv var blitt kalt "homo", "homse", "lesbe" eller liknende ord det siste året svarte, en av åtte menn og 2,5% av kvinnene at de hadde opplevd dette månedlig eller oftere det siste året.

Figur 14 viser en samle Verdi fra spørsmålene om omgangskretsens bruk av homo-ord det siste året. En større andel menn ($gj.snitt = 6,49$, $SA = 3,44$) enn kvinner ($gj.snitt = 4,96$, $SA = 2,26$; $t(996) = 9,03$, $p = ,00$) sa at omgangskretsen erter med homo-ord.

Tabell 32. Forekomsten av erting med homo-ord i omgangskretsen (andeler¹ og gjennomsnittsskåre²)

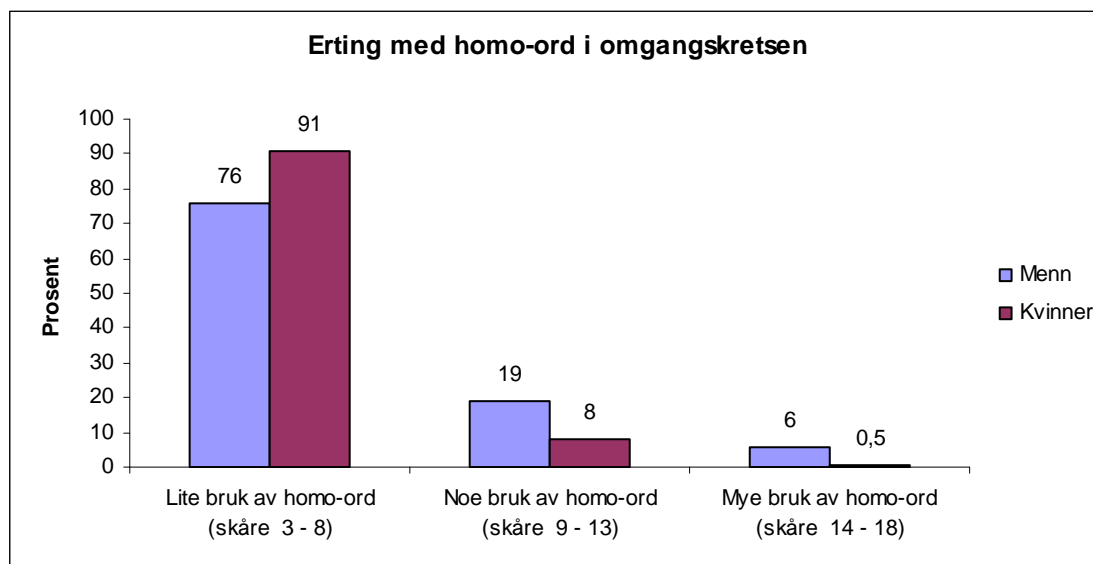
	Ukent- lig %	Måned- lig %	Bare en sjelden gang %	Ikke det siste året %	Vil ikke svare %	n	Gj.snitt (SA)	t
Har hørt vennene bruke ordet "homo", "homse", "lesbe" og liknende ord som skjellsord det siste året								
Menn	13	17	37	29	3,7	592	2,4 (1,50)	
Kvinner	5	11	36	45	3,1	612	1,9 (1,14)	7,52**
Har hørt vennene bruke ordet "homo", "homse", "lesbe" og liknende ord til å tulle på en hyggelig måte det siste året								
Menn	13	21	35	27	3,8	591	2,5 (1,49)	
Kvinner	4	13	41	39	2,7	614	2,0 (1,11)	7,41**
Har selv blitt kalt for "homo", "homse", "lesbe" eller liknende ord det siste året								
Menn	5	7	12	72	3,6	592	1,6 (1,19)	
Kvinner	0,6	2	7	87	3	613	1,2 (0,57)	7,26**

* p<0,05; ** p<0,01

¹ Kategorien "Ukentlig" består av kategoriene "Flere ganger i uken" og "Omtrent 1 gang i uken" og kategorien

"Månedlig" består av kategoriene "2 eller 3 ganger i måneden" og "Månedlig"

² Høy skåre indikerer mye erting

Figur 14. Ertning med homo-ord i omgangskretsen (fordelt på en tredelt sumskåre, prosenter).

Tabell 33 viser erting med homo-ord i omgangskretsen etter utvalgte bakgrunnsvariabler. Menn rapporterte at omgangskretsen bruker homo-ord i større grad kvinner, og de som rapporterte hyppigst bruk av homo-ord i omgangskretsen var menn og kvinner i aldersgruppen 15 til 30 år. Menn og kvinner med lavere utdanning, menn og kvinner fra de større byene, troende menn og menn med middels positive/negative holdninger til tradisjonelle kjønnsroller rapporterte også at omgangskretsen bruker homo-ord i større grad enn andre.

Tabell 33. Erting med homo-ord i omgangskretsen etter utvalgte bakgrunnsvariabler (gjennomsnitt av sumskåret)²

	Menn Gjennomsnitt (SA)	n	Kvinner Gjennomsnitt (SA)	n	t
Alder					
15 - 20 år	11,1 (4,09)	58	7,4 (2,81)	48	5,59**
21 - 30 år	8,9 (3,78)	90	5,5 (2,40)	102	7,35**
31 - 40 år	6,1 (2,46)	103	4,9 (2,29)	112	3,88**
41 - 50 år	6,1 (2,69)	50	4,5 (1,67)	180	3,95**
51 - 60 år	5,5 (2,28)	99	4,9 (2,43)	95	1,75
61 - 70 år	4,8 (2,09)	123	4,0 (1,10)	50	3,20**
71 - 80 år	4,4 (1,52)	58	3,7 (0,95)	16	1,75
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 37,78^{**}$		$F^1 = 14,52^{**}$		
Utdanning					
Grunnskole/ folkeskole/ realskole	7,7 (3,67)	69	5,7 (3,17)	53	3,21**
Videregående skole/ gymnas	7,3 (4,10)	168	5,2 (2,43)	208	5,78**
Univ. / høgskole	5,8 (2,74)	232	4,8 (1,81)	234	4,35**
Univ. / høgskole, høyere grad	6,1 (3,08)	110	3,9 (1,43)	100	6,13**
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 9,68^{**}$		$F^1 = 10,70^{**}$		
By - land					
Oslo med omegn	6,8 (3,04)	105	4,9 (2,33)	118	5,26**
Bergen, Stavanger, Trondheim	7,2 (3,74)	97	5,4 (2,54)	89	3,92**
By med 20 000 - 100 000 innb.	6,5 (3,68)	150	4,6 (1,84)	143	5,68**
By, tettsted, under 20 000 innb.	6,1 (3,31)	145	4,9 (2,31)	166	3,58**
Spredtbygd strøk	6,0 (5,98)	82	5,3 (2,28)	79	1,55
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 2,38^*$		$F^1 = 2,53^*$		
Religiøsitet					
Ikke troende	6,6 (3,35)	269	5,0 (2,18)	219	6,41**
Mellom troende og ikke troende	6,1 (2,96)	197	5,1 (2,40)	251	3,88**
Troende	7,15 (4,40)	103	4,7 (2,13)	128	5,19**
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 3,02^*$		$F^1 = 1,35$		
Holdning til tradisjonelle kjønnsroller					
Negativ til trad.kjønnsroller	5,7 (3,16)	87	4,8 (1,90)	176	2,43*
Middels pos. /neg. til trad. kj.roller	6,9 (3,51)	313	4,9 (2,34)	279	8,03**
Positiv til trad.kjønnsroller	5,6 (2,66)	82	5,1 (1,95)	24	1,27
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 7,26^{**}$		$F^1 = 0,29$		

¹ Welsh-test i stedet for F-test, se metodekapitlet.

² Høy skåre indikerer hyppig erting

³ Verken F eller Welsh-test kunne beregnes pga. få personer i enkelte grupper.

* < 0,05, ** < 0,01

10. Holdninger i respondentenes omgangskrets til lesbiske kvinner og homofile menn

Andelen som sa at deres omgangskrets har negative holdninger til lesbiske kvinner eller homofile menn varierte mellom 9-26%, flere i menns omgangskrets enn i kvinners.

Bakgrunnsvariabler: I mennenes omgangskrets var det flere med negative holdninger blant respondenter med lavere utdanning, de fra mindre urbane strøk, de mest religiøst troende, og de som mest støttet tradisjonelle kjønnsroller. I kvinnes omgangskrets var det flere med negative holdninger blant respondenter som var eldst, de fra mindre urbane strøk, de mest religiøst troende og de som mest støttet tradisjonelle kjønnsroller.

Tabell 34 viser hvordan menn og kvinner rapporterte at holdninger til homofile og lesbiske er i omgangskretsen deres. De mest negative holdningene fant vi i omgangskretsen til menn. Ca. en fjerdedel rapporterte at familien, vennene og kollegaene/studievennene har negative holdninger til homofile menn. Alt i alt er det respondentene sine familier som blir sagt å ha de mest negative holdningene. Cirka en av fem menn og kvinner rapporterte at familien hadde negative holdninger til lesbiske kvinner, og cirka en av fem kvinner rapporterte at familien har negative holdninger til homofile menn. I overkant av en tredjedel menn og kvinner rapporterte at omgangskretsen verken har positive eller negative holdninger

Figur 15 viser et sumskåre for hvordan menn og kvinner svarte på spørsmål om omgangskretsen deres sine holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn (jo høyere skåre desto mer positive holdninger). Som vi kan se, havner de fleste i kategorien mellom "Positiv" og "Negativ". Kvinnene ($gj.snitt = 20,23$, $SA = 4,02$) rapporterte at omgangskretsen deres hadde mer positive holdninger til homofile og lesbiske enn det mennene ($gj.snitt = 18,59$, $SA = 4,45$; $t(1017) = -6,18$, $p=0,00$) gjør.

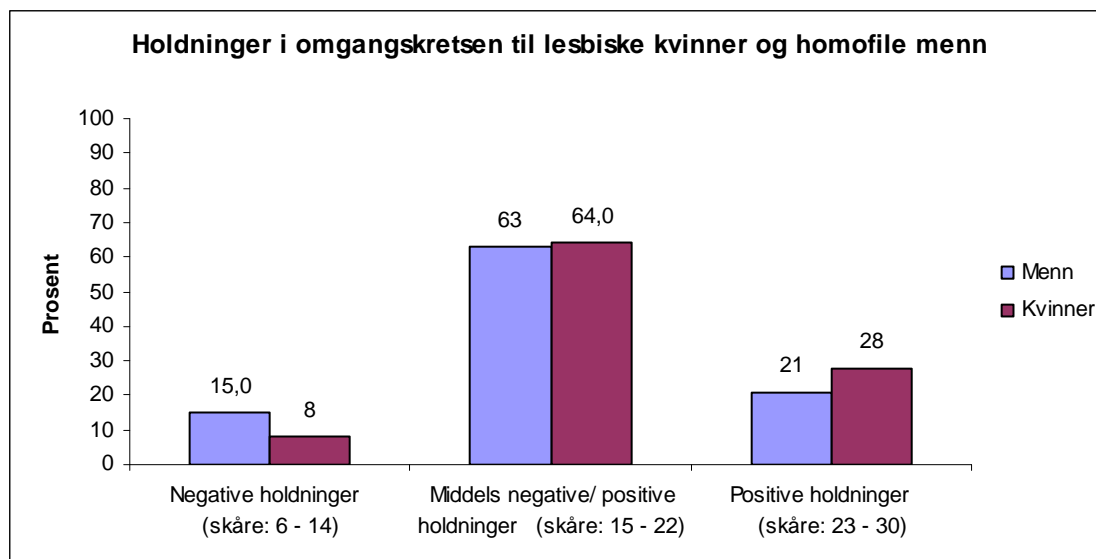
Tabell 34. Holdninger i omgangskretsen til lesbiske kvinner og homofile menn (andeler¹ og gjennomsnittsskåre²)

	Positiv %	Verken positiv eller negativ %	Negativ %	Vet Ikke/ Ikke aktuelt %	n	Gj.snitt (SA)	t
Familiens holdninger til lesbiske kvinner							
Menn	29	39	21	11	548	3,1 (0,89)	
Kvinner	38	39	19	5	603	3,3 (0,91)	-3,24**
Familiens holdninger til homofile menn							
Menn	27	39	26	9	558	3,0 (0,95)	
Kvinner	35	39	22	4	606	3,2 (0,96)	-3,33**
Venners holdninger til lesbiske kvinner							
Menn	36	40	14	10	553	3,3 (0,88)	
Kvinner	52	34	9	5	602	3,5 (0,81)	-4,91**
Venners holdninger til homofile menn							
Menn	27	39	25	9	557	3,0 (0,95)	
Kvinner	53	34	9	4	605	3,5 (0,82)	-9,74**
Kollegaer/studieveppers holdninger til lesbiske kvinner							
Menn	29	43	13	15	524	3,2 (0,81)	
Kvinner	41	38	10	11	560	3,4 (0,82)	-3,71**
Kollegaer/studieveppers holdninger til homofile menn							
Menn	23	37	26	14	527	3,0 (0,90)	
Kvinner	38	40	11	11	560	3,4 (0,82)	-7,50**

* p<0,05; ** p<0,01

¹ Kategorien "Positiv" består av kategoriene "Svært positiv" og "Positiv" og kategorien "Negativ" består av kategoriene "Svært negativ" og "Negativ".

² Høy skåre indikerer positive holdninger

Figur 15. Holdninger i omgangskretsen til lesbiske kvinner og homofile menn (fordelt på en tredelt sumskåre, prosenter).

Tabell 35 viser omgangskretsen sine holdninger til homofile og lesbiske etter utvalgte bakgrunnsvariabler. De mest negative holdningene fant vi gjennomgående i omgangskretsen til de mannlige respondentene, og spesielt blant menn med positive holdninger til tradisjonelle kjønnsroller, blant religiøst troende menn, blant menn med lavere utdanning og menn i aldersgruppen 15 til 20 år og 71 til 80 år (selv om respondentenes alder ikke skilte statistisk signifikant mellom i omgangskretsens holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn blant menn). Gruppen med omgangskretser rapportert til å ha de mest negative holdningene i hele utvalget, fant vi imidlertid hos kvinner i aldersgruppen 71 til 80 år. Kvinnene som rapporterte at de har omgangskretser med de mest negative holdningene til lesbiske kvinner og homofile menn, har også positive holdninger til tradisjonelle kjønnsroller, er religiøst troende, har lav utdanning (ikke signifikant) og kommer fra by eller tettsted med under 20 000 innbyggere. De mest positive omgangskretsene rapporteres av kvinner med negative holdninger til tradisjonelle kjønnsroller, de som er ikke-troende og kommer fra Bergen, Stavanger, Trondheim og byer med 20 000 til 100 000 innbyggere.

Tabell 35. Holdninger i omgangskretsen til lesbiske kvinner og homofile menn etter utvalgte bakgrunnsvariabler (gjennomsnitt av sumskåret)².

	Menn Gjennomsnitt (SA)	n	Kvinner Gjennomsnitt (SA)	n	t
Alder					
15 - 20 år	17,1 (5,17)	51	20,5 (4,61)	48	-3,46**
21 - 30 år	18,9 (4,10)	80	20,6 (3,64)	90	-2,83**
31 - 40 år	19,3 (4,58)	84	20,7 (4,12)	97	-2,17*
41 - 50 år	18,7 (4,53)	43	20,0 (4,04)	155	-1,80
51 - 60 år	18,9 (4,09)	87	20,7 (3,69)	84	-2,91**
61 - 70 år	18,5 (4,50)	100	19,2 (3,58)	43	-,80
71 - 80 år	17,8 (4,18)	44	16,9 (5,03)	13	0,65
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 1,41$		$F^1 = 2,15^*$		
Utdanning					
Grunnskole/ folkeskole/ realskole	17,5 (4,97)	50	19,0 (4,50)	41	-1,45
Videregående skole/ gymnas	17,5 (4,52)	146	20,0 (4,18)	184	-5,14**
Univ. / høgskole	19,1 (4,14)	204	20,4 (3,58)	208	-3,40**
Univ. / høgskole, høyere grad	19,9 (4,22)	85	20,7 (4,32)	91	-1,34
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 7,16^{**}$		$F^1 = 1,86$		
By - land					
Oslo med omegn	19,6 (3,97)	91	20,3 (4,17)	101	-1,13
Bergen, Stavanger, Trondheim	19,4 (4,87)	80	21,0 (3,90)	72	-2,28*
By med 20 000 - 100 000 innb.	18,3 (4,29)	119	20,9 (3,42)	125	-5,33**
By, tettsted, under 20 000 innb.	18,2 (4,42)	121	19,3 (4,01)	154	-2,21*
Spredtbygd strøk	18,2 (3,98)	73	20,2 (4,35)	68	-2,93**
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 2,53^*$		$F^1 = 3,82^{**}$		
Religiøsitet					
Ikke troende	19,5 (4,31)	229	21,3 (3,67)	203	-4,68**
Mellom troende og ikke troende	18,5 (4,12)	163	20,2 (3,54)	205	-4,36**
Troende	16,6 (4,73)	88	18,3 (4,69)	117	-2,58**
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 12,70^{**}$		$F^1 = 17,99^{**}$		
Holdning til tradisjonelle kjønnsroller					
Negativ til trad. kjønnsroller	22,6 (3,21)	74	21,9 (4,02)	155	1,38
Middels	18,7 (3,68)	265	19,6 (3,69)	252	-2,68**
Positiv til trad. kjønnsroller	15,1 (3,38)	70	17,2 (3,60)	18	-2,33*
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 94,72^{**}$		$F^1 = 23,45^{**}$		

¹ Welsh-test i stedet for F-test, se metodekapitlet.

² Høy skåre indikerer positive holdninger

* < 0,05, ** < 0,01

11. Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre

Andelen med negative holdninger til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre varierte mellom 14-52%.

Bakgrunnsfaktorer: Blant mennene var andelen med negative holdninger til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre størst blant de eldste, de fra lite urbane strøk, de mest religiøst troende og de som mest støttet tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var andelen med negative holdninger til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre størst blant de eldste, de mest religiøst troende og de som mest støttet tradisjonelle kjønnsroller.

Tabell 36 viser hvordan menn og kvinner stiller seg til ulike utsagn om holdninger til homofile og lesbiske rettigheter til å bli foreldre. Det er viktig å merke seg at spørsmålene ble stilt noen måneder før den kjønnsnøytrale ekteskapsloven ble vedtatt og at respondentene derfor har forholdt seg til lovverket slik det var før den kjønnsnøytrale ekteskapsloven trådte i kraft.

Opp i mot halvparten av alle menn sa seg uenige i at homofile og lesbiske bør ha samme rett til å bli vurdert som adoptivforeldre som heterofile, og er i mot at lesbiske og homofile som enslige og som par skal ha rett til å søke om å adoptere barn, mens opp i mot en tredjedel er i mot at en lesbisk kvinne eller en homofil mann skal kunne adoptere barnet til registrert partner (stebarnsadoptsjon). Opp i mot halvparten av alle menn er videre i mot at lesbiske par skal få benytte seg assistert befruktning, og halvparten er i mot at homofile par skal få benytte seg av surrogatorordninger i utlandet.

Mellom en tredjedel og en fjerdedel av kvinnene sa seg uenige i at homofile og lesbiske som enslige eller som par burde ha samme rett som heterofile til å bli vurdert som adoptivforeldre. 14% av kvinnene sa at de er uenige i dagens lov som sier at lesbiske og homofile kan adoptere barnet til registrert partner (stebarnsadoptsjon) og en av seks mener at det ikke bør gis automatisk foreldreskap for ikke-biologisk mor i lesbiske partnerskap etter fødsel ved assistert befruktning. Opp i mot en tredjedel av kvinnene rapporterte at de er i mot at lesbiske par skal få

benytte seg av assistert befruktning og er uenige i at homofile menn bør kunne få benytte seg av surrogatordninger i utlandet.

Tabell 36. Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre (andeler¹ og gjennomsnittskåre²).

	Enig %	Verken enig eller uenig %	Uenig %	Usikker %	n	Gj.snitt (SA)	t
Lesbiske par bør ha samme rett til å bli vurdert som adoptivforeldre							
Menn	40	12	44	4	589	2,9 (1,62)	
Kvinner	61	9	26	4	610	3,7 (1,56)	-8,62**
Homofile par bør ha samme rett til å bli vurder som adoptivforeldre							
Menn	36	12	49	4	591	2,8 (1,61)	
Kvinner	58	13	27	3	612	3,6 (1,57)	-8,96**
Lesbiske par bør ha samme rett til assistert befruktning							
Menn	34	17	44	5	585	2,8 (1,55)	
Kvinner	51	13	32	4	605	3,4 (1,61)	-6,72**
Automatisk foreldreskap bør gis til ikke-biologisk mor ved assistert befruktning							
Menn	34	21	37	9	558	3,0 (1,50)	
Kvinner	53	20	18	9	575	3,7 (1,39)	-8,25**
Assistert befruktning bør førebeholdes heterofile par							
Menn	45	15	34	5	585	3,2 (1,55)	
Kvinner	29	14	51	6	593	2,6 (1,60)	6,77**
Lesbiske par bør ha samme rett til assistert befruktning							
Menn	35	15	46	5	586	2,8 (1,57)	
Kvinner	52	11	31	5	599	3,4 (1,60)	-6,92**
Rett til å adoptere bør være uavhengig av seksuell legning							
Menn	39	13	45	3	594	2,9 (1,60)	
Kvinner	61	10	26	3	610	3,7 (1,54)	-9,32**
Homofile menn bør kunne benytte lovlige surrogat ordninger i utlandet							
Menn	24	18	52	7	574	2,5 (1,45)	
Kvinner	40	19	32	10	569	3,1 (1,52)	-7,73**
Enighet med rett til stebarns-adoptsjon i dagens lov							
Menn	43	21	29	7	570	3,2 (1,50)	
Kvinner	67	13	14	6	592	4,0 (1,29)	-9,49**
Enighet med enslige lesbiske/homofiles rett til å adoptere i dagens lov							
Menn	32	16	48	4	589	2,8 (1,53)	

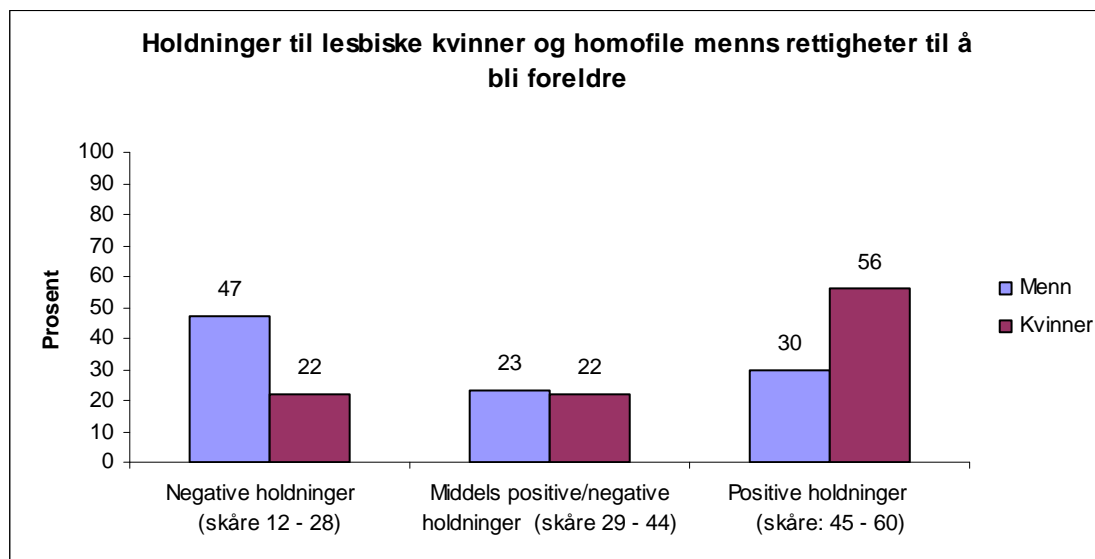
Kvinner	58	13	24	5	601	3,6 (1,47)	-9,90**
Enighet med at lesbiske par ikke kan adoptere i dagens lov							
Menn	47	13	35	4	589	3,2 (1,57)	
Kvinner	31	11	53	5	600	2,5 (1,59)	7,33**
Enighet med at homofile par ikke kan adoptere i dagens lov							
Menn	50	14	33	4	591	3,3 (1,56)	
Kvinner	31	11	54	5	603	2,6 (1,61)	7,97**

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

¹ Kategorien "Enig" består av kategoriene "Helt enig" og "Litt enig", og kategorien "Uenig" består av kategoriene "Litt uenig" og "Helt uenig"

² Høy skåre indikerer enighet

Figur 16 viser et sumskåre for hvordan menn og kvinner stiller seg til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre (jo høyere skåre desto mer positive holdninger). Som det fremgår av figuren oppga kvinner ($gj.snitt = 42,48$, $SA = 15,64$) at de hadde mer positive holdninger til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre enn det menn gjorde ($gj.snitt = 33,45$, $SA = 15,79$; $t(991) = -9,04$, $p = 0,00$).

Figur 16. Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre (fordelt på en tredelt sumskåre, prosenter).

Tabell 37 viser holdninger til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre etter utvalgte bakgrunnsvariabler. Menn hadde gjennomgående mer negative holdninger til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre enn kvinner, og de mest negative holdningene fant vi blant menn med positive holdninger til tradisjonelle kjønnsroller, blant religiøst troende menn, og blant menn i aldersgruppen 61 til 80 år. Mennene som rap-

porterte mest positive holdninger var ikke-troende, de var i aldersgruppen 15 til 30, og de bodde i Oslo med omegn, Bergen, Stavanger eller Trondheim. Kvinner hadde mer positive holdninger til lesbiske og homofiles rettigheter til å bli foreldre sammenliknet med menn, og de mest positive holdningene fant vi blant kvinner med negative holdninger til gamle kjønnsroller, blant ikke-troende kvinner og blant kvinner i aldersgruppen 15 til 30 år. Kvinnene som rapporterer mest negative holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn, har positive holdninger til tradisjonelle kjønnsroller, er religiøst troende og hører til i aldersgruppen 51 til 80 år.

Tabell 37. Holdninger lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre etter utvalgte bakgrunnsvariabler (gjennomsnitt av sumskåret)².

	Menn Gjennomsnitt (SA)	n	Kvinner Gjennomsnitt (SA)	n	t
Alder					
15 - 20 år	36,7 (11,02)	48	46,1 (13,36)	36	-2,42*
21 - 30 år	36,2 (15,17)	72	46,9 (13,71)	83	-4,63**
31 - 40 år	33,6 (16,36)	86	42,6 (17,06)	98	-3,64**
41 - 50 år	32,9 (16,25)	48	43,4 (14,38)	150	-4,28**
51 - 60 år	34,5 (16,32)	86	38,4 (16,48)	78	-1,51
61 - 70 år	29,4 (15,49)	109	37,0 (16,79)	39	-2,57**
71 - 80 år	30,9 (16,82)	48	31,8 (15,71)	12	-0,17
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 4,27^{**}$		$F^1 = 4,19^{**}$		
Utdanning					
Grunnskole/ folkeskole/ realskole	32,4 (13,73)	57	40,0 (17,72)	41	-2,32*
Videregående skole/ gymnas	32,2 (15,39)	142	41,8 (15,86)	177	-5,44**
Univ. / høgskole	33,8 (16,20)	196	43,4 (15,41)	195	-6,04**
Univ. / høgskole, høyere grad	35,2 (16,58)	97	43,0 (14,88)	79	-3,28**
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = ,80$		$F^1 = ,66$		
By - land					
Oslo med omegn	36,0 (15,69)	89	42,0 (16,70)	96	-2,52**
Bergen, Stavanger, Trondheim	36,1 (16,24)	76	45,4 (14,40)	68	-3,63**
By med 20 000 - 100 000 innb.	30,6 (14,29)	128	44,6 (14,34)	118	-7,66**
By, tettsted, under 20 000 innb.	34,1 (16,55)	126	40,7 (16,75)	137	-3,20**
Spredtbygd strøk	31,4 (15,80)	73	41,00 (14,61)	71	-3,82**
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 2,72^*$		$F^1 = 1,88$		
Religiøsitet					
Ikke troende	37,9 (16,15)	221	48,6 (12,63)	178	-7,37**
Mellom troende og ikke troende	31,9 (14,76)	175	40,7 (15,23)	205	-5,72**
Troende	25,9 (13,51)	89	36,1 (17,34)	108	-4,62**
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 23,04^{**}$		$F^1 = 27,51^{**}$		
Holdning til tradisjonelle kjønnsroller					
Negativ til trad. kjønnsroller	49,8 (13,45)	73	53,5 (8,76)	138	-2,12*
Middels	32,8 (14,02)	278	38,2 (15,27)	246	-4,17**
Positiv til trad. kjønnsroller	20,0 (9,10)	80	23,0 (13,42)	21	-1,22
Forskjeller mellom grupper	$F^1 = 131,49^{**}$		$F^1 = 112,10^{**}$		-4,51**

¹ Welsh-test i stedet for F-test, se metodekapitlet.

² Høy skåre indikerer positive holdninger

* < 0,05, ** < 0,01

12. Endringer av holdninger over tid

Andelen som oppga at deres holdninger til lesbiske og homofile hadde bedret seg, varierende mellom 26-29% på de ulike spørsmålene.

Tabell 38 viser hvordan menn og kvinner rapporterte at deres holdninger til homofili har endret seg fra fem år siden til i dag. I overkant av en fjerdedel svarte at de har mer positive holdninger til homofili og foreldreskap og til lesbiske kvinner og homofile menn nå enn for fem år siden. Godt over halvparten rapporterte at de har de samme holdningene, mens mellom en og fire prosent svarte at de var usikre på hvordan holdningene deres har endret seg de siste fem årene. De mest endrede holdningene i negativ retning finner vi blant menn og deres holdninger til homofili og foreldreskap. På dette spørsmålet svarte en av seks menn at de har mer negative holdninger nå enn for fem år siden.

Tabell 38. Endringer av holdninger over tid (andeler¹ og gjennomsnittsskåre²)

	Mer positiv %	De samme %	Mer negativ %	Usikker %	n	Gj.snitt (SA)	t
Holdninger til homofili og foreldreskap i dag sammenlignet med for 5 år siden							
Menn	28	51	16	4	599	3,1 (0,90)	
Kvinner	28	63	5	4	626	3,3 (0,75)	-3,78**
Holdninger til lesbiske kvinner i dag sammenlignet med for 5 år siden							
Menn	29	64	4	3	598	3,3 (0,69)	
Kvinner	26	71	2	1	624	3,3 (0,63)	-1,75
Holdninger til homofile menn i dag sammenlignet med for fem år siden							
Menn	28	62	8	3	597	3,3 (0,76)	
Kvinner	26	71	2	1	624	3,3 (0,63)	-0,97

* p<0,05; ** p<0,01

¹ Kategorien "Mer positiv" består av kategoriene "Mye mer positiv" og "Mer positiv", og kategorien "Mer negativ" består av "Mye mer negativ" og "Mer negativ"

² Høy skåre indikerer mer positive holdninger

13. Vurderingsgrunnlag for egne holdninger

De forholdene som flest oppga å ligge til grunn for deres vurderinger, var likeverd, rettigheter, romslighet og det som er naturlig.

I tabell 39 kan vi se hva som ligger til grunn for respondentene sine vurderinger i spørsmål om holdninger til lesbiske kvinner, homofile menn og beslektede tema. Likeverd, rettigheter, romslighet og hva som er naturlig var de grunnene som de fleste rapporterte at de la til grunn da de svarte på spørsmål om kvinnelig og mannlig homoseksualitet. Over halvparten svarte at de var opptatt av dette da de svarte på spørreskjemaet. Færrest var opptatt av synd og hva som er sykt og friskt (8-19%), mens cirka halvparten av mennene og en tredjedel av kvinnene rapporterte at de var opptatt av hva som er normalt da de svarte på spørsmål om mannlig og kvinnelig homoseksualitet.

Tabell 39. Hva som ligger til grunn for vurderingene i spørsmål om holdninger til lesbiske kvinner, homofile menn og beslektede tema (andeler¹ og gjennomsnittsskåre²)

	Enig %	Verken enig eller uenig %	Uenig %	Har ingen mening %	n	Gj.snitt (SA)	t
Synd							
Menn	15	18	59	8	565	2,0 (1,34)	
Kvinner	8	12	72	8	580	1,7 (1,16)	4,65**
Likeverd							
Menn	64	23	8	6	579	4,0 (1,12)	
Kvinner	82	9	4	5	600	4,5 (0,90)	-8,10**
Hva som er naturlig							
Menn	61	19	15	6	580	3,7 (1,23)	
Kvinner	59	19	17	5	600	3,7 (1,36)	0,54
Hva som er normalt							
Menn	48	25	21	7	575	3,4 (1,33)	
Kvinner	37	25	31	8	584	3,0 (1,45)	4,70**
Hva som er sykt og friskt							
Menn	19	25	49	8	567	2,4 (1,35)	
Kvinner	11	18	63	8	580	1,9 (1,24)	6,46**
Rettigheter							
Menn	55	27	12	6	579	3,7 (1,17)	
Kvinner	73	13	8	6	595	4,1 (1,12)	-6,56**
Romslighet							
Menn	53	31	9	7	571	3,7 (1,10)	
Kvinner	71	15	7	7	585	4,1 (1,07)	-6,43**

* p<0,05; ** p<0,01

¹ Kategorien "Enig" består av kategoriene "Helt enig" og "Litt enig", og kategorien "Uenig" består av kategoriene "Litt uenig" og "Helt uenig"

² Høy skåre indikerer enighet

Oppsummering av funnene

1. Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn:

Andelen med en generelt negativ holdning varierte mellom 5-28%. De mest negative holdningene fant vi blant menn og deres holdninger til homofile menn. 95% av kvinnene svarte at de har nøytrale eller positive holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn. Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det mer negative holdninger blant de eldre, de med lav utdanning, fra mindre urbane strøk, de mest religiøst troende og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det mer negative holdninger blant de eldre, de religiøst troende og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller.

2. Holdninger til bifile kvinner og menn:

Andelen med en generell negativ holdning varierte mellom 6-31%. De mest negative holdningene fant vi blant menn og deres holdninger til bifile menn. 91% av kvinnene svarte at de har nøytrale eller positive holdninger til bifile kvinner og menn. Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det mer negative holdninger blant de eldste og de yngste, de med lav utdanning, de fra mindre urbane strøk, de mest religiøst troende og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det mer negative holdninger blant de eldre, de mest religiøst troende og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller.

3. Holdninger til transpersoner:

Andelen med en generell negativ holdning varierte mellom 11-33%. De mest negative holdningene fant vi blant menn og deres holdninger til menn som beveger seg mellom å være mann og kvinne. 82-83% av kvinnene svarte at de har nøytrale eller positive holdninger til transpersoner. Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det mer negative holdninger blant de eldste, og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det mer negative holdninger blant de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller.

Holdninger til personer med utradisjonelle kjønnsuttrykk: Andelen med en generell negativ holdning til personer med utradisjonelle kjønnsuttrykk varierer mellom 9-46%. De mest negative holdningene fant vi blant menn. 51-59% av kvinnene svarte at de har nøytrale eller positive holdninger til personer med utradisjonelle kjønnsuttrykk. Bakgrunnsvariabler: Blant

mennene var det mer negative holdninger blant de yngste, de med lav utdanning, de mest religiøst troende, og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det mer negative holdninger blant de mest religiøst troende og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller.

4. Kontakt og bekjentskap med lesbiske kvinner og homofile menn:

Kontakt med lesbiske kvinner og homofile menn: Andelen som sa at de aldri har kontakt med en lesbisk kvinne, eller med en homofil mann, varierte mellom 10-18%. Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det mindre kontakt blant de eldste og yngste, de mest religiøst troende og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det mindre kontakt blant de eldste, de med lav utdanning, de fra minst urbane strøk, og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller.

Bekjentskap med lesbiske kvinner og homofile menn: Andelen som ikke kjenner noen lesbiske kvinner eller homofile menn, varierte mellom 15-26%. Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det minst bekjentskap blant de eldste og de yngste, de med lav utdanning, de fra andre steder enn Oslo og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det minst bekjentskap blant de eldste og de yngste, de med lav utdanning og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller.

5. Kontakt og bekjentskap med bifile kvinner og menn:

Kontakt med bifile kvinner og menn: Andelen som sa at de aldri har kontakt med en bifil kvinne, eller med en bifil mann, varierte mellom 30-37%. Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det mindre kontakt med lesbiske kvinner, eller homofile menn, blant de eldste, de som ikke var fra Oslo og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det mindre kontakt blant de eldste og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller.

Bekjentskap med bifile kvinner og menn: Andelen som ikke kjenner noen bifile kvinner, eller noen bifile menn, varierte mellom 44-57%. Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det minst bekjentskap blant de med høyere utdanning, de fra de neststørste byene, og de som kun i noen grad støtter tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det minst bekjentskap blant de eldste og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller.

6. Kontakt og bekjentskap med transpersoner:

Kontakt med transpersoner: Andelen som sa at de aldri har kontakt med en kvinne eller en mann som beveger seg mellom å være mann og kvinne, varierte mellom 65-68%. Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det mindre kontakt med en kvinne eller en mann som beveger seg mellom å være mann og kvinne, blant de eldste. Blant kvinnene var det mindre kontakt blant de eldste og de som mest støtter tradisjonelle kjønnsroller.

Bekjentskap med transpersoner: Andelen som ikke kjenner noen kvinne eller mann som beveger seg mellom å være mann og kvinne, varierte mellom 73-79%. Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det minst bekjentskap blant de religiøst troende mens det blant kvinnene var minst bekjentskap blant de som i middels grad støtter tradisjonelle kjønnsroller.

7. Homonegativitet:

Andelen som sa seg enige i homonegative utsagn, varierte mellom 2-44%, gjennomgående flere menn enn kvinner. Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det mer homonegativitet blant de eldste og yngste, blant de med lavere utdanning, de som ikke kommer fra urbane områder, de religiøst troende, og de som støttet tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det mer homonegativitet blant de eldste, de med lavest utdanning, de religiøst troende, og de som mest støttet tradisjonelle kjønnsroller.

8. Homopositivitet:

Andelen som sa seg enig i homopositive utsagn, varierte mellom 36%-85%, gjennomgående flere kvinner enn menn. Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det mer homopositivitet blant unge og eldre voksne, blant de med høyere utdanning, de som kommer fra de største byene, de minst religiøst troende, og de som minst støttet tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det mer homopositivitet blant unge og eldre voksne, de minst religiøst troende, og de som minst støttet tradisjonelle kjønnsroller.

9. Erting med homo-ord:

Selv ertet med homo-ord: Andelen som sa at de har kalt noen med ord som homo o.l. månedlig eller oftere det siste året, varierte mellom 5-22%, flere menn enn kvinner. Bakgrunnsvariabler: Blant mennene var det flere som hadde kalt noen med ord som homo o.l. månedlig eller oftere blant de yngste, de med lav utdanning, de fra urbane strøk, de mest religiøst og de

minst religiøst troende, og de som middels støttet tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var det flere som hadde kalt noen med ord som homo o.l. månedlig eller oftere blant de yngste og de med lavest utdanning.

Erting med homo-ord i omgangskretsen: Andelen som sa at noen i omgangskretsen har kalt noen eller noe for homo o.l. siste måneden, varierte mellom 3-34%, flere i menns omgangskrets enn i kvinners. Bakgrunnsvariabler: I mennenes omgangskrets var det hyppigere noen som hadde kalt noen eller noe for homo o.l. siste måneden blant de yngste, blant de med lav utdanning, de fra urbane strøk, de mest religiøst troende, og de som middels støttet tradisjonelle kjønnsroller. I kvinnes omgangskrets var det oftere noen som hadde kalt noen eller noe for homo o.l. siste måneden blant de yngste, og de med lav utdanning.

10. Holdninger i respondentenes omgangskrets til lesbiske kvinner og homofile menn:

Andelen som sa at deres omgangskrets har negative holdninger til lesbiske kvinner eller homofile menn varierte mellom 9-26%, flere i menns omgangskrets enn i kvinners. Bakgrunnsvariabler: I mennenes omgangskrets var det flere med negative holdninger blant respondenter med lavere utdanning, de fra mindre urbane strøk, de mest religiøst troende, og de som mest støttet tradisjonelle kjønnsroller. I kvinnes omgangskrets var det flere med negative holdninger blant respondenter som var eldst, de fra mindre urbane strøk, de mest religiøst troende og de som mest støttet tradisjonelle kjønnsroller.

11. Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre:

Andelen med negative holdninger til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre varierte mellom 14-52%. Bakgrunnsfaktorer: Blant mennene var andelen med negative holdninger til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre størst blant de eldste, de fra lite urbane strøk, de mest religiøst troende og de som mest støttet tradisjonelle kjønnsroller. Blant kvinnene var andelen med negative holdninger til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre størst blant de eldste, de mest religiøst troende og de som mest støttet tradisjonelle kjønnsroller.

12. Endringer av holdninger over tid:

Andelen som oppga at deres holdninger til lesbiske og homofile hadde bedret seg, varierte mellom 26-29% på de ulike spørsmålene.

13. Vurderingsgrunnlag for egne holdninger:

De forholdene som flest oppga å ligge til grunn for deres vurderinger, var likeverd, rettigheter, romslighet og det som er naturlig.

Oppsummering av betydningen til bakgrunnsfaktorene

Betydningen av kjønn: Flere menn er negative enn kvinner, og dette går igjen i alle temaer og på så å si alle spørsmål.

Betydningen av alder: På de aller fleste temaene var de aller eldste mest negative, hadde minst kontakt med og minst bekjentskap med lhbt-personer. For enkelte temaer var det også relativt sett mye negativitet blant de aller yngste, særlig blant guttene.

Betydningen av utdanning: På over halvparten av temaene var det flere med negative holdninger til lhbt-personer blant de med lav utdanning.

Samlet om betydningen av by-land: På over halvparten av temaene var det flere med negative holdninger til lhbt-personer blant de som bodde i ikke-urbane strøk.

Samlet om betydningen av religiøsitet: På så å si alle variablene var de religiøst troende mer negative til lhbt-personer og beslektede temaer.

Samlet om betydningen av synet på tradisjonelle kjønnsroller: På så godt som alle temaområder var de som støttet tradisjonelle kjønnsroller mest negative til lhbt-personer.

OVERORDNET DISKUSJON

Tre hovedfunn og kommentarer

Vi har kartlagt 13 temaer som direkte og indirekte har å gjøre med holdninger til lhbt-personer. Disse er oppsummert på sidene foran. Det er nødvendig å trekke sammen undersøkelsen i hovedfunn, og vi vil peke på tre store tendenser i materialet. Igjen vil vi ha som forankringspunkt et samfunn der lhbt-fenomen er like velkomment som heterofenomen.

1. Et flertall stiller seg nøytrale eller positive på generelle spørsmål om deres holdning til lesbiske kvinner og homofile menn. For kvinner er flertallet stort, for menn er flertallet mindre. Det samme bildet tegner seg for mer spesifikke spørsmål som omhandler konkrete situasjoner og reaksjoner, selv om det er en tendens til at flere er negative her. På spørsmål om holdninger til lesbiske og homofiles rettigheter til å bli foreldre, rapporterer ca. en tredjepart negativ innstilling. Ca. en av fem oppgir at de ikke kjenner en lesbisk kvinne, eller en homofil mann.

2. Et flertall stiller seg nøytrale eller positive på generelle spørsmål om deres holdning til bifile kvinner og menn og til transpersoner. For kvinner er flertallet stort, for menn er flertallet noe mindre. Ca. halvparten sier at de ikke kjenner en bifil kvinne, eller mann. Transpersoner: Et flertall stiller seg nøytral eller positiv på generelle spørsmål om deres holdning til transpersoner, dvs. personer som beveger seg mellom å være kvinne og mann. Et flertall sier at de ikke kjenner en kvinne, eller en mann, som beveger mellom å være kvinne og mann.

3. Kjønn skiller: Flere menn er negative enn kvinner, spesielt overfor homofile menn, bifile menn og mannlige transpersoner og til det å gi lesbiske og homofile samme rettigheter til å bli foreldre.

Vi vil kort kommentere disse.

Dersom vi sammenlikner med normen om at lhbt-personer og lhbt-fenomen skal være like velkomment i vårt samfunn som heteroseksuelle kvinner og menn og heterofenomen, er ande-

len negative relativt stor selv om den representerer et mindretall. Dette utgjør et problem i den grad vi som samfunn ønsker å gå i retning av full akseptering.

Spørsmål av allmenn karakter (som "Hva er din holdning til homofile gutter/menn") utløser mer velvillige holdninger enn mer konkrete (som "Sex mellom to menn er ganske enkelt helt feil"). Dette er kanskje ikke helt uventet fordi allmenne formuleringer retter oppmerksomheten mot politiske korrekt innstillinger mer enn konkrete spørsmål gjør. Konkrete spørsmål er mer livaktige, og dersom man har svart ærlig, kunne vi forvente at man var mer negativ på de konkrete, hvilket til dels var tilfelle. Dette forteller oss kanskje at lhbt-personer befinner seg i et motsetningsfylt landskap. På den ene siden er lhbt-personer ivaretatt lovmessig, de møter stadig erklæringer om akseptering, hvilket etter vårt syn kan være uttrykk for reellt aksepterende og inkluderende meninger. Samtidig er det mange lhbt-personer som peker på trakassering, på dilemmaer knyttet til å komme ut eller ikke, og vi vet at de mest sårbare lhbt-personer er høyere representert på uhyggelige statistikker om blant annet selvmordsatferd. Dette kan være uttrykk for reellt negative holdninger til konkrete lhbt-uttrykk ("Sex mellom to menn er ganske enkelt helt feil") hos en betydelig andel av befolkningen selv om denne andelen utgjør et mindretall, holdninger som lhbt-personer fanger opp kanskje mer effektivt enn heterofile kvinner og menn fordi det er dem selv det angår. Psykologen Celia Kitzinger viser til sosialantropologen Goffmans arbeider om stigma fra tidlig 1960-tall og sier at i blandede sammenhenger må noen være strategisk bevisste på om de skal avsløre noe potensielt diskrediterende informasjon om seg selv, og at dette krever en årvåkenhet i sosiale sammenhenger som alle andre slipper å bruke energi på (Kitzinger, 2005). Anbjørg Ohnstad belyser noe av det samme når hun beskriver at man som lesbisk har valget mellom å orientere andre (og dermed være selvlýsende og få mer oppmerksomhet enn man ønsker) eller å være usynlig (og dermed fornekte mer ved seg selv enn man kanskje ønsker) (Ohnstad, 1992).

Er holdningene av interesse for oss? Det samlede svaret er ja fordi de som har negative holdninger, handler med større sannsynlighet mer negativt overfor lhbt-personer. Et stort forskningfelt innen sosialpsykologi har forsøkt å forstå om det er noen sammenheng mellom holdningene folk oppgir å ha, og måten folk faktisk oppfører seg på. Hovedkonklusjonen er at det er en sammenheng (Bohner & Wänke, 2002).

Et flertall sier at deres holdninger har beveget seg i positiv retning de siste fem årene. Selv om den type selvvurderinger er beheftet med stor usikkerhet, sammenfaller det med inntrykket av en befolkning som sett under ett beveger seg i retning av å bli mer positiv.

Implikasjoner: Det foreligger et potensiale for positive holdninger, men også for negative holdninger. Det kan bety at arbeidet med å normalisere lhbt-personer i skole og arbeidsliv bør videreføres, og at det kreves et kontinuerlig aksepteringsarbeid.

Det doble kjønss skillet:

Flere menn har negative holdninger enn kvinner, spesielt overfor homofile menn, bifile menn og mannlige transperson. Dette er et av de mest konsistente funnene i undersøkelsen. Undersøkelser som er foretatt i andre land, viser samme tendenser (Herek, 2002). Et beslektet funn i undersøkelsen er at de som støtter tradisjonelle kjønnsroller, er systematisk mer negative til lhbt-personer. Dette tyder på at lhbt-personer utfordrer de tradisjonelle kjønnsrollene.

Det doble kjønss skillet er helt konsistent, og det tyder på at holdninger til lhbt-personer gjenspeiler forestillinger om kvinnelighet og mannlighet, og at lhbt-personer utfordrer dette. Queer theory tradisjonen har nettopp dette som hovedtema.

Implikasjoner: Først og fremst kan det være aktuelt å spesielt fokusere på gutter og menns holdninger, og spesielt deres holdninger til homofile og bifile menn og mannlige transpersoner. Samtidig kan det også være aktuelt å spesielt arbeide holdningsfremmende gjennom de som allerede er positive: kvinnene. Kvinnene kan oppmuntres til i større grad å markere at de stiller spørsmål tegn ved mannlig lhbt-negativitet.

Samlet kommentar

Bildet av en voksen befolkning som rapporterer positive og nøytrale holdninger samtidig som mange også har negative holdninger utgjør en stor mulighet for myndighetene til å utvikle og konsolidere ordninger og tiltak som sikrer likeverd og likerett for lhb-personer. Slike tiltak vil trolig være forankret i en relativt velvillig befolkning. I innledningen er det vist til holdninger som diskursivt produserte uttrykk, og det er vist til eksplisitte og implisitte holdninger. Holdninger i foreliggende undersøkelse gjenspeiler eksplisitte holdninger ved at de er velovervei-

de, bare det å fylle ut skjemaet ledet antakelig deltakerne inn i en veloverveid tenkemodus siden det var så mange spørsmål. Flere av deltakerne skrev også dette ("det fikk meg til å tenke..."). Dette er et stort potensiale. Men det betyr også at vi ikke kjenner folks implisitte holdninger.

Holdninger til lhbt-personer som ett av flere kulturelle uttrykk for hvordan samfunnet forholder seg til lhbt-personer

Holdninger til lhbt-personer utgjør ett av mange uttrykk for hvordan et samfunn forholder seg til hetero-, homo- og biseksualitet og transpersoner. Vi tror at selvrapporterte holdninger til lesbiske kvinner, homofile menn, bifile kvinner og menn og transpersoner i et spørreskjema, utgjør ett kulturelt uttrykk av mange. Dette er et viktig og gyldig uttrykk, men det utgjør ett av flere uttrykk. Andre uttrykk er alle steder der temaet er på banen og til og med der det burde vært på banen uten å være det.

Det finnes mange uttrykk som tilsier at vi har et samfunn som i økende grad aksepterer ikke-heteroseksuelle uttrykk. Transpersoner er mer fremme i media enn tidligere. Som alle vet, har det skjedd endringer i lovverket i Norge de siste 25 årene. Lesbiske og homofile ble innlemmet i loven om diskrimineringsvern, man kunne inngå partnerskap i 1993, man kunne søke om å adoptere partnerens barn fra og med 2002, og fra 1.januar 2009 trer den kjønnsnøytrale ekteskapsloven i kraft som gir lesbiske kvinner og homofile menn rett til å inngå ekteskap med de samme rettigheter til å søke om å adoptere barn som heterofile kvinner og menn, og lesbiske kvinner har rett til assistert befruktning på linje med heterofile kvinner. Videre er homoseksualitetstemaet i medier og fagdebatter omfattet mer av diskusjoner om en stadig utvidelse av rettigheter framfor de store diskusjonene om sykdom, normalitet som mer preget 1960-70-tallet.

Samtidig er det mange uttrykk som tilsier at vi også lever i et heteronormativt samfunn som ikke aksepterer lhbt-fenomen, og dette rammer mange lhbt-personer. Flere tegn tyder på at unge lesbiske og homofile ikke blir mottatt med romslighet og selvsaghet: Lesbiske og homofile ungdommer er mer utsatt for vold enn andre ungdommer (Moseng, 2007). Mange utsetter å komme ut overfor foreldre (Giertsen & Anderssen, 2007), og sammenlikninger av lesbiskes komme ut begivenheter over en tidsperiode på to tiår, kan tyde på at det er like

vanskelig å si fra til sine foreldre at man er lesbisk i dag som for 20 år siden. Videre gjelder at alle lesbiske kvinner og homofile menn i Norge ikke er åpne.

Metodiske refleksjoner

Har folk svart ærlig?

Vi kan ikke vite sikkert om folk har svart ærlig. For eksempel kan det hende at de har svart tilfeldig, politisk eller sosialt ønskelig. Men vi har for det første ingen mistanke om at man skulle ønske å svare uærlig. Videre samvarierer flere av spørsmålene på en forventet måte, og på de åpne spørsmålene var det en stor andel som reflekterte og kommenterte undersøkelsen og temaene på en seriøs måte. Det at undersøkelsen er webbasert, reduserer sannsynligvis risikoen for sosial ønskelighet sammenliknet med telefonintervjuer.

Har spørreskjemaet styrt svarene i visse retninger?

Spørreskjemaet har styrt svarene, alle spørreskjema styrer svarene i visse retninger gjennom hvordan temaet settes på dagsorden, selve spørsmålet som stilles og ikke minst gjennom svar-kategoriene (Schwarz, 1999). Vi forsøkte å utvikle et spørreskjema som skulle virke minst mulig fremmedgjørende, og svarkategorier som åpnet for usikkerhet og fornuftige og logiske varianter. Men det er klart at spørsmålene og svarkategoriene ikke treffer alle hjemme, noe også enkelte skrev som kommentar til slutt i skjemaet. Samtidig var det relativt få slike kommentarer, og det var ingen av informantene som kontaktet verken prosjektleder eller meningsmålingsinstituttet (Opinion AS) slik de hadde mulighet til. Alt i alt tror vi spørsmålene og svarkategoriene har styrt informantene i retning av refleksjon, noe som kanskje medfører større romslighet enn de ville svart dersom skjemaet var kort og overfladisk. Det har vært relativt like muligheter til å respondere negativt som positivt.

Om å kartlegge holdninger til nye grupperinger

Forskere, organisasjoner og andre benytter uttrykket transpersoner på forskjellige måter. I undersøkelsen har vi benyttet vår variant som vi beskrev tydelig for informantene. Men det er ikke sikkert at vi har beskrevet denne gruppen på en god nok måte. Det var ikke vårt ønske å definere en ny type personer, men heller å fange opp et uttrykk som antakelig har blitt mer tydelig de siste få årene: personer som åpent utfordrer kjønnskategoriene. Kanskje vil tiden framover vise at det er andre betegnelser som er mer fornuftig. Spørsmålene og beskrivelsen i vårt spørreskjema kan vi kanskje se som en utprøving av det å beskrive et fenomen like mye som en nøyaktig måling av gjennomsnittsholdninger.

Temaer som ikke er belyst

Vi valgte visse temaer i undersøkelsen til forskjell fra andre, og vi valgte å etablere et utvalg som særlig sikret at aldersgrupper og kjønn var godt representert. Etnisitet ble kartlagt i spørreskjemaet, men det var såpass få som rapporterte å ikke være etnisk norske, og den gruppen som ikke var etnisk norsk, var så variert i sin bakgrunn, at vi ikke hadde mange nok respondenter til å undersøke om folk med ulik etnisk bakgrunn har ulike holdninger. Den foreliggende rapporten gjengir svarfordelinger på tretten temaer (sett opp i mot viktige bakgrunnsfaktorer). Videre analyser av datamaterialet tar sikte på å utforske sammenhenger mellom forskjellige temaer.

Representativitet

I metodekapitlet har vi pekt på spørsmålet om representativitet ved web-baserte undersøkelser. For eksempel kan man tenke seg at de som i det hele tatt vil delta i slike undersøkelser, og som har tilgang til og regelmessig benytter internett, svarer noe annerledes enn andre. Dette gjelder kanskje særlig de aller eldste som ikke er så vant til denne typen teknologi. I den grad vårt utvalg har vært spesielt, er det vanskelig å si om det er mer velvillig innstilt til lhbt-personer eller mindre velvillig innstilt enn andre. Vår samlede vurdering er at undersøkelsen er tilfredsstillende representativ, men at våre tallangivelser ikke må ses som nøyaktige målinger av helt presise fenomen.

Videre forskning

Den foreliggende rapporten gir svar på noen spørsmål, og den danner grunnlaget for nye. I Norge har vi de siste årene sett en økning i bredde og omfang på forskning om lhbt-personer. Norges forskningsråd har i det nåværende og de to tidligere kjønnsforskningsprogrammene eksplisitt bedt om forskning som belyser forskjellige sider ved seksuelle identiteter og kategorier, og flere større forskningsprosjekter er gjennomført, se Bjørby og Ryall (2008b), Kildens oversikt over prosjekter i siste program (Kilden, 2008) og antologi fra ett av de store forskningsprosjektene (Annfelt, Andersen, & Bolsø, 2007b).

Med bakgrunn i arbeidet med den foreliggende rapporten, og med holdinger og normer som overordnet emne, vil vi peke på tre felt som der er særlig viktig å gå videre på.

1. Nyere undersøkelser og oppfølginger for å forstå tidsforandringer: Informasjon fra den foreliggende undersøkelsen kan utgjøre et sammenligningsgrunnlag for senere undersøkelser slik at det er mulig å vurdere endringer i holdninger over tid. Det å benytte samme spørreformuleringer over tid kan enkelte ganger være vanskelig fordi fenomenet eller temaet har endret karakter eller betegnelse, men med denne undersøkelsen er det lagt et grunnlag.

2. Hva med andre mål på holdninger? Det er all grunn til å tro at vi har holdninger av både implisitt og eksplisitt karakter, og det er viktig å forstå også andre holdningsuttrykk enn de som er kartlagt i denne undersøkelsen. Dette vil fordre andre fremgangsmåter som for eksempel eksperimentelle design med differensierte operasjonaliseringer av holdninger.

3. Spørsmål som er generert av datagrunnlaget (presentert over): Disse utgjør ingen uttømmende liste, men peker etter vårt syn på noen viktige forskningsfelt framover.

- i) Hvorfor er flere menn enn kvinner negative, særlig de aller yngste og de aller eldste, og hvorfor er det større negativitet blant de som støtter tradisjonelle kjønnsroller?
- ii) Er lesbiske, homofile, bifile og transpersoner like tydelige grupper for folk?
- iii) Hvorfor er det såpass mange som ikke kjenner lhbt-personer?
- iv) Hvilke holdninger til lhbt-personer gir man uttrykk for i hverdagslivet?

- v) Hvorfor erfarer mange lhbt-personer vanskeligheter selv om befolkningen tenderer mot å ha positive holdninger?
- vi) Hvordan kan man forebygge negative holdninger?

REFERANSELISTE

- Andersen, A. J. (2003). *Menn skaper rom for foreldreskap og familie. Farskapets betingelser i en heteronormativ kultur*. Unpublished Dr. polit., NTNU, Trondheim.
- Anderssen, N. (1999). *Hvordan rammer antihomofile holdninger lesber og homser?* Paper presentert på Årskonferanse for Institutt for samfunnspsykologi, Bergen.
- Anderssen, N. (2002). Does contact with lesbians and gays lead to friendlier attitudes? A two year longitudinal study. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 12, 124-136.
- Anderssen, N. (2004, 18.-20.august 2004). *Secular trends in attitudes towards lesbians and gays: From homonegativity to homopositivity among 16 year olds?* Paper presentert på the 22nd Nordic Psychology Congress, København.
- Anderssen, N. (2005). Seksuelle kategoriers regulering. *Impuls*(1), 23-29.
- Anderssen, N., & Hellesund, T. (2009). Important understandings of homosexuality in the Norwegian same-sex adoption debate. *Journal of Homosexuality*, Under trykking.
- Annfelt, T., Andersen, B., & Bolsø, A. (2007a). Introduksjon. In T. Annfelt, B. Andersen & A. Bolsø (Red.), *Når Heteroseksualiteten Må Forklare Seg* (pp. 11-19). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Annfelt, T., Andersen, B., & Bolsø, A. (Red.). (2007b). *Når Heteroseksualiteten Må Forklare Seg*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Augoustinos, M., Walker, I., & Donaghue, N. (2006). *Social Cognition. An Integrated Introduction* (2nd ed.). London: SAGE.
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2008). *Regjeringens handlingsplan. Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner 2009-2012*.
- Bech, H. (2003). På tværs! En præsentasjon og kritisk diskussion af "queer-teori". *Kvinder, Køn & Forskning*, 12(1), 6-17.
- Berg, M. (2006). Självets och subjectets svårgripbare nödvändighet. Utkast til en socialpsykologisk kritik av Judith Butler. *Lamda Nordica*, 11(4), 7-24.
- Bjørby, P. (2001). Queer-teori: Asymmetriske identiteter. In M. C. Brantsæter, T. Eikvam, R. Kjær & K. O. Åmås (Red.), *Norsk Homoforskning* (pp. 325-354). Oslo: Universitetsforlaget.
- Bjørby, P., & Ryall, A. (2008a). Introduction: Queer theory in a Norwegian context. *Journal of Homosexuality*, 54(1/2), 1-8.
- Bjørby, P., & Ryall, A. (Red.). (2008b). *Queering Norway*. *Journal of Homosexuality*, 54(1/2), New York: Haworth Press.
- Blom, S., & Ellingsen, D. (1998). Holdninger til innvandrere og innvandring: Økende toleranse i gode tider? *Samfunnsspeilet*(6).
- Bohner, G., & Wänke, M. (2002). *Attitudes and Attitude Change*. East Sussex: Psychology Press.
- Bolsø, A. (2005). Jorunn Solheim og Judith Butler - en refleksjon over åpne kropper og det falliske. *Tidsskrift for Kjønnsforskning*(4), 50-66.
- Burman, E. (1994). *Deconstructing Developmental Psychology*. London: Routledge.
- Butler, J. (1993). *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of 'Sex'*. New York: Routledge.

- Dagsavisen. (2005). Seks av ti sier ok til kjønnsnøytral ekteskapslov (utført av Visendi). *Dagsavisen*. 21.4.05. Hentet fra internett 28.1.07
<http://www.dagsavisen.no/innenriks/article1552235.ece>
- De Cecco, J. P., & Shively, M., G. (1984). From sexual identity to sexual relationships: A contextual shift. *Journal of Homosexuality*, 9(2/3), 1-1-26.
- Denzin, N. K. (1995). Symbolic interactionism. In J. A. Smith, R. Harre & L. Van Langenhove (Red.), *Rethinking Psychology* (pp. 43-58). London: SAGE.
- Eagly, A. H., & Chaiken, S. (1993). *The Psychology of Attitudes*. Fort Worth: Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.
- Fox, R. C. (2004). *Current Research on Bisexuality*. New York: Harrington Park Press. The Haworth Press.
- Gawronski, B., Lebel, E. P., & Peters, K. R. (2007). What do implicit measures tell us? *Perspectives on Psychological Science*, 2(2), 181-193.
- Gergen, K. J. (1985). The social constructionist movement in modern psychology. *American Psychologist*, 40(3), 266-275.
- Giertsen, M. & Anderssen, N. (2007) Time period and lesbian identity events: A comparison of Norwegian lesbians across 1986 and 2005. *Journal of Sex Research*, 44(4), 328-339.
- Greenwald, A. G., & Banaji, M. R. (1995). Implicit social cognition: Attitudes, self-esteem, and stereotypes. *Psychological Review*, 102, 4-27.
- Grønningsæter, A. B., & Nuland, B. R. (2008). *Diskriminering av lesbiske, homofile og bifile og av hivpositive. En litteraturgjennomgang*. Oslo: FAFO.
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Coming paradigms in qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Red.), *Handbook of Qualitative Research* (pp. 105-117). London: Sage.
- Hart, J., & Richardson, D. (Red.). (1981). *The Theory and Practice of Homosexuality*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Hegarty, P., & Massey, S. (2006). Anti-homosexual prejudice...as opposed to what? Queer theory and the social psychology of anti-homosexual attitudes. *Journal of Homosexuality*, 52 (1/2), 47-71.
- Hegna, K. (1996). *Koss har me det? Ungdomsundersøkelsen i Stavanger 1995*. Oslo: UNG-forsk, Program for ungdomsforskning, Norges forskningsråd.
- Hegna, K., Kristiansen, H. W., & Moseng, B. U. (1999). *Levekår og Livskvalitet Blant Lesbiske Kvinner Og Homofile Menn* (Vol. 1/1999). Oslo: Norsk Institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Henriques, J., Hollway, W., Urwin, C., Venn, C., & Walkerdine, V. (Red.). (1984/1998). *Changing the Subject. Psychology, Social Regulation and Subjectivity*. London: Routledge.
- Herek, G. M. (1987). Can functions be measured? A new perspective on the functional approach to attitudes. *Social Psychology Quarterly*, 50(4), 285-303.
- Herek, G. M. (1994). Assessing heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men. In B. Greene & G. M. Herek (Red.), *Lesbian and Gay Psychology. Theory, Research, and Clinical Applications* (Vol. 1, pp. 206-228). London: SAGE.
- Herek, G. M. (2002). Gender gaps in public opinion about lesbians and gay men. *Public Opinion Quarterly*, 66(1), 40-66.
- Herek, G. M. (2004). Beyond "homophobia": Thinking about sexual prejudice and stigma in the twenty-first century. *Sexuality Research & Social Policy*, 1(2), 6-24.
- Herek, G. M., & Gonzales-Rivera, M. (2006). Attitudes toward homosexuality among U.S. residents of Mexican descent. *Journal of Sex Research*, 43(2), 122-135.

- Hooker, E. (1957). The adjustment of the male overt homosexual. *Journal of Projective Techniques*, 21, 18-31.
- Ingraham, C. (1994). The heterosexual imaginary. *Sociological Theory*, 12(July), 203-219
- Jaworski, A., & Coupland, N. (1999). Introduction: Perspectives on discourse analysis. In A. Jaworski & N. Coupland (Red.), *The Discourse Reader* (pp. 1-44). London: Routledge.
- KILDEN. Om programmet Kjønnforskning: Kunnskap, grenser, endring 2001-2007. from <http://kjonnsforskning.no/c51724/seksjon.html?tid=51801>. Hentet fra nettet 14.12.08.
- Kinsey, A. C., Pomeroy, W. B., & Martin, C. E. (1948). *Sexual Behavior in the Human Male*. Philadelphia: Saunders.
- Kinsey, A. C., Pomeroy, W. B., Martin, C. E., & Gebard, P. H. (1953). *Sexual Behavior in the Human Female*. Philadelphia: Saunders.
- Kite, M. E. (1994). When perceptions meet reality: Individual differences in reactions to lesbians and gay men. In B. Greene & G. M. Herek (Red.), *Lesbian and Gay Psychology. Theory, Research, and Clinical Applications* (pp. 25-53). London: SAGE.
- Kitzinger, C. (2005). "Speaking a heterosexual": (How) does sexuality matter for talk-in-interaction? *Research on Language and Social Interaction*, 38(3), 221-265.
- Klassekampen. (2005). Ja til homoeksteskap. *Klassekampen* 3.9.05 Hentet fra internett 28.1.07 <http://www.llh.no/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=2709>.
- Kristiansen, H. W. (2006). Eldre homofile menn - diskresjon og verdighet. In A. Ohnstad & K. Malterud (Red.), *Lesbiske og Homofile i Møte med Helse- og Sosialtenesta* (pp. 99-112). Oslo: Det Norske Samlaget.
- Kulick, D. (2007). Homofobiens antropologi. In T. Annfelt, B. Andersen & A. Boslør (Red.), *Når Heteroseksualiteten Må Forklare Seg* (pp. 205-219). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Markeds- og Mediainstituttet A/S. (Mars 1988).
- McIntosh, M. (1968). The homosexual role. *Social Problems*, 16(2), 182-192.
- Meyer, I. H. (1995). Minority stress and mental health in gay men. *Journal of Health and Social Behavior*, 36(march), 38-56.
- Middelthon, A.-L. (2006). Om å være uten gode tegn. In A. Ohnstad & K. Malterud (Red.), *Lesbiske og Homofile i Møte med Helse- og Sosialtenesta* (pp. 27-40). Oslo: Det Norske Samlaget.
- Morin, S. F. (1977). Heterosexual bias in psychological research on lesbianism and male homosexuality. *American Psychologist*(august), 629-637.
- Moscovici, S. (1998). The history and actuality of social representations. In U. Flick (Red.), *The Psychology of the Social* (pp. 209-247). Cambridge: Cambridge University Press.
- Moseng, B. U. (2007). *Vold mot lesbiske og homofile tenåringer. En representativ undersøkelse av omfang, risiko og beskyttelse. Ung i Oslo 2006*. Oslo: Norsk institutt for aldring, velferd og oppvekst (NOVA).
- Nissen, N. A. (2001). *homo/hetero*. Oslo: Gyldendal.
- Norsk Gallup Institutt A/S. (Februar 1986).
- Norsk Gallup Institutt A/S. (Sept. 1978).
- Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste. (1994). Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste sin undersøkelse om familie og kjønnsroller. (Universitetet i Bergen).
- Nosek, B. A. (2007). Implicit - explicit relations. *Current Directions in Psychological Science*, 16(2), 65-69.
- Ohnstad, A. (1992). Den rosa panteren eller en i den grå masse. Forståelse av lesbiske i terapi. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 29(4), 313-321.

- Ohnstad, A. (2006). Å navigere i kjent og ukjent landskap - konsekvensar for sjølvbildet. In A. Ohnstad & K. Malterud (Red.), *Lesbiske og Homofile i Møte med Helse- og Sosialtenesta* (pp. 61-70). Oslo: Det Norske Samlaget.
- Opinion A/S. (1995).
- Pirelli Benestad, E. E. & Almås, E. (2001). *Kjønn i Bevegelse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Plummer, K. (1975). *Sexual Stigma: An Interactionist Account*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Plummer, K. (1981a). Going gay: identities, life cycles and lifestyles in the male gay world. In J. Hart & D. Richardson (Red.), *The Theory and Practice of Homosexuality* (pp. 73-92). London: Routledge & Kegan Paul.
- Plummer, K. (1981b). Homosexual categories: some research problems in the labelling perspective of homosexuality. In K. Plummer (Red.), *The Making of the Modern Homosexual* (pp. 53-75). London: Hutchinson.
- Potter, J., & Wetherell, M. (1987). *Discourse and Social Psychology. Beyond Attitudes and Behaviour*. London: SAGE.
- Prieur, A., & Moseng, B. U. (2000). "Sorry, we don't speak Queer" En kritisk kommentar til queer theory. *Kvinneforskning*(3-4), 140-155.
- RadiokanaleneP4. (2005). Oppslag,. hentet fra internett 28.1.07: <http://www.p4.no/story.aspx?id=148155>.
- Schwarz, N. (1999). Self-reports: How the questions shape the answers. *American Psychologist*, 54(2), 93-105.
- Sedgwick, E. K. (1990). *Epistemology of the Closet*. Berkely: University of California Press.
- Shidlo, A. (1994). Internalized homophobia. In B. Greene & G. Herek, M. (Red.), *Lesbian and Gay Psychology. Theory, Research, and Clinical Applications* (pp. 176-205). London: SAGE Publications.
- Shweder, R. A. (1990). Cultural psychology - what is it? In J. W. Stigler, R. A. Shweder & G. Herdt (Red.), *Cultural Psychology. Essays on Comparative Human Development* (pp. 1-43). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Simon, W., & Gagnon, J. H. (1967). Homosexuality: The formulation of a sociological perspective. *Journal of Health and Social Behavior*, 177-185.
- Smith, K. T. (1971). Homophobia: A tentative personality profile. *Psychological Reports*, 29, 1091-1094.
- Statistisk sentralbyrå (1997). Vi har blitt mer liberale. *Ukens Statistikk* (33).
- Stoeber, C. J., & Morera, O. F. (2007). A confirmatory factor analysis of the attitudes toward lesbians and gay men (ATLG) measure. *Journal of Homosexuality*, 52(3/4), 189-209.
- Swim, J. K., Pearson, N. B., & Johnston, K. E. (2007). Daily encounters with heterosexism: A week in life of lesbian, gay, and bisexual individuals. *Journal of Homosexuality*, 53(4), 31-48.
- Szymanski, D. M., Kashubeck-West, S., & Meyer, J. (2008). Internalized heterosexism. A historical and theoretical overview. *The Counseling Psychologist*, 36(2), 510-524.
- Søndergaard, D. M. (2002). Poststructuralist approaches to empirical analysis. *Qualitative Studies in Education*, 15(2), 187-204.
- Thoresen, H. (2008). Web og telefon side om side. *Analysen*(2), 6-8.
- Toverud, R., Thorsen, K., Gulbrandsen, L. M., Andenæs, A., Hjort, H., Jensen, T. K., et al. (2002). Kulturpsykologi - utgangspunkt, mål og framkomstmidler. In K. Thorsen & R. Toverud (Red.), *Kulturpsykologi. Bevegelser i Livsløp* (pp. 17-33). Oslo: Universitetsforlaget.
- Weinberg, G. (1972). *Society and the Healthy Homosexual*. Garden City, New York, USA: Anchor Books.

- Whitley Jr., B. E., & Lee, S. H. (2000). The relationship of authoritarianism and related constructs to attitudes towards homosexuality. *Journal of Applied Social Psychology*, 30(1), 144-170.
- Wilson, G., & Rahman, Q. (2005). *Born Gay. The Psychobiology of Sex Orientation*. London: Peter Owen.
- Øia, T. (1994). *Norske Ungdomskulturer*. Vallset, Norge: Oplandske Boklag.
- Østerud, Ø. (1997). Kunnskap som illusjon? Søkelys på den postmoderne fagkritikken. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 14(2), 131-145.

VEDLEGG

Vedlegg 1: Spørreskjemaet

Vedlegg 2: Oversikt over operasjonaliseringen av temaene

Vedlegg 1: Spørreskjemaet

HOLDNINGER OM ULIKE SEKSUALITETER OG FORHOLD KNYTTET TIL MASKULINITET OG FEMININITET

Introduksjon

Dette er en spørreundersøkelse om holdninger til ulike seksualiteter og forhold tilknyttet maskulinitet og femininitet. Barne- og likestillingsdepartementet har bestilt undersøkelsen. Universitetet i Bergen er ansvarlig for utforminga, og det Opinion AS som gjennomfører spørningen. Vi sier stor takk til alle som deltar. Utfyllingen er anonym, og det er frivillig å delta. Takk for hjelpen! Vennlig hilsen Norman Anderssen

Prosjektansvarlig førsteamanuensis, dr.psychol. norman.anderssen@psysp.uib.no Telefon: 55 58 20 55

Hvordan

Hvordan fylle ut skjemaet? Alle spørsmål må besvares, men vi har lagt inn svarmuligheter som ”vil ikkje svare” eller ”er usikker” på de fleste spørsmålene slik at det skal være mulig å svare på alle. Svar ganske raskt og ikke tenk lenge over hvert spørsmål. Mange spørsmål likner på hverandre. Dette er fordi vi ønsker å belyse så mange sider ved temaet som mulig. Det er ingen riktige og gale svar. Vi er interessert i dine holdninger. Vi understreker igjen at du er anonym, og at du vil være en av mange.

Hvilket år ble du født?

- ☐ Notér: _____
☐ Vil ikke svare

Er du mann eller kvinne?

- ☐ Mann
☐ Kvinne
☐ Vil ikke svare

Fylke

Bor du i...

☐ Finnmark (1)	☐ Aust-Agder (11)
☐ Troms (2)	☐ Telemark (12)
☐ Nordland (3)	☐ Vestfold (13)
☐ Nord-Trøndelag (4)	☐ Buskerud (14)
☐ Sør-Trøndelag (5)	☐ Oppland (15)
☐ Møre og Romsdal (6)	☐ Hedmark (16)
☐ Sogn og Fjordane (7)	☐ Østfold (17)
☐ Hordaland (8)	☐ Akershus (18)
☐ Rogaland (9)	☐ Oslo (19)
☐ Vest-Agder (10)	☐ Vil ikke svare (20)

	Svært positiv	Positiv	Verken negativ eller positiv	Negativ	Svært negativ	Vil ikke svare
Alt i alt, hva er din holdning til lesbiske jenter/kvinner?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Alt i alt, hva er din holdning til homofile gutter/menn?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

	Bortimot daglig	2-5 ganger i uken	1 gang i uken	1-3 ganger i måneden	Sjeldnere enn en gang i måneden	Aldri	Vil ikke svare
Hvor ofte har du kontakt med (snakker med eller liknende) en lesbisk jente/kvinne?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Hvor ofte har du kontakt med (snakker med eller liknende) en homofil gutt/mann?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

	Kjenner svært godt	Kjenner godt	Kjenner ganske godt	Kjenner litt	Kjenner så vidt	Kjenner ingen
Kjenner du en lesbisk jente/kvinne?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Kjenner du en homofil gutt/mann?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

I hvilken grad mener du at det er i orden at to personer av samme kjønn lever sammen som et par?

- ☐ I svært stor grad
☐ I ganske stor grad
☐ Til dels
☐ I ganske liten grad
☐ I svært liten grad
☐ Vil ikke svare

HOLDNINGER TIL OG KONTAKT MED BIFILE KVINNER OG MENN:

	Svært positiv	Positiv	Verken negativ eller positiv	Negativ	Svært negativ	Vil ikke svare
Alt i alt, hva er din holdning til bifile jenter/kvinner?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Alt i alt, hva er din holdning til bifile gutter/menn?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

	Bortimot daglig	2-5 ganger i uken	1 gang i uken	1-3 ganger i måneden	Sjeldnere enn en gang i måneden	Aldri	Vil ikke svare
Hvor ofte har du kontakt med (snakker med eller liknende) en bifil jente/kvinne?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Hvor ofte har du kontakt med (snakker med eller liknende) en bifil gutt/mann?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

	Kjenner svært godt	Kjenner godt	Kjenner ganske godt	Kjenner litt	Kjenner så vidt	Kjenner ingen
Kjenner du en bifil jente/kvinne?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Kjenner du en bifil gutt/mann?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

HOLDNINGER HOS PERSONER I DIN OMGANGSKRETS

	Ikke aktuelt	Vet ikke	Svært positiv	Positiv	Verken positiv eller negativ	Negativ	Svært negativ
Alt i alt, hvilke holdninger tror du familien din har til lesbiske kvinner? (Tenk på de i familien som betyr mest for deg).	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Alt i alt, hvilke holdninger tror du dine venner har til lesbiske kvinner? (Tenk på de vennene som betyr mest for deg).	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Alt i alt, hvilke holdninger tror du de som du jobber med til daglig (eller går på skole med) din har til lesbiske kvinner? (Tenk på de som betyr mest for deg).	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Alt i alt, hvilke holdninger tror du familien din har til homofile menn? (Tenk på de i familien som betyr mest for deg).	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Alt i alt, hvilke holdninger tror du dine venner har til homofile menn? (Tenk på de vennene som betyr mest for deg).	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Alt i alt, hvilke holdninger tror du de som du jobber med til daglig (eller går på skole med) din har til homofile menn? (Tenk på de i familien som betyr mest for deg).	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

VI VIL NÅ FORTSETTE MED EN SERIE SPØRSMÅL OM HOLDNINGER. Husk at det ikke er riktige og gale svar, og det er dine holdninger vi er interessert i. Mange av spørsmålene som kommer nå, likner på hverandre. Dette er fordi vi ønsker å belyse så mange sider ved temaet som mulig.

HVOR ENIG ELLER UENIG ER DU I PÅSTANDENE NEDENFOR?

	Helt enig	Litt enig	Verken enig eller uenig	Litt uenig	Helt uenig
Sex mellom to menn er ganske enkelt feil.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg synes homofile menn er frastøtende.	☐	☐	☐	☐	☐
Mannlig homoseksualitet er et naturlig uttrykk for seksualitet hos menn.	☐	☐	☐	☐	☐
Mannlig homoseksualitet er perverst.	☐	☐	☐	☐	☐
Når jeg tenker på homofile menn, grøsser jeg.	☐	☐	☐	☐	☐
Det ville være ubehagelig å sitte ved sidet av en mann på bussen som jeg visste var homofil.	☐	☐	☐	☐	☐
Sex mellom to kvinner er ganske enkelt feil.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg synes lesbiske kvinner er frastøtende.	☐	☐	☐	☐	☐
Kvinnelig homoseksualitet er et naturlig uttrykk for seksualitet hos kvinner.	☐	☐	☐	☐	☐
Kvinnelig homoseksualitet er perverst.	☐	☐	☐	☐	☐
Det ville være ubehagelig å sitte ved siden av en kvinne på bussen som jeg visste var lesbisk.	☐	☐	☐	☐	☐
Når eg tenker på lesbiske kvinner, grøsser jeg.	☐	☐	☐	☐	☐
Åpne lesbiske og homofile burde få anerkjennelse for at de er åpne.	☐	☐	☐	☐	☐
Det er bra at lesbiske og homofile ikke lever skjult.	☐	☐	☐	☐	☐
Det er bra for barn å vite at noen er hetrofile mens andre er homofile.	☐	☐	☐	☐	☐
Det er fint med menneskelig variasjon slik at det finnes både heterofile og homofile personer.	☐	☐	☐	☐	☐
Det er viktig for samfunnet at vi har åpne lesbiske og homofile.	☐	☐	☐	☐	☐
Det er fint at folk er forskjellige, også når det gjelder hvilket kjønn man elsker.	☐	☐	☐	☐	☐
Alle nyter godt av å leve i et samfunn der lesbiske kvinner og homofile menn kan være åpne.	☐	☐	☐	☐	☐

	Svært positivt	Positivt	Negativt	Svært negativt	Vil ikke svare
Hvordan vurderer du homoseksualitet blant menn?	☐	☐	☐	☐	☐
Hvordan vurderer du homoseksualitet blant kvinner?	☐	☐	☐	☐	☐
Hvordan vurderer du biseksualitet blant menn?	☐	☐	☐	☐	☐
Hvordan vurderer du biseksualitet blant kvinner?	☐	☐	☐	☐	☐
Tenk deg at du hadde et voksent barn som var lesbisk eller homofil. Hva ville du synes om dette? Om du har et voksent barn som er lesbisk eller homofil så svar ut fra det.	☐	☐	☐	☐	☐
Tenk deg at du ble forvandlet slik at du plutselig hadde forandret seksuell legning (fra homofil til heterofil eller fra heterofil til homofil). Hva ville du synes om dette?	☐	☐	☐	☐	☐

HOLDNINGER TIL SEX MELLOM PERSONER: Alt i alt, hva er din holdning til at ...

	Svært positiv	Positiv	Verken positiv eller negativ	Negativ	Svært negativ
...to kvinner har sex sammen?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
...to menn har sex sammen?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
...en mann og en kvinne har sex sammen?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

SPØRSMÅL OM DET Å BRUKE HOMO-ORD

	Svært negativ erting	Negativ erting	Verken negativ eller hyggelig erting	Svært hyggelig erting	Hyggelig erting	Vil ikke svare
Når heterofile blir kalt for "homo", "homse", "lesbe" eller liknende ord, oppfatter jeg det som:	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Når homofile blir kalt for "homo", "homse", "lesbe" eller liknende ord, oppfatter jeg det som:	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

	Det har ikke hendt det siste året	Bare en sjelden gang	Månedlig	2 eller 3 ganger i måneden	Omtrent 1 gang i uken	Flere ganger i uken	Vil ikke svare
Jeg har hørt vennene mine bruke ordet "homo", "homse", "lesbe" og liknende ord som skjellsord det siste året.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Jeg har hørt vennene mine bruke ordet "homo", "homse", "lesbe" og liknende ord til å tulle på en hyggelig måte det siste året.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Jeg har kalt en eller flere gutter/menn for "homo", "homse" eller liknende ord det siste året.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Jeg har kalt en eller flere jenter/kvinner for "homo", "lesbe" eller liknende ord det siste året.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Jeg har kalt en aktivitet eller gjenstand for "homo" eller liknende ord det siste året.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Jeg har selv blitt kalt for "homo", "homse", "lesbe" eller liknende ord det siste året.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

	Ja, på en hyggelig måte	Ja, på en negativ måte	Ja, på både hyggelige og negative måter	Nei	Vil ikke svare
Jeg har kalt noen som jeg trodde var homofil, lesbisk eller bifil, for "homo", "homse", "lesbe" eller liknende ord.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

HETEROFILI OG HOMOFILI: TO HELT FORSKJELLIGE TING? DISSE SPØRSMÅLENE OMHANDLER SELVEBÅSENE HETEROFILE OG HOMOFILE OG HVORDAN DU TENKER OM BÅSENE.

Homofili betyr det at noen føler tiltrekning til en av samme kjønn på samme måte som heterofili betyr det at noen føler tiltrekning til en av det annet kjønn.

	Helt enig	Litt enig	Verken enig eller uenig	Litt uenig	Helt uenig	Vil ikke svare
Seksuelle legninger er båser som er klart og tydelig avgrenset: Folk er enten homofile eller heterofile.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Homofile personer har en slags kjerne i seg som gjør at de er homofile, uten denne ville de ikke være homofile.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Heterofile og homofile personer er ikke fundamentalt forskjellige.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Bifile personer lurar seg selv og burde bestemme seg.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Man vet mye om en person dersom man vet om vedkommende er homofil eller heterofil.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Årsakene til seksuell legning er biologiske	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Det er for en stor del fastsatt tidlig i barndommen om en person er homofil eller heterofil.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Folk kan ikke endre sin seksuelle legning.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Homoseksualitet og heteroseksualitet er tendensen som er medfødt og genetisk gitt.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Leger og psykologer kan hjelpe folk til å endre sin seksuelle orientering.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Homofile finnes trolig bare i visse kulturer.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Homofile har trolig eksistert gjennom hele menneskehetens historie.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
I alle kulturer er det folk som anser seg som homofile.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Andelen homofile i befolkningen er omtrent den samme over hele verden.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Det er kun det siste hundreåret at homofile har kommet fram i stort antall.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Homoseksualitet hos menn er en sykdom.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Seksuelle preferanser er fastlagt fra fødselen av.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Seksuelle preferanser dannes gjennom oppveksten.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Ingen er tvunget til å leve ut sin seksualitet.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Seksuell orientering kan endre seg i løpet av et livsløp	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

ENDRINGER AV HOLDNINGER OVER TID

	Mye mer positiv	Mer positiv	Det samme	Mer negativ	Mye mer negativ	Usikker
Hvordan er dine holdninger til homofili og foreldreskap i dag sammenliknet med for 5 år siden?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hvordan er dine holdninger til lesbiske kvinner i dag sammenliknet med for 5 år siden?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hvordan er dine holdninger til homofile menn i dag sammenliknet med for 5 år siden?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

HVA LIGGER TIL GRUNN FOR VURDERINGENE DINE? Vi har stilt deg mange spørsmål om dine holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn og beslektede temaer. Alt i alt, når jeg svarer på spørsmål om kvinnelig og mannlig homoseksualitet er jeg spesielt opptatt av ...

	Helt enig	Litt enig	Verken enig eller uenig	Litt uenig	Helt uenig	Har ingen mening
...synd	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...likeverd	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...hva som er naturlig	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...hva som er normalt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...hva som er sykt og friskt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...rettigheter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...romslighet	☐	☐	☐	☐	☐	☐

VI HAR NÅ STILT DEG MANGE SPØRSMÅL OM HOLDNINGER. DERSOM DU HAR TID, VIL VI GJERNE AT DU MED EGNE ORD SKRIVER NED DINE TANKER OM DINE HOLDNINGER TIL LESBISKE KVINNER OG HOMOFILE MENN.

☐ _____

☐ Har ingen nærmere kommentarer

	Helt enig	Litt enig	Verken enig eller uenig	Litt uenig	Helt uenig	Har ingen mening
To av samme kjønn bør kunne inngå borgerlig ekteskap på lik linje med to av motsatt kjønn.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
To av samme kjønn bør kunne inngå kirkelig vielse på lik linje med to av motsatt kjønn.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Lesbiske par bør ha samme rettigheter som heterofile når det gjelder adgang til å bli vurdert som adoptivforeldre.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Homofile par (menn) bør ha samme rettigheter som heterofile par når det gjelder adgang til å bli vurdert som adoptivforeldre.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Lesbiske par bør gis de samme rettigheter som heterofile til assistert betfruktning.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Det bør gis automatisk foreldreskap for ikke-biologisk mor i lesbiske partnerskap etter fødsel ved assistert befruktning.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Ekteskapet som institusjon bør være forbeholdt en mann og en kvinne.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Assistert befruktning bør forbeholdes heterofile par.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Lesbiske par bør ha samme rett til assistert befruktning som heterofile par.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Retten til å søke om å adoptere bør være uavhengig av seksuell orientering.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Homofile menn bør kunne benytte seg av lovlig surrogat-ordninger i utlandet (at en kvinne bærer fram et barn for dem). (I Norge har man ikke lov til å benytte surrogatmor)	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Eggdonasjon og sæddonasjon bør ses som etisk sett det samme. (I Norge er i dag sæddonasjon tillatt, men ikke eggdonasjon.)	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Dagens lov tillater at en lesbisk kvinne eller homofil mann kan adoptere barnet til en registrert partner (dvs. stebarnsadoptsjon). Hvor enig eller uenig er du i denne bestemmelsen?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Dagens lov gir enslige heterofile kvinner og menn rett til å søke om å adoptere barn. Hvor enig eller uenig er du i denne bestemmelsen?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Dagens lov gir enslige lesbiske kvinner og enslige homofile menn rett til å søke om å adoptere barn. Hvor enig eller uenig er du i denne bestemmelsen?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Dagens lov tillater ikke at lesbiske par kan søke om å adoptere barn på lik linje med heterofile par. Hvor enig eller uenig er du i denne bestemmelsen?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Dagens lov tillater ikke at homofile par (menn) kan søke om å adoptere barn på lik linje med heterofile par. Hvor enig eller uenig er du i denne bestemmelsen?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Eggdonasjon bør tillates i Norge på lik linje med sæddonasjon.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Surrogatmoderskap i ordnede former bør tillates i Norge.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

HVA ER DIN MENING OM FØLGENDE PÅSTANDER SOM HANDLER OM BARNES INTERESSER OG BEHOV

	Helt enig	Litt enig	Verken enig eller uenig	Litt uenig	Helt uenig	Usikker
Det er viktig for alle mennesker å kjenne til sine biologiske foreldre.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Barn tar skade av aldri å bli kjent med sine biologiske foreldre.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Samfunnet er nå klart for at barn vokser opp med lesbiske/homofile foreldre.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Lærere bør slå ned på bruk av homo-ord dom skjellsord.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Barn som vokser opp med to lesbiske kvinner som foreldre, er mer utsatt for seksuelle overgrep enn andre barn.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Barn som i dag vokser opp med to lesbiske mødre, blir bedre tatt vare på enn andre barn.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Barn som vokser opp med to homofile menn som foreldre, er mer utsatt for seksuelle overgrep enn andre barn.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Barn som i dag vokser opp med to homofile menn, blir bedre tatt vare på enn andre barn.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Barn som vokser opp med lesbiske mødre eller homofile fedre, blir oftere utsatt for mobbing (systematisk plaging) enn andre barn.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Barn tar skade av å vokse opp med to lesbiske kvinner som foreldre.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Barn tar skade av å vokse opp med to homofile menn som foreldre.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Barn som vokser opp hos lesbiske kvinner greier seg like bra som andre barn.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Barn som vokser opp hos homofile menn greier seg like bra som andre barn.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Barns interesser og behov kan fullt ut ivaretas av lesbiske og homofile foreldre.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Seksuell orientering har ingen betydning for godt foreldreskap.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Lesbiske og homofile burde finne seg i at de ikke kan bli foreldre.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Det er egoistisk av lesbiske og homofile å velge å bli foreldre.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Dagens lov sier at barn som er unnfanget ved anonym sæddonasjon, har rett til å få vite sæddonorens identitet ved fylte 18 år. Hva mener du om dette?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

I dag sier læreplanen for grunnskolen at elevene skal lære om alternativer til heterofile familier før de går ut av 4. klassetrinn Hva er din mening om dette?

- ☐ Barna bør lære om dette allerede i barnehagen
- ☐ Barna bør lære om dette fra første klasse
- ☐ Det er passelig å ha lært om dette innen fjerde klasse
- ☐ Barna bør lære om dette først på ungdomsskolen
- ☐ Usikker

SKRIV GJERNE MED EGNE ORD HVA DU TENKER OM AT LESBISKE OG HOMOFILE PAR FÅR ADGANG TIL Å BLI VURDERT SOM ADOPTIVFORELDRE PÅ LIK LINJE MED HETEROFILE PAR:

- ☐ _____
- ☐ Har ingen nærmere kommentar

VI FORLATER NÅ SPØRSMÅLENE OM HOMOFILE OG HETEROFILE. VI GÅR OVER TIL SPØRSMÅL SOM OMHANDLER PERSONER SOM PÅ ULIKE MÅTER BRYTER MED VÅRE VANTE MÅTER Å TENKE OM KJØNN PÅ. VI VIL NÅ STILLE DEG NOEN SPØRSMÅL OM DINE HOLNINGER TIL PERSONER SOM HAR MOTTATT KJØNNSEKREFTENDE MEDISINSK BEHANDLING (DVS. PERSONER SOM HAR FÅTT HORMONBEHANDLING OG OFTE OGSÅ OPERASJON). PÅ FOLKEMUNNE SNAKKER VI DA OM PERSONER SOM HAR SKIFTET KJØNN.

Alt i alt, hva er din holdning til kvinner og menn som har mottatt kjønnsbekreftende medisinsk behandling (genetisk fødte menn som i dag er kvinner, genetisk fødte kvinner som i dag er menn)?

- ☐ Svært positiv
- ☐ Positiv
- ☐ Verken positiv eller negativ
- ☐ Negativ
- ☐ Svært negativ
- ☐ Vil ikke svare

Hvor ofte har du kontakt med (snakker med eller liknende) en person som har mottatt kjønnsbekreftende medisinsk behandling (genetisk fødte menn som i dag er kvinner, genetisk fødte kvinner som i dag er menn)?

- ☐ Bortimot daglig
- ☐ 2-5 ganger i uken
- ☐ 1 gang i uken
- ☐ 1-3 ganger i måneden
- ☐ Sjeldnere enn en gang i måneden
- ☐ Aldri
- ☐ Vil ikke svare

Kjenner du en person som har mottatt kjønnsbekreftende medisinsk behandling (genetisk fødte menn som i dag er kvinner, genetisk fødte kvinner som i dag er menn)?

- ☐ Kjenner svært godt
- ☐ Kjenner godt
- ☐ Kjenner ganske godt
- ☐ Kjenner litt
- ☐ Kjenner så vidt
- ☐ Kjenner ingen

PERSONER SOM MENTALT ELLER UTSEENDEMESSIG BEVEGER SEG MELLOM DET Å VÆRE MANN OG KVINNE: De neste spørsmålene handler om dine holdninger til personer som mentalt eller utseendemessig beveger seg mellom det å være mann og kvinne. Dette er for eksempel personer som føler seg som både mann og kvinne eller personer som kler seg opp i det motsatte kjønns klær. NB: vi snakker IKKE om personer med kjønnsbekreftende behandling.

	Svært positiv	Positiv	Verken positiv eller negativ	Negativ	Svært negativ	Vil ikke svar
Hva er din holdning til kvinner som beveger seg mentalt eller utseendemessig mellom det å være mann og kvinne?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Hva er din holdning til menn som beveger seg mentalt eller utseendemessig mellom det å være mann og kvinne?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

	Bortimot daglig	2-5 ganger i uken	1 gang i uken	1-3 ganger i måneden	Sjeldnere enn en gang i måneden	Aldri	Vil ikke svare
Hvor ofte har du kontakt med (snakker med eller liknende) en kvinne som mentalt eller utseendemessig beveger seg mellom det å være mann og kvinne?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Hvor ofte har du kontakt med (snakker med eller liknende) en mann som mentalt eller utseendemessig beveger seg mellom det å være mann og kvinne?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

	Kjenner svært godt	Kjenner godt	Kjenner ganske godt	Kjenner litt	Kjenner så vidt	Kjenner ingen
Kjenner du til en kvinne som mentalt eller utseendemessig beveger seg mellom det å være mann og kvinne?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Kjenner du til en mann som mentalt eller utseendemessig beveger seg mellom det å være mann og kvinne?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

	Svært positiv	Positiv	Verken positiv eller negativ	Negativ	Svært negativ	Har ingen mening
Alt i alt, hva er din holdning til maskuline kvinner?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Alt i alt, hva er din holdning til feminine menn?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Alt i alt, hva er din holdning til kvinner som bruker maskuline klær?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Alt i alt, hva er din holdning til menn som bruker feminine klær?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Alt i alt, hva er din holdning til personer som ser på seg selv som både kvinne og mann?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Alt i alt, hva er din holdning til personer som noen ganger kler seg og oppfører seg som en av det andre kjønn (ofte kalt transvestitter)?	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

HVORDAN STILLER DU DEG TIL FØLGENDE UTSAGN OM SAMFUNNET I DAG

	Helt enig	Litt enig	Verken enig eller uenig	Litt uenig	Helt uenig	Har ingen mening om dette
Vårt land trenger en sterk leder for å stoppe radikale og umoralske trender som er utbredt i samfunnet i dag.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Vårt land trenger fritenkere som tør å stå i mot det tradisjonelle, selv om det opprører mange.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Den gammeldagse måten og de gammeldagse verdiene viser femdeles hvilken måte det er best å leve på.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Vårt samfunn ville vært bedre hvis vi viste toleranse og forståelse for utradisjonelle verdier og meninger.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Bibelens lære om samliv og ekteskap bør følges strengt før det er for sent. Brudd på Bibelens lære bør straffes.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Samfunnet bør i større grad vende tilbake til gamle kjønnsroller	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
De tradisjonelle kjønnsrollene fungerer ofte hemmende.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Det ville vært bra om menn kunne vise mer av sine kvinnelige sider.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Det ville vært bra om kvinner kunne vise mer av sine mannlige sider.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Det er bra at noen har evne til å være både kvinne og mann.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Det er uheldig at noen ser på seg selv som både kvinne og mann.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Det burde være lettere å leve på tvers av kjønns-skillene.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
Det er en uting at flere i dag forsøker å være både kvinne og mann samtidig.	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

AVSLUTNINGSVIS VIL VI GJERNE STILLE NOEN SPØRSMÅL OM DEG OG DIN BAKGRUNN.

Religion

Dersom du tenker på ditt forhold til religionen du hører til, hvordan vil du plassere deg selv?

- ☐ 1 Ikke-troende
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5
- ☐ 6
- ☐ 7 Troende
- ☐ Vil ikke svare

Hvor ofte deltar du på religiøse møter, sammenkomster, forsamlinger el.l.?

- ☐ Bortimot daglig
- ☐ 2-5 ganger i uker
- ☐ 1 gang i uken
- ☐ 1-3 ganger i måneden
- ☐ Sjeldnere enn en gang i måneden
- ☐ Aldri
- ☐ Vil ikke svare

Sexualitet

	I stor grad	I noen grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vil ikke svare
Føler du deg tiltrukket av personer av samme kjønn?	☐	☐	☐	☐	☐
Føler du deg tiltrukket av personer av motsatt kjønn?	☐	☐	☐	☐	☐
Føler du deg tiltrukket av personer av begge kjønn?	☐	☐	☐	☐	☐

Hvordan vil du plassere deg på en skala fra heteroseksuell til homoseksuell?

- ☐ 1 Heteroseksuell
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5
- ☐ 6
- ☐ 7 Homoseksuell
- ☐ Vil ikke svare

Politikk

Hvilket parti ville du stemt på dersom det var Stortingsvalg i morgen? (Her alfabetisk satt opp)

- ☐ Arbeiderpartiet (AP)
- ☐ Framskrittspartiet (FrP)
- ☐ Høyre (H)
- ☐ Kristelig Folkeparti (krF)
- ☐ Rødt (tidligere Rød Valgallianse (RV), Arbeidernes kommunistparti (PKP), Rød Ungdom (FU))
- ☐ Senterpartiet (SP)
- ☐ Sosialistisk Venstreparti (SV)
- ☐ Venstre (V)
- ☐ Foretrekker å ikke svare

Inntekt

- ☐ Under 100 000
☐ 100 000-199 000
☐ 200 000-299 000
☐ 300 000-399 000
☐ 400 000-499 000
☐ 500 000-599 000
☐ 600 000-699 000
☐ 700 000-eller mer
☐ Foretrekker å ikke svare

Etnisitet

Hva er din etniske identitet?

- ☐ Norsk
☐ Annet: _____
☐ Usikker/vet ikke

I hvilken grad føler du deg som eg del av denne etniske gruppen?

- ☐ I stor grad
☐ I noen grad
☐ I liten grad
☐ Ikke i det hele tatt
☐ Vil ikke svare

Utdanning

Hva er din høyest fullførte utdanning?

- ☐ 7-årig eller liknende
☐ 9-årig eller 10-årig grunnskole/folkeskole/realskole
☐ Videregående skole/gymnas (1-3 år etter grunnskolen)
☐ Universitet/høgskole (1-4 år etter videregående)
☐ Universitet/høgskole med høyere grad (embedsstudium, hovedfag, master eller høyere)
☐ Vil ikke oppgi

Sivil status

Hva er din nåværende formelle sivile status?

- ☐ Bor alene
☐ Samboer
☐ Registrert partner
☐ Gift
☐ Fraskilt / separert fra partner eller ektefelle
☐ Enke/enkemann
☐ Foretrekker å ikke svare

Barn

Hvor mange egne barn har du? Notér antall.

Bosted

Hvor tettbygd er det stedet du bor nå?

- ☐ Oslo med omegn
☐ Bergen, Stavanger, Trondheim
☐ By med 20 000 til 100 000 innbyggere
☐ By eller tettsted med under 20 000 innbyggere
☐ Spredtbygd strøk
☐ Vil ikke svare

DERSOM DU HAR NOEN KOMMENTARER TIL EMNET ELLER UNDERSØKELSEN, KAN DU GJERNE SKRIVE DEM HER.

[ ] _____
[ ] Har ingen nærmere kommentar

UNDERSØKELSEN ER NÅ FERDIG, OG VI VIL TAKKE DEG FOR AT DU HAR DELTATT. DET ER ET KREVEN-
DE SKJEMA Å FYLLE UT, OG VI ER MEGET TAKKNEMLIGE FOR AT DU HAR DELTETT.

Vedlegg 2. Temaer i spørreskjemaet og operasjonalisering av disse

Temaer i spørreskjemaet og operasjonalisering av disse

Hovedtemaer

1. Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn

Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn ble kartlagt ved å stille to spørsmål der vi ba respondentene oppgi holdningene deres til lesbiske jenter/kvinner og homofile gutter/menn ("Alt i alt, hva er din holdning til lesbiske jenter/kvinner /homofile gutter/menn"). Svarkategoriene er "Svært positiv", "Positiv", "Verken positiv eller negativ", "Negativ", "Svært negativ" og "Vil ikke svare". I totalskåren er svarkategorien "Vil ikke svare" blitt utelatt, mens i fremstillingen av enkeltskårene er "Svært positiv" og "Positiv" slått sammen til "Positiv", og "Svært negativ" og "Negativ" er blitt slått sammen til "Negativ". Holdningsskalaen har en Chronbach Alpha på 0,91.

2. Holdninger til bifile kvinner og bifile menn

Holdninger til bifile kvinner og menn ble kartlagt ved å stille to spørsmål som ba respondentene oppgi holdningene deres til bifile kvinner og menn ("Alt i alt, hva er din holdning til bifile jenter/kvinner / bifile gutter/menn"). Svarkategoriene er "Svært positiv", "Positiv", "Verken positiv eller negativ", "Negativ", "Svært negativ" og "Vil ikke svare". I totalskåret er svarkategorien "Vil ikke svare" blitt utelatt, mens i fremstillingen av enkeltskårene er "Svært positiv" og "Positiv" slått sammen til "Positiv", og "Svært negativ" og "Negativ" er blitt slått sammen til "Negativ". Holdningsskalaen har en Chronbach Alpha på 0,90.

3. Holdninger til transpersoner

Her ba vi respondentene svare på to spørsmål om holdningene deres til kvinner og menn som beveger seg mentalt eller utseendemessig mellom det å være mann og kvinne ("Alt i alt, hva er din holdning til kvinner/ menn som mentalt eller utseendemessig beveger seg mellom det å være mann og kvinne"). Svarkategoriene er "Svært positiv", "Positiv", "Verken positiv eller negativ", "Negativ", "Svært negativ" og "Vil ikke svare". I totalskåret er svarkategorien "Vil ikke svare" blitt utelatt, mens i fremstillingen av enkeltskårene er "Svært positiv" og "Positiv" slått sammen til "Positiv", og "Svært negativ" og "Negativ" er blitt slått sammen til "Negativ". Holdningsskalaen har en Chronbach Alpha på 0,96.

Skalaen som måler holdninger til personer med utradisjonelle kjønnsuttrykk, består av syv spørsmål som måler holdninger til feminine menn, maskuline kvinner, menn som ser på seg selv som både mann og kvinne, og holdninger til personer som kler og oppfører seg som det annet kjønn (for eksempel: "Alt i alt, hva er din holdning til kvinner som bruker maskuline klær?"). Responsalternativene er "Svært positiv", "Positiv", "Verken positiv eller negativ", "Negativ", "Svært negativ" og "Har ingen mening". I totalskåret er svarkategorien "Har ingen mening" blitt utelatt, mens i fremstillingen av enkeltskårene er "Svært positiv" og "Positiv" blitt slått sammen til "Positiv", mens "Svært negativ" og "Negativ" er slått sammen til "Negativ". Skalaen har en Chronbach Alpha på 0,94.

4. Kontakt og bekjentskap med lesbiske kvinner og homofile menn

Respondentenes kontakt med lesbiske kvinner og homofile menn ble kartlagt ved å stille to spørsmål om hyggighet av kontakt ("Hvor ofte har du kontakt med en lesbisk jente/kvinne / homofil gutt/mann?"). Svarkategoriene er "Bortimot daglig", "2-5 ganger i uken", "1 gang i uken", "1-3 ganger i måneden", "Sjeldnere enn en gang i måneden", "Aldri" og "Vil ikke svare". I totalskåret er svarkategorien "Vil ikke svare" blitt tatt bort, mens i fremstillingen av enkeltspørsmålene er "Bortimot daglig", "2-5 ganger i uken" og "1 gang i uken" blitt slått sammen til "Ukentlig", mens "1-3 ganger i måneden" er blitt rekodet til månedlig. Skalaen har en Chronbach Alpaha på 0,70.

Bekjentskap med lesbiske kvinner og homofile menn: to spørsmål ble stilt ("Kjenner du en lesbisk jente/kvinne / homofil gutt/mann?"). Svarkategoriene er "Kjenner svært godt", "Kjenner godt", "Kjenner ganske godt", "Kjenner litt", "Kjenner så vidt" og "Kjenner ingen". I fremstillingen av enkeltspørsmålene er "Kjenner svært godt", "Kjenner godt" og "Kjenner ganske godt" blitt slått sammen til "Kjenner godt". Skalaen har en Chronbach Alpha på 0,68.

5. Kontakt og bekjentskap med bifile kvinner og menn

Kontakt med bifile kvinner og menn: To spørsmål ble stilt ("Hvor ofte har du kontakt med en bifil jente/kvinne / bifil gutt/mann?"). Svarkategoriene er "Bortimot daglig", "2-5 ganger i uken", "1 gang i uken", "1-3 ganger i måneden", "Sjeldnere enn en gang i måneden", "Aldri" og "Vil ikke svare". I totalskåret er svarkategorien "Vil ikke svare" blitt tatt bort, mens i fremstillingen av enkeltspørsmålene er "Bortimot daglig", "2-5 ganger i uken" og "1 gang i

uken" blitt slått sammen til "Ukentlig", mens "1-3 ganger i måneden" er blitt rekodet til månedlig. Skalaen har en Chronbach Alpaha på 0,79.

Bekjentskap med bifile kvinner og menn: to spørsmål ("Kjenner du en bifil jente/kvinne / bifil gutt/mann?"). Svarkategoriene er "Kjenner svært godt", "Kjenner godt", "Kjenner ganske godt", "Kjenner litt", "Kjenner så vidt" og "Kjenner ingen". I fremstillingen av enkeltspørsmålene er "Kjenner svært godt", "Kjenner godt" og "Kjenner ganske godt" blitt slått sammen til "Kjenner godt". Skalaen har en Chronbach Alpha på 0,74.

6. Kontakt og bekjentskap med transpersoner

Kontakt med transpersoner: to spørsmål ("Hvor ofte har du kontakt med (snakker med eller liknende) en kvinne/mann som mentalt eller utseendemessig beveger seg mellom det å være mann og kvinne?"). Svarkategoriene er "Bortimot daglig", "2-5 ganger i uken", "1 gang i uken", "1-3 ganger i måneden", "Sjeldnere enn en gang i måneden", "Aldri" og "Vil ikke svare". I totalskåret er svarkategorien "Vil ikke svare" blitt tatt bort, mens i fremstillingen av enkeltspørsmålene er "Bortimot daglig", "2-5 ganger i uken" og "1 gang i uken" blitt slått sammen til "Ukentlig", mens "1-3 ganger i måneden" er blitt rekodet til månedlig. Skalaen har en Chronbach Alpaha på 0,83.

Bekjentskap med transpersoner: to spørsmål ("Kjenner du en kvinne/mann som mentalt eller utseendemessig beveger seg mellom det å være mann og kvinne?"). Svarkategoriene er "Kjenner svært godt", "Kjenner godt", "Kjenner ganske godt", "Kjenner litt", "Kjenner så vidt" og "Kjenner ingen". I fremstillingen av enkeltspørsmålene er "Kjenner svært godt", "Kjenner godt" og "Kjenner ganske godt" blitt slått sammen til "Kjenner godt". Skalaen har en Chronbach Alpha på 0,74.

7. Homonegativitet

Skalaen som måler homonegativisme består av tolv påstander, hvor respondentene ble bedt om å svare på hvor vidt de er enig eller uenig i noen disse. Påstandene uttrykker sterke negative affektive responser til homofile menn og lesbiske kvinner, og handler om at mannlig og kvinnelig homoseksualitet er feil (for eksempel: "Når jeg tenker på homofile menn, grøsser jeg" og "Sex mellom to kvinner er ganske enkelt feil".) Seks av disse påstandene er hentet fra Herek (Herek & Gonzales-Rivera, 2006) sin 3-spørsmål versjon av Attitudes Towards Gay MEN (ATG) og Attitudes Towards Lesbians (ATL) skalaer. Svarkategoriene er "Helt enig",

”Litt enig”, ”Verken enig eller uenig”, ”Litt uenig” og ”Helt uenig”. I fremstillingen av enkel-skårene er ”Helt enig” og ”Litt enig” slått sammen til ”Enig”, og ”Litt uenig” og ”Helt uenig” er slått sammen til ”Uenig”. Homonegativismeskalaen har en Chronbach Alpha på 0,92.

8. Homopositivitet

Skalaen som måler homopositivisme består av syv påstander, hvor respondentene ble bedt om å svare på hvor vidt de er enige eller uenig i disse. Påstandene handler om at det er bra at det fins åpne homofile og lesbiske, at samfunnet nyter godt av dette, at det er fint med menneskelig variasjon når det gjelder hvem man elsker, og liknende utsagn (for eksempel ”Alle nyter godt av å leve i et samfunn hvor lesbiske kvinner og homofile menn kan være åpne”). Svarkategoriene er ”Helt enig”, ”Litt enig”, ”Verken enig eller uenig”, ”Litt uenig” og ”Helt uenig”. I fremstillingen av enkel-skårene er ”Helt enig” og ”Litt enig” slått sammen til ”Enig”, og ”Litt uenig” og ”Helt uenig” er slått sammen til ”Uenig”. Homopositivisme skalaen har en Chronbach Alpha på 0,90.

9. Erting med homo-ord

Skalaen ”Selv ertet med homo-ord” består av tre spørsmål som måler i hvilken grad respondentene selv har kalt noen eller noe ”homo”, ”homse”, ”lesbe” og liknende ord (for eksempel: ”Jeg har kalt en eller flere gutter/menn for ”homo” ”homse” eller liknende ord det siste året”). Svarkategoriene er ”Det har ikke hendt det siste året”, ”Bare en sjelden gang”, ”Månedlig”, ”2 eller 3 ganger i måneden”, ”Omtrent 1 gang i uken”, ”Flere ganger i uken” og ”Vil ikke svare”. I totalskåret er ”Vil ikke svare” blitt tatt bort, mens i fremstillingen av enkel-spørsmålene er ”Månedlig” og ”2 eller 3 ganger i måneden” blitt slått sammen til ”Månedlig”, og ”Omtrent 1 gang i uken” og ”Flere ganger i uken” er blitt slått sammen til ”Ukentlig”. Skalaen har en Chronbach Alpha på 0,85.

Skalaen ”Erting med homo-ord i omgangskretsen” består av tre spørsmål som måler hvor ofte respondentene har hørt vennene bruke ordet ”homo”, ”homse”, ”lesbe” og liknende ord som skjellsord, til å tulle på en hyggelig måte og hvor ofte de selv er blitt kalt disse ordene (for eksempel: ”Jeg har hørt vennene mine bruke ordet ”homo”, ”homse”, ”lesbe” og liknende ord som skjellsord det siste året”). Svarkategoriene er ”Det har ikke hendt det siste året”, ”Bare en sjelden gang”, ”Månedlig”, ”2 eller 3 ganger i måneden”, ”Omtrent 1 gang i uken”, ”Flere ganger i uken” og ”Vil ikke svare”. I totalskåret er ”Vil ikke svare” blitt tatt bort, mens i fremstillingen av enkel-spørsmålene er ”Månedlig” og ”2 eller 3 ganger i måneden” blitt slått

sammen til "Månedlig", og "Omtrent 1 gang i uken" og "Flere ganger i uken" er blitt slått sammen til "Ukentlig". Skalaen har en Chronbach Alpha på 0,74,

10. Holdninger i respondentenes omgangskrets til lesbiske kvinner og homofile menn

Holdninger til lesbiske, homofile og bifile i respondentenes omgangskrets ble kartlagt ved å stille seks spørsmål som handler om hvordan respondentene oppfatter at familien, vennene og kollegaene sine holdninger er til lesbiske og homofile. ("Alt i alt, hvilke holdninger tror du familien din/ vennene dine/ de som du jobber med til daglig har til lesbiske kvinner/ homofile menn?"). Svarkategoriene er "Ikke aktuelt", "Vet ikke", "Svært positiv", "Positiv", "Verken positiv eller negativ", "Negativ" og "Svært negativ". I totalskåret er "Ikke aktuelt" og "Vet ikke" blitt tatt bort, mens i fremstillingen av enkeltskårer er "Svært positiv" og "Positiv" blitt slått sammen til "Positiv", mens "Svært negativ" og "Negativ" er blitt slått sammen til "Negativ". Skalaen har en Chronbach Alpha på 0,90.

11. Holdninger til lesbiske kvinner og homofile menns rettigheter til å bli foreldre

Holdninger til homofile og lesbiskes rettigheter til å bli foreldre ble kartlagt ved å spørre hvor enig respondentne var i tolv utsagn som handler om spørsmål om rettigheter i forhold til adopsjon, stebarnadopsjon, assistert befruktning og surrogat ordninger (for eksempel: "Lesbiske par bør ha samme rett til assistert befruktning" og "Dagens lov tillater ikke at homofile par (menn) kan søke om å adoptere barn på lik linje med heterofile par. Hvor enig eller uenig er du i denne bestemmelsen?"). Svarkategoriene er "Helt enig", "Litt enig", "Verken enig eller uenig", "Litt uenig", "Helt uenig" og "Usikker". I totalskåret er "Usikker" blitt tatt bort, mens i fremstillingen av enkeltskårene er "Helt enig" og "Litt enig" blitt slått sammen til "Enig", mens "Litt uenig" og "Helt uenig" er blitt slått sammen til "Uenig". Skalaen har en Chronbach Alpha på 0,97.

12. Endring av egne holdninger over tid

Tre spørsmål kartla endring av holdning over en periode på fem år. Disse spørsmålene tar for seg holdninger til lesbiske kvinner, homofile menn og homofili og foreldreskap (for eksempel: "Hva er dine holdninger til homofili og foreldreskap i dag sammenliknet med for 5 år siden"). Svaralternativene er "Mye mer positiv", "Mer positiv", "De samme", "Mer negativ", "Mye mer negativ", og "Usikker". I fremstillingen av spørsmålene er "Mye mer positiv" og "Mer positiv" slått sammen til "Mer positiv", mens "Mye mer negativ" og "Mer negativ" er slått sammen til "Mer negativ".

13. Vurderingsgrunnlag for egne holdninger

Syv spørsmål ble stilt for å kartlegge hva som ligger til grunn for respondentenes vurdering når det gjelder holdninger til lesbiske kvinner, homofile menn og beslektede tema. Hovedspørsmålet var: ”Alt i alt, når jeg svarer på spørsmål om kvinnelig og mannlig homoseksualitet, er jeg spesielt opptatt av....” og så fulgte følgende syv grunner: ”synd”, ”likeverd”, ”hva som er naturlig”, ”hva som er normalt”, ”hva som er sykt og friskt”, ”rettigheter” og ”romslighet”. Svaralternativene var ”Helt enig”, ”Litt enig”, ”Verken enig eller uenig”, ”Litt uenig”, ”Helt uenig” og ”Har ingen mening”. I fremstillingen av spørsmålene er ”Helt enig” og ”Litt enig” slått sammen til svarkategorien ”Enig”, og ”Helt uenig” og ”Litt uenig” er slått sammen til ”Uenig”.

Bakgrunnsvariabler

Kjønn

Respondentene ble bedt om å oppgi kjønn ved å svare på spørsmålet: ”Er du mann eller kvinne” med responsalternativene ”Mann”, ”Kvinne” og ”Vil ikke svare”. Ingen av respondentene valgte svarkategorien ”Vil ikke svare”, derfor er denne blitt tatt vekk fra analysene.

Alder

Respondentene ble bedt om å oppgi alder ved å notere hvilket år de ble født. Respondentene hadde også mulighet til å krysse av svaralternativet ”Vil ikke svare”. I fremstillingen av spørsmålene er alderne blitt gruppert med en spredning på ti år (med unntak av aldersgruppen 15 til 20 år som har en spredning på fem år).

Utdanning

Respondentene ble bedt om å oppgi hvilken utdanning de har ved å svare på hva deres høyeste fullførte utdanning er. Responsalternativene var: ”7-årig eller liknende”, ”9-årig eller 10-årig grunnskole/ folkeskole/ realskole”, ”Videregående skole/ gymnas (1-3 år etter grunnskole)”, ”Universitet/ høyskole (1-4 år etter videregående skole)”, ”Universitet/ høyskole med høyere utdanning (embetsstudium, hovedfag, master eller høyere)” og ”Vil ikke oppgi”. I

fremstillingen av spørsmålene er de to første svaralternativene slått sammen til "Grunnskole/ folkeskole/ realskole".

By – land

For å klassifisere hvor tettbygd stedet hvor respondentene bur nå er, ble respondentene bedt om å oppgi bosted med en av følgende svarkategorier: "Oslo med omegn", "Bergen, Stavanger, Trondheim", "By med 20 000 til 100 000 innbyggere", "By eller tettsted med under 20 000 innbyggere", "Spredtbygd strøk" og "Vil ikke svare". Spørsmålet er hentet fra Hegna, Mosseng og Kristiansen (1999).

Religiøsitet

Respondentene ble bedt om å oppgi på en skala fra en (Ikke-troende) til syv (Troende) hvor religiøst troende de er: "Dersom du tenker på ditt forhold til religionen du hører til, hvordan vil du plassere deg selv?". Respondentene hadde også mulighet til å krysse av for svarkategorien: "Vil ikke svare". I fremstillingen av dette spørsmålet som er blitt kallet "Religiøsitet" ble de som svarte en eller to klassifisert som "Ikke troende", de som svarte tre til fem ble klassifisert som "Mellom troende og ikke troende", og de som svarte mellom seks og syv ble klassifisert som "Troende". Spørsmålet er hentet fra Anderssen (2002).

Holdninger til tradisjonelle kjønnsroller

Ved skalaen som måler holdninger til tradisjonelle kjønnsroller blir respondentene bedt om å oppgi hvordan de stiller seg til åtte utsagn. Utsagnene handler om hvor vidt respondentene mener de tradisjonelle kjønnsrollene er bra eller dårlige (for eksempel: "Samfunnet bør i større grad vende tilbake til gamle kjønnsroller") og hvor vidt det er ønsket at kvinner skal være "kvinnelige" og menn skal være "mannlige" (for eksempel: "Det ville være bra om menn kunne vise mer av sine kvinnelige sider"). Svaralternativene er: "Helt enig", "Litt enig", "Verken enig eller uenig", "Litt uenig", "Helt uenig" og "Har ingen mening om dette". I fremstillingen av bakgrunnsvariabelen er de som fikk en skåre mellom 8 - 18 blitt klassifisert som å ha en "Negativ holdning", de som fikk en skåre mellom 19 og 29 ble klassifisert som å ha en "Middels positiv/negativ holdning", mens de som fikk en skåre mellom 30 og 40 ble klassifisert som å ha ei "Positiv holdning". Skalaen har en Chronbach Alpha på 0,75.

